

**ΠΜΣ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ:
ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΜΕΤΑΞΥ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ**

**ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΤΑΜΠΑΡΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΥΡΙΑΖΗΣ**

ΒΟΛΟΣ 2013

Υπεύθυνη δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Βόλος, Ιανουάριος 2013

Ευχαριστίες

Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τον καθηγητή κ. Κυριαζή Νικόλαο για την αμέριστη υποστήριξή του και τις εποικοδομητικές του παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσης εργασίας. Επίσης θα πρέπει να ευχαριστήσω και τον υποψήφιο διδάκτορα του τμήματος Οικονομικών Επιστήμων κ. Οικονόμου Μάριο για την τη βοήθεια που μου παρείχε κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσης μελέτης.

Επίσης θεωρώ χρέος μου να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του τμήματος Οικονομικών Επιστημών για την προθυμία που επέδειξαν, με σκοπό την ανάδειξη εμού και των συναδέλφων μου ως νέων ικανών επιστημόνων.

Τέλος οφείλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την ηθική συμπαράσταση και την ενθάρρυνσή τους όλο αυτό το διάστημα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Περιεχόμενα Ενοτήτων	3
Περιεχόμενα Πινάκων	6
Περιεχόμενα Διαγραμμάτων.....	8
Περίληψη/Abstract	9
Εισαγωγή	10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	12
1.1 Οι έννοιες της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας μέσα από τη θεωρία	12
1.2 Η Ευρώπη μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	13
1.3 Οι πρώτες προσπάθειες οικονομικής και πολιτικής οργάνωσης της Ευρώπης	14
1.3.1 Η σύσταση της Δυτικής Ένωσης.....	14
1.3.2 Η σύσταση της ΕΚΑΧ	15
1.3.3 Από την ΕΑΚ στη σύσταση της ΕΟΚ	17
1.4 Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO)	18
1.4.1 Η Νατοϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης.....	21
1.5 Η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ)	21
1.6 Οι οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις στην Ευρώπη τη δεκαετία του 1960.....	22
1.7 Οι οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις στην Ευρώπη τη δεκαετία του 1970.....	25
1.8 Οι οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις στην Ευρώπη τη δεκαετία του 1980.....	26
1.9 Η θεσμική ολοκλήρωση της ΚΕΠΠΑ την περίοδο 1992 – 2010.....	27
1.9.1 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ	27
1.9.2 Η σύσταση του Ευρωστρατού.....	28
1.9.3 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ	29
1.9.4 Η Διακήρυξη St. Malo	30
1.9.5 Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE)	31
1.9.6 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι	31
1.9.7 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας	32
1.9.8 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης.....	33
1.9.9 Η Συμφωνία του Βερολίνου (Berlin Plus Agreement)	33
1.9.10 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης	36
1.9.11 Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Υπηρεσία (EDA)	37

1.9.12 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών	38
1.9.13 Η Συνταγματική Συνθήκη για την ΕΕ.....	39
1.9.14 Η Συνθήκη της Λισαβόνας.....	39
ΠΡΩΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΠΑ	45
2.1 Η αμυντική πολιτική των ΗΠΑ την περίοδο 1945-1991	45
2.2 Το τίμημα της αμερικανικής ηγεμονίας.....	46
2.3 Η οικονομική πολιτική των ΗΠΑ την περίοδο 1945-1991.....	49
2.3.1 Το πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας των ΗΠΑ προς την Ευρώπη	50
2.4 Η αμυντική πολιτική των ΗΠΑ την περίοδο 1991-2010.....	52
2.5 Η αμερικανική πολιτική την περίοδο 2001-2010.....	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΕ: ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	57
3.1 Οι Ευρωπαίοι γίνονται απρόθυμοι να δαπανήσουν περισσότερο στην ασφάλεια τους.....	57
3.2 Τα αίτια της αναποτελεσματικότητας των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων	59
3.2.1 Η αναποτελεσματικότητα των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων.....	59
3.2.2 Ο ρόλος του μεγέθους των αμυντικών προμηθειών ως προς την υποβοήθηση της αμυντικής βιομηχανίας.....	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ	
4.1 Η αμυντική βιομηχανία την περίοδο 1945-2000.....	65
4.1.1 Η αμυντική βιομηχανία την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.....	65
4.1.2 Οι μεταψυχροπολεμικές τάσεις στην αμυντική βιομηχανία	67
4.2 Η αμυντική βιομηχανία στον 21 ^ο αιώνα	69
4.2.1 Η δομή της αμυντικής βιομηχανίας σε παγκόσμιο επίπεδο	69
4.2.2 Η αμυντική βιομηχανία και ο ρόλος της στην απασχόληση εργατικού δυναμικού	73

4.2.3 Οι αρνητικές πτυχές της αμυντικής βιομηχανίας	75
4.3 Η σημασία του R&D κατά την εφαρμογή της βιομηχανικής στρατηγικής	76
4.3.1 Η διαδικασία της κρατικής χρηματοδότησης του R&D της αμυντικής βιομηχανίας	76
4.3.2 Οι δαπάνες για R&D την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου	77
4.3.3 Οι ΗΠΑ πρώτες σε επενδύσεις για R&D και πρώτες σε συνολικές πωλησείς οπλικών συστημάτων.	80
4.4 Παράγοντες καθορισμού της απόφασης αγοράς νέων μαχητικών αεροσκαφών από τις εθνικές κυβερνήσεις.....	84
Συμπεράσματα	88
Προτάσεις	93
Περαιτέρω ανάλυση της παρούσης μελέτης.....	96
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	97
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	100
Ιστότοποι.....	102

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Μέλη του NATO την περίοδο 1949-2010	20
Πίνακας 2: Μέλη της ΔΕΕ.....	22
Πίνακας 3: Οι κυριότεροι ευρωπαϊκοί στρατιωτικοί σχηματισμοί.....	35
Πίνακας 4: Η Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης βάσει του Συμβουλίου του Ελσίνκι.....	36
Πίνακας 5: Χρονική συσχέτιση οικονομικών και αμυντικών συνθηκών.....	43
Πίνακας 6: Πολεμικές Δαπάνες ΗΠΑ την περίοδο 1941-1991	47
Πίνακας 7: Οι αμυντικές δαπάνες των χωρών-μελών του NATO την περίοδο 1985-1989 και το έτος 1992	48
Πίνακας 8: Το προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ και των κυριότερων συμμάχων τους, το 1995.....	53
Πίνακας 9: Συνολικό κόστος των πολέμων σε Ιράκ και Αφγανιστάν.....	56
Πίνακας 10: Οι αμυντικές δαπάνες σε παγκόσμιο επίπεδο την περίοδο 1987-2002	58
Πίνακας 11: Το μέγεθος του προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων σε παγκόσμιο επίπεδο την περίοδο 1987-2002.....	58
Πίνακας 12: Η πολυτυπία σε στρατιωτικά μέσα των ΕΔ της ΕΕ και των ΗΠΑ	61
Πίνακας 13: Μέγεθος παραγγελιών ευρωπαϊκών και αμερικανικών πολεμικών αεροσκαφών	62
Πίνακας 14: Το κόστος R&D και το μέγεθος παραγγελιών των κυριότερων μαχητικών αεροσκαφών ευρωπαϊκής και αμερικανικής προέλευσης.....	63
Πίνακας 15: Οι 100 μεγαλύτερες σε πωλήσεις ,εταιρείες παραγωγής οπλικών συστημάτων, το 1991	67
Πίνακας 16: Οι 10 πρώτες, σε παγκόσμια κατάταξη εσόδων, εταιρείες το έτος 2003 ...	69
Πίνακας 17: Οι 10 μεγαλύτερες εταιρείες πώλησης οπλικών συστημάτων για τα έτη, 1990 και 2003	70
Πίνακας 18: Οι κορυφαίες χώρες στον κόσμο, με τις μεγαλύτερες συμφωνίες προμήθειας οπλικών συστημάτων για το έτος 2004	72
Πίνακας 19: Η απασχόληση στην αμυντική βιομηχανία σε παγκόσμιο επίπεδο.....	74
Πίνακας 20: Οι 10 πρώτες χώρες προμήθειας αμυντικού υλικού για την 5ετία, 2000-2004.....	75
Πίνακας 21: Δαπάνες R&D προς την αμυντική βιομηχανία το έτος 1990.....	78

Πίνακας 22: Δαπάνες R&D προς την αμυντική βιομηχανία, για τις χώρες του G-7, το έτος 1990	79
Πίνακας 23: Δαπάνες R&D προς την αμυντική βιομηχανία, υπολογισμένες με τη μέθοδο PPP, για την περίοδο 1981-2004	81
Πίνακας 24: Οι δέκα πρώτες εταιρίες της αμυντικής βιομηχανίας, με τα υψηλότερα έσοδα παγκοσμίως, το έτος 2008.....	82
Πίνακας 25: Οι τομείς βιομηχανικής δραστηριότητας των 10 μεγαλύτερων αμυντικών βιομηχανιών το έτος 2008.	83
Πίνακας 26: Κόστος R&D και κόστος ανά μονάδα πώλησης , ευρωπαϊκών και αμερικανικών, μαχητικών αεροσκαφών.....	85

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ, σε δις δολάρια, την περίοδο 1946- 2010.....	47
Διάγραμμα 2: Η οικονομική ανάπτυξη των Ευρωπαϊκών κρατών κατά την εφαρμογή του σχεδίου Marshall.	51
Διάγραμμα 3: Η μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη της Γαλλίας την περίοδο 1880-1980.....	51
Διάγραμμα 4: Η μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη της Γερμανίας την περίοδο 1880-1980	52
Διάγραμμα 5: Αριθμός τρομοκρατικών χτυπημάτων στις ΗΠΑ και παγκοσμίως	54
Διάγραμμα 6: Οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ, σε δις δολάρια, την περίοδο 2000-2009.	54
Διάγραμμα 7: Οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ, ως ποσοστό του ΑΕΠ, την περίοδο 1999-2008.....	55

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη επιδιώκει να αναδείξει όλες εκείνες τις παραμέτρους οι οποίες συνθέτουν την Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ. Διενεργείται μία ιστορική ανασκόπηση της Πολιτικής Ασφαλείας που ακολούθησε η Ευρώπη και οι ΗΠΑ από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το 1945, έως και το 2010 και παρουσιάζεται μια συγκριτική ανάλυση της Πολιτικής Ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με την αντίστοιχη των ΗΠΑ.

Επίσης εξετάζονται τα χαρακτηριστικά και οι πτυχές της αμυντικής βιομηχανίας, που υιοθετούνται σε παγκόσμιο επίπεδο.

Από την μελέτη καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι η Πολιτική Ασφαλείας στην Ευρώπη χαρακτηρίζεται από έντονες αντιπαράθεσεις και αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, γεγονός που μειώνει την αποτελεσματικότητά της, σε σύγκριση με την αντίστοιχη των ΗΠΑ.

ABSTRACT

This study seeks to show all those aspects that make up the Security and Defense Policy of the European Union and the USA. A historical review, of the Security Policies that Europe and the USA followed since the end of World War 2 from 1945 to 2010, is conducted. In addition, a comparative analysis of the Security Policy of the European Union in relation to that of the USA is presented.

It also examines the features and aspects adopted in the defense industry worldwide.

From the study we conclude that the security policy in Europe is characterized by intense controversy and conflicting interests among the European member states which reduces its effectiveness, compared with that of the USA.

Λέξεις Κλειδιά: Πολιτική Ασφαλείας, Ευρωπαϊκή Ένωση, ΗΠΑ, Αμυντική Βιομηχανία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στο να αναδείξει όλες εκείνες τις πτυχές που συνθέτουν την Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και των ΗΠΑ. Εξετάζεται διεξοδικά η πολιτική και οικονομική πορεία της Ευρώπης και των ΗΠΑ από το τέλος του Β'ΠΠ έως και το 2010, υπό το πρίσμα της Πολιτικής Ασφάλειας που αυτές υιοθέτησαν, με έμφαση σε μια σειρά κρίσιμων πολιτικών και οικονομικών αποφάσεων, όπως το συμβούλιο του Μάαστριχτ, αλλά και σημαντικών γεγονότων, όπως το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, που καθόρισαν τις στρατηγικές τους επιλογές.

Επιπλέον, γίνεται σύγκριση της Πολιτικής Ασφάλειας μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ, όπου διαπιστώνουμε την απροθυμία των Ευρωπαίων να δαπανήσουν περισσότερα χρήματα για την ασφάλειά τους. Η μελέτη εξετάζει επιπλέον, την δομή της αμυντικής βιομηχανίας ως κύριας συνιστώσα καθορισμού της Πολιτικής Ασφάλειας, απ' όπου προκύπτει η υπεροχή των ΗΠΑ έναντι της ΕΕ ως προ την ικανότητα παραγωγής ποιοτικών και τεχνολογικά προηγμένων οπλικών συστημάτων από τις αμερικανικές εταιρείες παραγωγής αμυντικού υλικού.

Η προστιθέμενη συνεισφορά της παρούσης μελέτης έγκειται στο γεγονός, να ερευνήσει κατά πόσο η σχέση οικονομίας και ασφάλειας είναι μονόδρομη ή αμφίδρομη, καθώς επίσης και να προσδιορίσει τον ρόλο των αμυντικών δαπανών στην επίτευξη αποτελεσματικής Πολιτικής Ασφάλειας, καταγράφοντας συγχρόνως:

- Τις πολιτικές, στρατιωτικές και οικονομικές παραμέτρους ιστορικά, που επηρέασαν και συνεχίζουν να επηρεάζουν τις επιλογές των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα Άμυνας και Ασφάλειας.
- Την αντίστοιχη ανάλυση για τις ΗΠΑ.
- Τη θεσμική ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως προς την Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας.
- Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την συγκριτική ανάλυση της Πολιτικής Ασφάλειας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ.
- Τα κύρια χαρακτηριστικά και τις πτυχές της αμυντικής βιομηχανίας ως κύριας συνιστώσας καθορισμού της Πολιτικής Ασφάλειας.

Η παραπάνω ανάλυση συνεπικουρείται από την άντληση στοιχείων για τις αμυντικές δαπάνες από αξιόπιστους φορείς, τόσο διεθνείς, όπως οι: Stockholm International Peace

Research Institute (SIPRI), International Institute for Strategic Studies (IISS), όσο και εθνικούς, όπως οι: Congressional Budget Office (CBO), Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA)

Η διάρθρωση της μελέτης περιλαμβάνει τέσσερα κεφάλαια. Στα πρώτα δύο γίνεται παρουσίαση των προσπαθειών για ΚΕΠΠΑ στην ΕΕ και τις ΗΠΑ αντίστοιχα, από το τέλος του Β΄ ΠΠ έως και το 2010. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται συγκριτική ανάλυση της Πολιτικής Ασφάλειας μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ, ενώ στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζονται τα κύρια χαρακτηριστικά και οι πτυχές της αμυντικής βιομηχανίας διεθνώς. Στο τελευταίο μέρος της εργασίας, περιλαμβάνονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις που προκύπτουν από την ανάλυση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^Ο

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1.1 ΟΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ

Με τη Συνθήκη για την ΕΕ εισάγεται πλέον ο ορισμός της ΚΕΠΠΑ. Η επικεφαλίδα αυτή θέτει επιτακτικά το ζήτημα των εννοιολογικών διευκρινίσεων. Τόσο της εξωτερικής πολιτικής όσο και της πολιτικής ασφαλείας.

Ως εξωτερική πολιτική εννοούμε τη λήψη αποφάσεων με θεσμοθετημένα μέσα για την αντιμετώπιση θεμάτων που προκύπτουν στις σχέσεις ενός κράτους στα πλαίσια του διεθνούς συστήματος. Η εξωτερική πολιτική μπορεί να πραγματοποιείται είτε στο χώρο της παγκόσμιας οικονομίας και του εμπορίου μέσω της διπλωματίας, είτε στο τομέα της ασφάλειας και της άμυνας μέσω πολιτικών αποφάσεων με σκοπό την διασφάλιση της ακεραιότητας του κράτους.

Όσον αφορά τη διαφορά μεταξύ της πολιτικής ασφαλείας και της πολιτικής άμυνας, επειδή είναι δύσκολο να οριστούν και να οριοθετηθούν, σχηματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η πολιτική ασφαλείας αφορά τις πολιτικές πλευρές για την προετοιμασία της άμυνας, ενώ η πολιτική άμυνας τις στρατιωτικές πλευρές για την προετοιμασία της άμυνας. Ως παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε το πολιτικό και το στρατιωτικό σκέλος του NATO αντίστοιχα. (Κουσκουβέλης, 1995)

Επειδή η παρούσα εργασία δεν εστιάζει στην ερμηνεία των παραπάνω εννοιών, στη συνέχεια της εργασίας θα αναφερόμαστε στην εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, η οποία θα περιλαμβάνει τόσο την πολιτική όσο και την στρατιωτική πλευρά της άμυνας, ως ΚΕΠΠΑ.

1.2 Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος (Β'ΠΠ) υπήρξε μία από τις καταστροφικότερες περιόδους της σύγχρονης ευρωπαϊκής ιστορίας, αποτελώντας σημείο σταθμό για την μετέπειτα πορεία της Ευρώπης. Με τη λήξη του πρώτου παγκοσμίου πολέμου οι ευρωπαίοι ηγέτες προσπαθήσανε με τη δημιουργία ενός σταθερού ευρωπαϊκού πολιτικού συστήματος, να αποφευχθεί στο μέλλον ένας νέος πόλεμος μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών.

Ωστόσο, η κοινωνία των εθνών που ιδρύθηκε το 1919, προκάτοχος του σημερινού ΟΗΕ, απέτυχε να διασφαλίσει την ειρήνη. Οι επιδιώξεις της Γερμανίας και της Ιταλίας να επεκταθούν και να επιβληθούν στο σύνολο των ευρωπαϊκών κρατών κατά τον Β'ΠΠ βύθισε την Ευρώπη στο χάος.

Η καταστροφή της Ευρώπης μετά το τέλος του πολέμου ήταν τεράστια. Τα θύματα και οι αγνοούμενοι του πολέμου ξεπερνούσαν τα 40 εκατομμύρια και σε συνδυασμό με τους βομβαρδισμούς και τα ναζιστικά εγκλήματα που συνέβησαν κατά την διάρκεια του πολέμου, οδήγησαν την Ευρώπη σε τραγική κατάσταση. (Βοσκόπουλος, 2008)

Από την καταστροφική σύγκρουση του Β'ΠΠ αναδείχτηκαν δύο νέες μεγάλες δυνάμεις, οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ. Και οι δύο αυτές δυνάμεις κυριάρχησαν γεωπολιτικά, προσπαθώντας η κάθε μία να δημιουργήσει τις δικές της σφαίρες επιρροής και το δικό της πολιτικοοικονομικό μοντέλο ανάπτυξης.

Αντιθέτως οι ευρωπαϊκές χώρες πλήρως κατεστραμμένες μετά τον πόλεμο ήταν αδύναμες να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις ασφαλείας οι οποίες προερχόταν από τον σοβιετικό επεκτατισμό. Η Γαλλία μετά την ήττα της από την Γερμανία είχε περιορισμένες στρατιωτικές δυνατότητες, ενώ η Γερμανία μετά τη συντριβή, τη διαίρεση και την κατοχή των εδαφών της από τις νικήτριες δυνάμεις, δεν μπορούσε να επιβληθεί στην Ευρώπη. Τέλος, η Μ. Βρετανία αν και νικήτρια δύναμη, εξουθενώθηκε τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά. Την ίδια τύχη με τη Μ. Βρετανία είχαν και οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. (Τσακαλογιάννης, 2000β)

Αποτέλεσμα, του Β'ΠΠ ήταν η περιθωριοποίηση των μέχρι τότε μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων που καθόριζαν τις διεθνείς εξελίξεις. Η παρουσία αμερικανικών και σοβιετικών δυνάμεων μετά τον πόλεμο στο ευρωπαϊκό έδαφος αποδείκνυε μια νέα πραγματικότητα. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε την απαρχή μιας σειράς συνεργασιών σε οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών με σκοπό την ανάκαμψή τους.

1.3 ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.

1.3.1 Η σύσταση της Δυτικής Ένωσης

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες διαβλέποντας τον κίνδυνο η Ευρώπη να χάσει την γεωπολιτική της αξία από τις νέες αναδυόμενες δυνάμεις ΗΠΑ και ΕΣΣΔ και φοβούμενοι την επανάληψη των τραγικών γεγονότων των δύο παγκοσμίων πολέμων καθώς και μιας ενδεχόμενης αναβίωσης του γερμανικού επεκτατισμού, προσπάθησαν με μια σειρά αμυντικού χαρακτήρα συμφωνιών να αναδιοργανωθούν.

Στις 4 Μαρτίου 1947 υπογράφει η συνθήκη της Δουνκέρκης μεταξύ της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας που προέβλεπε κοινή αντίδραση σε περίπτωση νέας γερμανικής επίθεσης.

Και έναν χρόνο αργότερα, μετά από διαπραγματεύσεις μεταξύ της Μ. Βρετανίας, της Γαλλίας, του Βελγίου, της Ολλανδίας και Λουξεμβούργου, στις 17 Μαρτίου 1948 υπογράφει η πρώτη μεταπολεμική συμφωνία πολιτικής, αμυντικής και οικονομικής συνεργασίας των Ευρωπαϊκών κρατών, η Συνθήκη των Βρυξελλών. (Κουσκουβέλης, 1995)

Η συμφωνία για τη Δυτική Ένωση αποδείκνυε ωστόσο, ότι τα ευρωπαϊκά κράτη ήταν απρόθυμα να συναινέσουν στη συμμετοχή της Γερμανίας σε οποιαδήποτε πρωτοβουλία για την οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση της Ευρώπης, καθώς οι μνήμες του πολέμου με ευθύνη της ναζιστικής Γερμανίας ήταν ακόμα νωπές. Όμως, η παρέμβαση των ΗΠΑ υπέρ της συμμετοχής της Γερμανίας στη Δυτική Ένωση άλλαξε τους συσχετισμούς.

Πρώτη η Μ. Βρετανία ήρε τις αντιρρήσεις της σε μια τέτοια προοπτική και ακολούθησαν και οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες ύστερα από έντονες πιέσεις που άσκησαν οι ΗΠΑ. Επίσης οι Μ. Βρετανία ανέλαβε πρωτοβουλίες ώστε να ενταχθούν στη Δυτική Ένωση τόσο η Γερμανία όσο και η Ιταλία, παρά της αντιδράσεις της Γαλλίας. (Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διεθνής Οργανισμοί, 1999)

Ο λόγος που οι ΗΠΑ επιθυμούσαν την συμμετοχή της Γερμανίας στη Δυτική Ένωση ήταν η ενσωμάτωσή της στο πανευρωπαϊκό σύστημα ασφάλειας μιας και ήδη είχε επέλθει την περίοδο 1947-1949 η διαίρεση της Ευρώπης σε δύο αντίπαλα πολιτικοοικονομικά στρατόπεδα. (Τσακαλογιάννης, 2000β)

1.3.2 Η σύσταση της ΕΚΑΧ

Μετά τον Β'ΠΠ οι σχέσεις των δύο κυριότερων βιομηχανικών κρατών, της Γαλλίας και της Γερμανίας, άρχισαν από το 1949 να επιδεινώνονται πάλι εξαιτίας των βιομηχανικών περιοχών του Ρουρ και του Σάαρ. Τα τεράστια κοιτάσματα άνθρακα και χάλυβα που κατείχε η Γερμανία στις περιοχές αυτές, την βοηθούσαν να προσφέρει μεγαλύτερες ποσότητες και σε ανταγωνιστικότερες τιμές άνθρακα και χάλυβα στην Ευρωπαϊκή αγορά απ' ό,τι η Γαλλία, ζημιώνοντας τη γαλλική οικονομία.

Συνεπώς, σκοπός των Γάλλων ήταν να προσεταιριστούν την περιοχή του Σάαρ σύμφωνα με τους οποίους ο πληθυσμός της δεν ήταν γερμανικός. Έτσι οι σχέσεις των δύο κυριότερων βιομηχανικών κρατών της Ευρώπης άρχισαν να επιδεινώνονται επικίνδυνα για άλλη μια φορά. Από αυτό το τέλμα η Ευρώπη μπορούσε να εξέλθει μόνο μέσω της παρέμβασης ανθρώπων αναγνωρισμένου κύρους, των οποίων η γνώμη θα μπορούσε να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την εφαρμογή ριζοσπαστικών πολιτικών. (Τσακαλόγιαννης, 2000β)

Ένας από αυτούς, ο μεγάλος ευρωπαΐστής Jean Monnet, διαβλέποντας τον κίνδυνο οι δύο χώρες να οδηγούνταν ξανά στην παραδοσιακή τους εχθρότητα, αυτή τη φορά για τον έλεγχο του Ρούρ και του Σάαρ και θεωρώντας ότι η ολοκλήρωση της Ευρώπης δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς τη Γερμανία, πρότεινε ως λύση μια ριζοσπαστική πολιτική- να συνενωθούν οι γαλλογερμανικοί πόροι άνθρακα και χάλυβα και να διαχειρίζονται από μια ευρωπαϊκή υπερκυβέρνηση. (Μούσης, 2008)

Ο Monnet βλέποντας ότι η Γαλλία έχει βγει από τον πόλεμο νικήτρια, δε θα ανεχόταν τη λογική μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας και περιόρισε την πρότασή του, που κοινοποίησε στο Γάλλο υπουργό εξωτερικών Robert Schuman, στην προοπτική δημιουργίας ευρωπαϊκής υπερκυβέρνησης που θα διαχειριζότανε τον ευρωπαϊκό άνθρακα και χάλυβα. Ο Schuman δέχτηκε την πρόταση και στις 9 Απριλίου 1950 παρουσίασε επίσημα το σχέδιο του στον Γερμανό καγκελάριο Conrad Adenauer καθώς και στους άλλους δυτικοευρωπαίους ηγέτες.

Το σχέδιο Schuman καθόριζε ότι η υπερεθνική αυτή αρχή θα αποτελούτανε από ανεξάρτητες προσωπικότητες που θα διόριζαν οι κυβερνήσεις των κρατών- μελών και θα είχε τη δυνατότητα να παίρνει αποφάσεις οι οποίες θα ήταν δεσμευτικές για τα συμβαλλόμενα μέρη. Έτσι στις 18 Απριλίου 1951 με τη Συνθήκη των Παρισίων συμφωνήθηκε μεταξύ Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Βελγίου, Ολλανδίας και Λουξεμβούργου η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα. (ΕΚΑΧ). (Τσακαλόγιαννης 2000β)

Η συμφωνία για την ΕΚΑΧ αποτέλεσε την αφετηρία για τη συμφιλίωση μεταξύ των δύο κυριότερων ευρωπαϊκών δυνάμεων, της Γαλλίας και της Γερμανίας, καθώς και για την ίδρυση της ΕΟΚ το 1957, η οποία το 1992 με τη συνθήκη του Μάαστριχ μετεξελίχτηκε στη σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η απόφαση για τη δημιουργία της ΕΚΑΧ δεν θα προέκυπτε χωρίς την αναπροσαρμογή της πολιτικής της Γαλλίας και της Γερμανίας προς μια κοινή ευρωπαϊκή συνισταμένη.

Επιπλέον, το σχέδιο Marshall που περιελάμβανε μια τεράστια μεταφορά κονδυλίων από τις ΗΠΑ προς τα ευρωπαϊκά κράτη για την ανοικοδόμησή τους, σε συνδυασμό με την εφαρμογή του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton-Woods και των κευνσιανών οικονομικών υποδειγμάτων, εξασφάλισαν την μεγάλη οικονομική ανάπτυξη των ευρωπαϊκών κρατών μεταπολεμικά. Αξίζει να σημειωθεί ότι σημασία που έδιναν οι ΗΠΑ στη γερμανική οικονομία για την εδραίωση ενός σταθερού διεθνούς οικονομικού συστήματος ήταν μεγάλη. Οι ΗΠΑ ήθελαν να αποφύγουν τα λάθη του Α΄ΠΠ, με τους ιδιαίτερα σκληρούς οικονομικούς και στρατιωτικούς όρους ειρήνης που είχαν επιβληθεί στην ηττημένη Γερμανία από τις νικήτριες δυνάμεις, περιορίζοντας τις προοπτικές της για ανάπτυξη. (Mankiew, 1999)

Τέλος, να επισημάνουμε ότι η Μ. Βρετανία προσκλήθηκε να συμμετάσχει στις διαπραγματεύσεις για την ΕΚΑΧ αλλά αρνήθηκε τη συμμετοχή της, τόσο το 1950 από την τότε κυβέρνηση των εργατικών, όσο και το 1954 από την κυβέρνηση του συντηρητικού πρωθυπουργού Winston Churchill.

Οι λόγοι που οδήγησαν τη βρετανική ηγεσία σε μια τέτοια επιλογή ήταν οι εξής : (Ηφαιστος, 2000)

- Υπήρχε ο φόβος ότι η Μ. Βρετανία θα έχανε τη γεωπολιτική της αξία και τη θέση της ως παγκόσμια δύναμη αν έθετε ως πρώτη προτεραιότητα την ΕΚΑΧ και όχι τη διαχείριση του πολιτικού μέλλοντος των υπερπόντιων εδαφών της
- Οι Βρετανοί πίστευαν ότι η μεταπολεμική αδύναμη βρετανική οικονομία θα μπορούσε να ανακάμψει μέσω της οικονομικής βοήθειας των ΗΠΑ.
- Η ΕΚΑΧ βασιζόταν σε ένα οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης που ευνοούσε την απελευθέρωση της αγοράς άνθρακα και χάλυβα. Αντιθέτως, στην Βρετανία η πολιτική για τον άνθρακα και το χάλυβα συνέχιζε να καθορίζεται από την κυβέρνηση.
- Η άνοδος του εργατικού κόμματος στην εξουσία την περίοδο 1945-1951 που εφάρμοσε την κευνσιανή οικονομική πολιτική δεν ήταν συμβατή με το οικονομικό μοντέλο της ΕΚΑΧ.

Ωστόσο, και χωρίς τη συμμετοχή της Μ. Βρετανίας, η συμφωνία για τη δημιουργία της ΕΚΑΧ αποτέλεσε “σημείο σταθμό” για τη μεταπολεμική πορεία της Ευρώπης. Διότι μέσω της οικονομικής συνεργασίας βαθμιαία επιτυγχάνεται και η πολιτική προσέγγιση των ευρωπαϊκών κρατών. (Ηφαιστος, 2001)

1.3.3 Από την ΕΑΚ στη σύσταση της ΕΟΚ

Η έκρηξη του πολέμου στην Κορέα τον Ιούνιο του 1950 και η εμπλοκή των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ, σηματοδοτούσε την δραματική κλιμάκωση και την διεθνοποίηση του Ψυχρού Πολέμου. Η γαλλική κυβέρνηση έχοντας υπόψη τις πιέσεις των ΗΠΑ για τον επανεξοπλισμό της Γερμανίας και τα τεράστια διλλήματα ασφαλείας που δημιουργήθηκαν λόγω των διεθνών εξελίξεων οδήγησαν τον υπουργό άμυνας της Γαλλίας Pleven να προτείνει μια ακόμη πιο ριζοσπαστική πρόταση παράλληλα με αυτή της ΕΚΑΧ. Πρότεινε τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού στρατού, μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (ΕΑΚ) στην οποία θα εντάσσονταν οι γερμανικές και οι γαλλικές στρατιωτικές δυνάμεις. (Τσακαλόγιαννης 2000β)

Επί της ουσίας, το σχέδιο Pleven θα αποτελούσε το δεύτερο μέρος του σχεδίου Schuman. Το σχέδιο για την ΕΑΚ έθετε τις βάσεις για μια ευρύτερη συνεργασία που θα οδηγούσε στη δημιουργία Ευρωπαϊκής Πολιτικής Κοινότητας. Τελικώς το σχέδιο αυτό δεν πέτυχε. (Μούσης, 2008)

Το τελικό κείμενο της Συνθήκης υπογράφηκε στις 27 Μαΐου 1952 και από τα έξι κράτη-μέλη της ΕΚΑΧ αλλά τελικά δεν επικυρώθηκε απ’ το γαλλικό κοινοβούλιο κατά τη διάρκεια μιας δραματικής συνεδρίασης. Την πρόταση καταψήφισαν οι κουμουνιστές και οι βουλευτές του κόμματος του De Gaulle, που από κοινού έψαλλαν τον εθνικό ύμνο. (Alec de Flers, 2008)

Το παράδοξο με το σχέδιο Pleven ήταν ότι ενώ προτάθηκε από τη γαλλική κυβέρνηση, στη Γαλλία προέκυψαν μεγαλύτερες εντάσεις για την υλοποίησή του. Η προοπτική μιας ομόσπονδης κοινότητας, με την εκχώρηση εθνικής κυριαρχίας και ο επανεξοπλισμός της Γερμανίας ήταν προτάσεις που ο πολιτικός κόσμος στη Γαλλία δεν ήταν διατεθειμένος να αποδεχθεί εκείνη τη χρονική περίοδο. (Hunter, 2002)

Για τη γαλλική κυβέρνηση η δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας στην οποία σωμαίνοντα ρόλο θα διαδραμάτιζε η Γερμανία ισοδυναμούσε με τη αμερικανική κηδεμονία

στα πλαίσια του NATO. Τελικά οι Γάλλοι επέλεξαν τη δεύτερη επιλογή που δεν φαίνεται να έχουν αναθεωρήσει ως σήμερα. (Τσακαλόγιαννης, 2000β)

Η αποτυχία της προσπάθειας για μια ΕΑΚ συνετέλεσε στην πολιτική περιθωριοποίηση της Δυτικής Ευρώπης. Πρακτικά, η αποτυχία της ΕΑΚ σήμαινε την ένταξη της Δυτικής Γερμανίας το 1955 στο NATO και τη Δυτική Ένωση, η οποία μετονομάστηκε σε Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ), και την πλήρη επικράτηση της Αμερικής στην Ευρώπη, καθιστώντας σαφές στους ευρωπαίους ότι η ασφάλειά τους μπορούσε να εγγυηθεί μόνο από την ισχυρή πολιτική και στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ. (Hunter, 2002)

Ωστόσο, η αποτυχία της ΕΑΚ δε στάθηκε εμπόδιο σε μια ευρύτερη οικονομική συνεργασία. Στις 25 Μαρτίου 1957 έξι κράτη (Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία και Λουξεμβούργο) υπέγραψαν την Συνθήκη ίδρυσης της ΕΚΑΕ γνωστή και σαν Ευρατόμ, η οποία απέβλεπε στη δημιουργία μιας κοινής αγοράς πυρηνικών υλικών και εφοδίων, στην κατάρτιση μιας κοινής πυρηνικής νομοθεσίας και στην εγκατάσταση ενός κοινού συστήματος εφοδιασμού και ελέγχου για την ειρηνική χρησιμοποίηση της πυρηνικής ενέργειας. Μαζί με την ΕΚΑΕ τα ίδια κράτη την ίδια ημέρα υπέγραψαν τη Συνθήκη ίδρυσης της ΕΟΚ, η οποία απέβλεπε στην δημιουργία μιας κοινής αγοράς, με την κατάργηση των δασμών και την ελευθερία στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. (Μούσης, 2008)

Το 1961 δημιουργήθηκε ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη- ΟΟΣΑ που σκοπό είχε την αποτελεσματική διαχείριση των κονδυλίων του σχεδίου Marshall με σκοπό την ανοικοδόμηση της Ευρώπης. Η συμμετοχή στον οργανισμό προαπαιτούσε τα κράτη να έχουν δημοκρατική διακυβέρνηση και οικονομική δομή βασισμένη στα πρότυπα της ελεύθερης οικονομίας. (OECD Annual Report, 2009)

Τέλος, μπορεί να αναφερθεί ότι οι προσπάθειες που οδήγησαν στη δημιουργία της ΕΚΑΧ και της ΕΟΚ βασίζονται στη στρατηγική του μεγάλου ευρωπαΐστή του Jean Monnet, ο οποίος διέβλεπε ότι η οικονομική συνεργασία θα μπορούσε μελλοντικά να οδηγήσει και σε πολιτική ολοκλήρωση που αποτελούσε και τον τελικό τους στόχο. (Μούσης, 2008)

1.4 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΒΟΡΕΙΟΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ (NATO)

Μετά τον Β'ΠΠ οι ευρωπαίοι παρά τις προσπάθειές τους να αναλάβουν ηγετικό ρόλο στην εξέλιξη των ευρωπαϊκών πραγμάτων, όπως του Γάλλου προέδρου De Gaulle, συνειδητοποίησαν ότι οι αμυντικές και οικονομικές τους δυνατότητες ήταν πολύ

περιορισμένες για να αμφισβητήσουν την ηγεμονία των ΗΠΑ και να αντισταθούν σε μια σοβιετική επέκταση.

Γι' αυτόν τον λόγο, την προάσπιση των ευρωπαϊκών χωρών από την επεκτατική σοβιετική πολιτική ανέλαβαν τελικά οι ΗΠΑ μέσω της σύστασης του NATO. Το αποτέλεσμα ήταν να ατονήσει η σημασία της ΔΕΕ για την ασφάλεια της Ευρώπης. Στις 4 Απριλίου 1949 στην Ουάσιγκτον δώδεκα κυρίαρχα κράτη υπέγραψαν την ιδρυτική συνθήκη του NATO. Σκοπός του NATO ήταν η προάσπιση των κρατών- μελών του από ένοπλη επίθεση τρίτων χωρών. Επί της ουσίας, πρόκειται για μία στρατιωτική συμμαχία που αποσκοπούσε στη προάσπιση της δυτικής Ευρώπης, με ηγέτιδα δύναμη της ΗΠΑ, έναντι του Συμφώνου Βαρσοβίας (αντίστοιχος ανατολικός στρατιωτικός σχηματισμός) στον οποίο κυριαρχούσε η Σοβιετική Ένωση. (Τσακαλόγιαννης, 2000α)

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται τα κράτη που αποτελούν από το 1949 ως σήμερα μέλη του NATO βάσει της χρονικής ένταξης τους σε αυτό. Με την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού η οποία επέφερε τη διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, ο ρόλος του NATO έχει αναπροσαρμοστεί. Κατά τη σύνοδο κορυφής του NATO στις 23 Απριλίου 1999 στην Ουάσιγκτον για τον εορτασμό των πενήντα χρόνων του συνασπισμού, το NATO έθεσε στο καταστατικό του μια σειρά από νέες αρμοδιότητες όπως τη διασφάλιση και υποστήριξη της ειρήνης, την ανάληψη στρατιωτικής ή πολιτικής δράσης αν αυτό του ζητηθεί από τον ΟΗΕ, τη συνεργασία με τις ΔΕΕ, ΕΕ και τη Ρωσία σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος κλπ (Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διεθνής Οργανισμοί, 1999)

Ωστόσο, η πρώτη προτεραιότητα της συμμαχίας εξακολουθεί να είναι η προστασία της ευρωπαϊκής ηπείρου. Οι περιοχές ευθύνης της εκτείνονται από την Νορβηγία ως την ανατολική Ευρώπη και από την Τουρκία ως τον Ατλαντικό Ωκεανό. Στην ιεραρχία του NATO, ο ανώτατος στρατιωτικός διοικητής της Ευρώπης φέρει τον τίτλο του SACEUR ο οποίος είναι πάντοτε αμερικανός στρατηγός, ένα ακόμη γεγονός που αποδεικνύει την ηγεμονική θέση των ΗΠΑ μέσα στη συμμαχία.

Το NATO συγκροτείται από δύο μεγάλες περιφερειακές διοικήσεις που υπάγονται στον SACEUR. Η πρώτη έχει την ονομασία ΣΔΒΕ και βρίσκεται στο Brunssum στην Ολλανδία. Η δεύτερη έχει την ονομασία ΣΔΝΕ και βρίσκεται στην Νάπολι της Ιταλίας. (NATO Handbook, 2003)

Πίνακας 1: Μέλη του ΝΑΤΟ την περίοδο 1949-2010

ΙΔΡΥΤΙΚΑ ΜΕΛΗ (1949)			
ΒΕΛΓΙΟ	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	ΙΤΑΛΙΑ	ΝΟΡΒΗΓΙΑ
ΓΑΛΛΙΑ	ΗΠΑ	ΚΑΝΑΔΑΣ	ΟΛΛΑΝΔΙΑ
ΔΑΝΙΑ	ΙΣΛΑΝΔΙΑ	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ
1^η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ (1952)			
ΕΛΛΑΣ	ΤΟΥΡΚΙΑ		
2^η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ (1955)			
ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ			
3^η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ (1982)			
ΙΣΠΑΝΙΑ			
4^η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ (1999)			
ΤΣΕΧΙΑ	ΠΟΛΩΝΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	
5^η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ (2004)			
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΛΕΤΟΝΙΑ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΣΛΟΒΑΚΙΑ
ΕΣΘΟΝΙΑ	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	
6^η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ (2009)			
ΑΛΒΑΝΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ		
<i>Σημείωση : Ίδια επεξεργασία</i>			

1.4.1 Η Νατοϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης

Με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου η δομή των στρατιωτικών δυνάμεων του NATO έπρεπε να αναδιοργανωθεί ώστε η ατλαντική συμμαχία να καταστεί ικανή να φέρει εις πέρας ένα μεγάλο εύρος νέων αποστολών. Αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία της **Νατοϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης (NATO Rapid Reaction Force)**. Σκοπός της, είναι η ταχεία μεταφορά στρατιωτικών δυνάμεων σε περιοχές της συμμαχίας που ενδέχεται να απειληθούν. Έδρα της είναι η γερμανική πόλη του Monchengladbach.

Μέχρι σήμερα η Νατοϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης έχει λάβει μέρος σε μια σειρά αποστολών όπως στην Αλβανία το 1997, στο Κόσσοβο από το 1995, στο Αφγανιστάν από το 2002 και τέλος στο Ιράκ από το 2003. Η χρηματοδότηση της Νατοϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης προέρχεται από τα νατοϊκά κράτη-μέλη και κυρίως από τις ΗΠΑ. (Childs, 2009)

1.5 Η ΔΥΤΙΚΟΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ (ΔΕΕ)

Η ΔΕΕ συστάθηκε με τη Συνθήκη των Παρισίων τον Οκτώβριο του 1954 με τη συμμετοχή και της Δυτικής Γερμανίας. Σκοπός της ΔΕΕ ήταν η προστασία της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης, η αμοιβαία παροχή στρατιωτικής βοήθειας από όλα τα μέλη σε οποιοδήποτε μέλος δεχτεί επίθεση από τρίτη χώρα, η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών αρχών και η σύσφιξη των σχέσεων των μελών της με σκοπό τη σταδιακή ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η ΔΕΕ μετά τη συμφωνία Μάαστριχ και την σύσταση της ΚΕΠΠΑ που αποφασίστηκε αποτέλεσε το στρατιωτικό σκέλος της ΕΕ. Η ΔΕΕ ανταποκρινόμενη στο αίτημα της ΕΕ, ζήτησε από τα μέλη της ΕΕ να γίνουν και Μέλη της ΔΕΕ είτε να συμμετάσχουν σε αυτή με το καθεστώς του Παρατηρητή. Για τα κράτη που συμμετέχουν στο NATO αλλά δεν είναι μέλη της ΕΕ, πρότεινε να προσχωρήσουν στον οργανισμό ως Συνδεδεμένα Μέλη αποκτώντας με αυτό τον τρόπο τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις δραστηριότητες της ΔΕΕ. (Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διεθνής Οργανισμοί, 1999)

Μέχρι πρότινος η ΔΕΕ απαρτιζόταν από 28 μέλη, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 2. Ωστόσο, με τη Συνθήκη της Λισαβόνας τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάσισαν την υπαγωγή των αρμοδιοτήτων της ΔΕΕ αποκλειστικά στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα προαναγγέλλοντας ουσιαστικά το τέλος της ως θεσμού.

Πίνακας 2: Μέλη της ΔΕΕ

ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΔΕΕ			
ΜΕΛΗ			
ΒΕΛΓΙΟ	ΕΛΛΑΔΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ
ΓΑΛΛΙΑ	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ		
ΣΥΝΔΕΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ			
ΙΣΛΑΝΔΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	
ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΣ			
ΑΥΣΤΡΙΑ	ΔΑΝΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ	ΦΙΛΑΝΔΙΑ
ΙΡΛΑΝΔΙΑ			
ΣΥΝΔΕΟΜΕΝΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ- ΚΙΡΧΜΠΕΡΓΚ(1994)			
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΠΟΛΩΝΙΑ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΤΣΕΧΙΑ	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	ΕΣΘΟΝΙΑ
ΛΕΤΟΝΙΑ	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ		

Πηγή: Ευρωπαϊκή Ασφάλεια & Διεθνής Οργανισμοί (1999).

1.6 ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1960

Ένα από τα κύρια γνωρίσματα αυτής της περιόδου είναι η ευθεία αντιπαράθεση της Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας για ζητήματα που αφορούσαν το μέλλον της Ευρώπης , με κυρίαρχο τον ρόλο των ΗΠΑ στην Ευρώπη.

Αναμφίβολα μία από τις κυρίαρχες πολιτικές φυσιογνωμίες της Ευρώπης αυτής της περιόδου ήταν ο Γάλλος στρατηγός Charles De Gaulle. Από το 1958 ως το 1969 που ο De Gaulle ήταν πρόεδρος της Γαλλίας, εγκαίνιασε μια πολιτική που προκάλεσε πολλές αντιπαραθέσεις. Κύριο στοιχείο αυτής της πολιτικής ήταν η εκστρατεία σε όλα τα μέτωπα κατά των Αγγλοσαξόνων, όπως τους αποκαλούσε.

Η δεκαετία του 1960 σηματοδεύτηκε από τη σταθερή άρνηση του να καταστεί η Μεγάλη Βρετανία μέλος της ΕΟΚ για τρεις κυρίως λόγους.

Ο πρώτος λόγος ήταν ότι ο De Gaulle θεωρούσε τη Μεγάλη Βρετανία ως τον Δούρειο Ίππο των Αμερικάνων στην Ευρώπη λόγω της εξωτερικής της πολιτικής που ήταν προσαρμοσμένη σε αυτήν των ΗΠΑ, την λεγόμενη μεταξύ τους ειδική σχέση.

Ο δεύτερος λόγος ήταν ότι θεωρούσε πως τα κίνητρα των πολιτικών της Μ. Βρετανίας ως προς την είσοδο της χώρας τους στην ΕΟΚ δεν ήταν ειλικρινή, διότι οι βρετανοί πολιτικοί είχαν προσπαθήσει το 1960 να δημιουργήσουν την Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) ως αντιστάθμισμα στην ΕΟΚ και μόνο όταν αυτή η προσπάθεια απέτυχε επιδίωξαν να καταστήσουν την Μ. Βρετανία μέλος της ΕΟΚ. (Τσακαλόγιαννης, 2000β)

Τέλος, ο De Gaulle θεωρούσε ότι η Μ. Βρετανία ως μέλος της ΕΟΚ θα έθετε βέτο στη χρηματοδότηση της Γαλλίας μέσω της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) στην οποία η Γαλλία απέδιδε μεγάλη σημασία για την εθνική της ανάπτυξη, διότι η βιομηχανική δομή της βρετανικής οικονομίας ήταν διαφορετική της αντίστοιχης γαλλικής και η Μ. Βρετανία δε θα ήταν διατεθειμένη να συνεισφέρει στην ΚΑΠ από την οποία θα προσκόμιζε λίγα οφέλη. (Βοσκόπουλος, 2009)

Η καχυποψία του De Gaulle έναντι των αμερικάνων και των βρετανών τον οδήγησε στην υιοθέτηση των παρακάτω μέτρων δράσης με κύριο γνώρισμα τους την αμφισβήτηση της αμερικανικής ηγεμονίας σε όλα τα επίπεδα: (Τσακαλόγιαννης, 2000α)

- Στην άρνηση του της εισόδου της Μ. Βρετανίας στην ΕΟΚ
- Στην αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ το 1965 λόγω της «ηγεμονικής θέσης των αγγλοσαξόνων σε αυτό»
- Στην αμφισβήτηση του συστήματος των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, για το οποίο οι Γάλλοι πολιτικοί πίστευαν ότι χρειάζεται μεταρρύθμιση
- Στην αμφισβήτηση του δολαρίου ως διεθνούς νομίσματος και την επιστροφή στον κανόνα του χρυσού ο οποίος δε θα φέρει τη σφραγίδα καμίας χώρας
- Στις διαπραγματεύσεις που οδήγησαν οι προτάσεις Fouchet, οι οποίες αποσκοπούσαν στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού οικοδομήματος αποτελούμενο από κράτη- έθνη όπου η Γαλλία θα πρωτοστατούσε
- Στην ανάληψη πρωτοβουλιών στον χώρο του πολιτισμού ώστε οι ευρωπαίοι να έρθουν πιο κοντά μεταξύ τους

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στην επιδίωξη του De Gaulle να καταστεί η Γαλλία πυρηνική δύναμη, επειδή η κατοχή ενός πυρηνικού εργοστασίου έπαιξε σημαντικό ρόλο στο φαινόμενο του «γκωλισμού» (Τσακαλόγιαννης, 2000β)

Η αυτόνομη ανάπτυξη πυρηνικής ικανότητας εξυπηρετούσε μια σειρά από λόγους τόσο στρατιωτικούς όσο και πολιτικούς. Ο πρώτος αφορά την αποκατάσταση του γοήτρου της Γαλλίας λόγω της ήττας της στον Β'ΠΠ από τη Γερμανία. Ο δεύτερος αφορά της επιδιώξεις της Γαλλίας να καταστεί μεγάλη παγκόσμια δύναμη. Ο τρίτος λόγος ήταν ότι η απόκτηση πυρηνικής αποτροπής από τη Γαλλία θα μπορούσε να δικαιολογήσει την άρση των επιφυλάξεων της όσον αφορά τον επανεξοπλισμό της Δυτικής Γερμανίας. Ένας τέταρτος λόγος, ήταν ότι η πυρηνική ικανότητα θα εξασφάλιζε την ανεξαρτησία της.

Ο κυριότερος όμως λόγος ήταν καθαρά στρατιωτικός. Σύμφωνα με μελέτες αμερικανών στρατιωτικών αξιωματούχων, η άμυνα της Ευρώπης έναντι της Σοβιετικής Ένωσης θα απαιτούσε την ανάπτυξη ενός μεγάλου αριθμού συμβατικών στρατιωτικών μονάδων που οι ευρωπαίοι ήταν αδύνατο να καλύψουν και ίσως οι αμερικάνοι απρόθυμοι να διαθέσουν. Αυτό θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί μόνο με τη χρήση του μη-συμβατικού πυρηνικού όπλου. (Brauer, 2002)

Η άποψη μας για τη γαλλική πολιτική ασφαλείας τη δεκαετία του '60 είναι ότι παρουσιάζεται αντιφατική. Ενώ η Γαλλία εμφανίζεται να ενδιαφέρεται πραγματικά για την αμυντική και πολιτική ολοκλήρωση της Ευρώπης, ανεξάρτητη από τις δύο παγκόσμιες υπερδυνάμεις, φιλοδοξεί να το επιτύχει αυτό μέσω της ηγεμονίας της στην Ευρώπη, περιορίζοντας τη Γερμανία και αποτρέποντας τη Μ. Βρετανία από τον ευρύτερο σχεδιασμό της πολιτικής ασφαλείας, δηλαδή τα δύο άλλα ισχυρά πολιτικά και βιομηχανικά κράτη της Ευρώπης.

Ωστόσο, ανακύπτουν κάποια εύλογα ερωτήματα: Κατά πόσο ήταν ικανή η Γαλλία να αναλάβει τον ηγεμονικό ρόλο στην Ευρώπη; Μπορούσε η Γαλλία, σε συνεργασία με τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη να αναπτύξει έναν αμυντικό οργανισμό αντίστοιχου με αυτόν του NATO ώστε να περιορίσει το ρόλο του ή και να τον αντικαταστήσει; Και αν μπορούσε, κατά πόσο ήταν διατεθειμένα τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη να αποτελέσουν μέλη ενός νέου πανευρωπαϊκού αμυντικού οργανισμού με ηγέτιδα δύναμη τη Γαλλία που θα απαιτούσε πολύ μεγαλύτερες δαπάνες από τις αντίστοιχες του NATO για να αναπτυχθεί και χωρίς όμως να παρέχει το αντίστοιχο επίπεδο ασφαλείας με αυτό του NATO.

Βέβαια η καχυποψία του De Gaulle έναντι των Βρετανών ενισχύονταν από συγκεκριμένες πολιτικές που ακολούθησε η Βρετανία μετά τον Β'ΠΠ όπως η ειδική σχέση με τις ΗΠΑ και η δημιουργία της ΕΖΕΣ ως αντιστάθμισμα στην ΕΟΚ, όπως προαναφέραμε. Η

πρώτη αίτηση συμμετοχής της Μ. Βρετανίας καθώς και της Δανίας, της Ιρλανδίας και της Νορβηγίας για την ΕΟΚ ήταν το 1963 η οποία απορρίφθηκε εξαιτίας του βέτου της Γαλλίας. Ακολούθησε η δεύτερη αίτηση το 1967 των παραπάνω χωρών η οποία επίσης απορρίφθηκε με βέτο της Γαλλίας. Οι τέσσερις αυτές χώρες υπέβαλλαν ξανά αίτηση ένταξης αλλά και πάλι η σταθερή άρνηση της Γαλλίας ματαίωσε τα σχέδια τους. (Μούσης, 2008)

1.7 ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1970

Τον Δεκέμβριο του 1969 πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη Κορυφής της Χάγης κατά την οποία εγκρίθηκε η συμμετοχή της Μ. Βρετανίας, της Ιρλανδίας και της Δανίας στην ΕΟΚ. Κατά τη διάρκεια αυτής της δεκαετίας δημιουργήθηκε το ΕΝΣ, ένα βελτιωμένο νομισματικό φίδι, έτσι ώστε να επιτευχθεί σχετική σταθερότητα στις συναλλαγματικές ισοτιμίες των ευρωπαϊκών νομισμάτων. Το ΕΝΣ είναι απόρροια του συστήματος που ονομάστηκε «φίδι στο τούνελ». Τέθηκε σε ισχύ το 1971 και επέτρεπε την διακύμανση των κοινοτικών νομισμάτων σε σχέση με το δολάριο μέσα σε συγκεκριμένα περιθώρια, με σκοπό τη νομισματική σταθερότητα. Η αδυναμία όμως του φιδιού στο τούνελ να προάγει νομισματική σταθερότητα στην ευρωπαϊκή κοινότητα οδήγησε τους ευρωπαίους στην υιοθέτηση του ΕΝΣ. (Τσακαλόγιαννης, 2000α)

Επίσης, τα κράτη μέλη εγκρίνουν την έκθεση Davignon για την Πολιτική Συνεργασία που αποτελούσε για πρώτη φορά μηχανισμό συντονισμού των ευρωπαϊκών πολιτικών για τη χάραξη ΚΕΠΠΑ. Όσον αφορά το οικονομικό σκέλος ήδη από το 1968 η ΕΚΑΧ, η ΕΟΚ και η Ευρατόμ είχαν συγχωνευθεί σε μία κοινή οντότητα. (Μούσης, 2008)

- Εγκρίνεται από το συμβούλιο το σχέδιο Werner με το οποίο τα κράτη μέλη καλούνται να λάβουν μέτρα για την εναρμόνιση και τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών τους. (Νταλης, 1997)
- Η κατάργηση του παγκόσμιου συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Breton-Woods το 1971 οδήγησε τις ευρωπαϊκές οικονομίες σε ύφεση και αρκετά κράτη στην υποτίμηση των νομισμάτων τους.
- Η αλλαγή στην εξωτερική πολιτική της Δυτικής Γερμανίας που χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια προσεταιρισμού της ΕΣΣΔ (οστιπολιτική) με σκοπό τη συγκατάθεση της τελευταίας για την επανένωση με την ανατολική Γερμανία (Τσακαλόγιαννης, 2000α)

1.8 ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1980

Κατά τη διάρκεια αυτής της δεκαετίας η πλέον δραστήρια χώρα σχετικά με την ΚΕΠΠΑ είναι η Γαλλία. Τον Οκτώβριο του 1984 επαναδραστηριοποιήθηκε η ΔΕΕ, της οποίας ο ρόλος είχε ατονήσει λόγω του ΝΑΤΟ, μία κίνηση που επανέφερε στο προσκήνιο του προβληματισμού το ζήτημα της δημιουργίας ενός αμυντικού βραχίονα στην ΕΚ. Ένας από τους λόγους που υποχρέωσε τη Γαλλία να επαναφέρει ξανά το θέμα της ΚΕΠΠΑ έχει να κάνει με την επιδείνωση των μεγεθών της γαλλικής οικονομίας και την επιθυμία της σοσιαλιστικής κυβέρνησης για νομισματική ένωση. Στην πραγματικότητα οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 και του 1979 είχαν οδηγήσει την ευρωπαϊκή οικονομία σε μια κατάσταση μειωμένης ανταγωνιστικότητας σε κρίσιμους κλάδους της βιομηχανίας και είχαν διευρύνει τις οικονομικές ασυμμετρίες μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΚ. (Kennedy, 1988)

Η άνοδος στην εξουσία του προέδρου Mitterrand συνοδεύτηκε από επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, εν αντιθέσει με τους άλλους εταίρους της Γαλλίας που είχαν στραφεί προς νεοφιλελεύθερες πολιτικές, οδήγησε τελικά στην αύξηση του δημοσίου χρέους, στην αύξηση του δημοσίου ελλείμματος καθώς και του ισοζυγίου πληρωμών. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η υποτίμηση του γαλλικού νομίσματος που έθετε στη γαλλική κυβέρνηση ένα μεγάλο δίλημμα: είτε να πάρει προστατευτικά μέτρα για τη στήριξη της οικονομίας της, είτε να εναρμονίσει την οικονομική της πολιτική με εκείνη των εταίρων της. Τελικά υιοθετήθηκε η δεύτερη άποψη. (Τσακαλόγιαννης, 2000 β)

Οι πρωτοβουλίες που ανέλαβε η γαλλική κυβέρνηση το 1983 σχετίζονταν με την αλλαγή της οικονομικής πολιτικής η οποία συνδυάστηκε με την δημιουργία της νομισματικής ένωσης. Κύρια επιδίωξη των Γάλλων ήταν η δημιουργία μιας ζώνης ενιαίου νομίσματος προκειμένου να περιορίσει τον έλεγχο της Γερμανίας, διότι θεωρούσε ότι μέσω της κεντρικής τράπεζάς της ασκούσε υπερβολική εξουσία στη διαμόρφωση της νομισματικής πολιτικής όχι μόνο της ίδιας αλλά και των άλλων κρατών-μελών της ΕΚ. Επίσης οι γαλλικές πρωτοβουλίες στόχευαν ώστε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα να επανακτήσει τον δυναμισμό της. Τα πρώτα αποτελέσματα φάνηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Φονταινεμπλώ τον Ιούνιο του 1984, στο οποίο εξελέγη ως νέος πρόεδρος της Επιτροπής ο πρώην υπουργός οικονομικών της Γαλλίας Jacques Delors.

Επί της ουσίας ο διάλογος για ΚΕΠΠΑ, μέσω της επαναδραστηριοποίησης της ΔΕΕ, άρχισε μετά από την απαίτηση της Γερμανίας για πρόοδο και στην πολιτική ενοποίηση της

Ευρώπης, όταν η Γαλλία θέλησε να προχωρήσει στη νομισματική ενοποίηση. Με την ενιαία ευρωπαϊκή πράξη (ΕΕΠ) του 1985 έγινε για πρώτη φορά αναφορά στον όρο ΚΕΠΠΑ και ο Delor πρωτοστάτησε ώστε να συμπεριληφθεί στην ΕΕΠ η δέσμευση για νομισματική ένωση, κάτι που προκάλεσε τις αντιδράσεις κυρίως της Μ. Βρετανίας. Η τακτική του Delor ήταν να παρουσιάσει τη νομισματική ένωση, ως απόρροια της οικονομικής ολοκλήρωσης, για την οποία ενδιαφερόταν κυρίως η Γαλλία. (Τσακαλόγιαννης, 2000β)

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, για να σημειωθεί πρόοδος στον τομέα της πολιτικής ασφαλείας, η Γαλλία θα έπρεπε να αποδεχτεί μια πολιτική ανταλλαγή με την Γερμανία. Οι διαφωνίες όμως των δυο χωρών σε μια σειρά ζητημάτων, με κυριότερα, το καθεστώς λειτουργίας των κεντρικών τραπεζών τους και την άρνηση της Γαλλίας να ευρωπαϊκοποιήσει τον στρατό της και κυρίως το πυρηνικό της οπλοστάσιο, οδηγούσε τις οποιεσδήποτε διαπραγματεύσεις για συμφωνία σε αδιέξοδο.

Ωστόσο, η παρέμβαση του Γερμανού υπουργού Εξωτερικών Genscher, ο οποίος τασσόταν υπέρ της ΟΝΕ, έδωσε νέα δυναμική στις διαπραγματεύσεις. Ο Genscher πίστευε ότι η επανένωση των δυο Γερμανιών θα μπορούσε να συμβεί όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση προχωρήσει ουσιαστικά στην ολοκλήρωση της σε όλους τους τομείς.

Υπό αυτές τις συνθήκες, το 1991 πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη Κορυφής του Μάαστριχτ που οδήγησε στην ομώνυμη συνθήκη.

Αξίζει να αναφέρουμε σ' αυτό το σημείο, ότι όλες αυτές οι πρωτοβουλίες της Γαλλίας και της Γερμανίας, συνάντησαν την αντίδραση των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου. (Τσακαλόγιαννης, 2000β)

1.9 Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΚΕΠΠΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1992 - 2010

1.9.1 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ

Με την σημαντικότερη συνθήκη του Μάαστριχτ, που υπεγράφη τον Φεβρουάριο του 1992 και τέθηκε σε εφαρμογή τον Νοέμβριο του 1993 η ΕΟΚ μετεξελίσσεται σε Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Αυτό καταδεικνύει ότι ο στόχος των ευρωπαίων δεν είναι μόνο η οικονομική ολοκλήρωση αλλά και η πολιτική και θεσμική ολοκλήρωση της Ευρώπης. Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ η δομή της Ευρώπης χωρίζεται πλέον με τρεις πυλώνες. Ο πρώτος

αναφέρεται στα κοινοτικά θέματα, ο δεύτερος στην ΚΕΠΠΑ και ο τρίτος στα θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων. (Alecú de Flers, 2008)

Όσον αφορά την οικονομική ολοκλήρωση τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν για τη δημιουργία μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής (ONE) βασιζόμενης σε ένα ενιαίο νόμισμα, το Ευρώ. Αυτά θα ρυθμίζονται από μία ενιαία και ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα, την ΕΚΤ και τις κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών το ΕΣΚΤ. Επίσης, για της επίτευξη της ONE αποφασίστηκε η εφαρμογή τεσσάρων κριτηρίων δημοσιονομικής προσαρμογής: το ποσοστό πληθωρισμού να παραμένει χαμηλό, το ετήσιο έλλειμμα να μην ξεπερνάει το 3% του ΑΕΠ και το συνολικό δημόσιο χρέος να μην ξεπερνάει το 60% του ΑΕΠ, σταθερά μακροπρόθεσμα επιτόκια και τήρηση των κανονικών περιθωρίων διακύμανσης του ΕΝΣ για τουλάχιστον δύο χρόνια. Τέλος, αποφασίστηκε ο έλεγχος για την εφαρμογή των ανωτέρω κριτηρίων να ανατεθεί στη Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (Μούσης, 2008)

Όσον αφορά την πολιτική ολοκλήρωση τα κράτη- μέλη αναγνώρισαν την αναγκαιότητα για πρόοδο της ΚΕΠΠΑ και δεσμεύτηκαν για την επίτευξή της με συγκεκριμένες διαδικασίες. Επίσης, οι ευρωπαίοι ηγέτες αποφάσισαν να αναθέσουν προσωρινά στη ΔΕΕ το αμυντικό σκέλος της ΚΕΠΠΑ. (Παρίσης, 2000)

Η δέσμευση των ευρωπαϊκών κρατών για την περαιτέρω ολοκλήρωση της ΚΕΠΠΑ προκάλεσε τον προβληματισμό των ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ θεωρούσαν ότι το μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον ασφαλείας μπορούσε να οικοδομηθεί μέσω της επέκτασης του NATO προς ανατολάς και τις συμφωνίες Partnership for Peace που περιελάμβαναν συνεννοήσεις τόσο με τη Ρωσία όσο και με την Ουκρανία. Επίσης οι ΗΠΑ ανησυχούσαν ότι η επαναδραστηριοποίηση της ΔΕΕ, μέσω της ΚΕΠΠΑ, θα μπορούσε να υπονομεύσει την αποτελεσματικότητα του NATO και να περιορίσει την επιρροή τους στην Ευρώπη. (Hunter, 2002)

1.9.2 Η σύσταση του ΕΥΡΩΣΤΡΑΤΟΥ

Τον Μάιο του 1992, με συμφωνία που υπέγραψαν οι ηγέτες της Γαλλίας και της Γερμανίας, Mitterrand και Kohl, ιδρύθηκε ο ευρωστρατός (Eurocorps). Αρχικά περιέλαβε τη γαλλογερμανική ταξιαρχία που υπήρχε από το 1991 και δύο μεραρχίες, μία από κάθε χώρα. Στα τέλη του 1993 εισήλθε στον ευρωστρατό και το Βέλγιο, διαθέτοντας μία μηχανοκίνητη μεραρχία και από το 1995 η Ισπανία, αρχικά με μια μηχανοκίνητη ταξιαρχία και από το 1998 με μηχανοκίνητη μεραρχία. Στο σώμα μετέχει από το 1996 και το Λουξεμβούργο με έναν

λόχο αναγνώρισης. Η διοίκηση του ευρωστρατού ασκείται περιοδικά από αντιστράτηγο, από τις συμμετέχουσες χώρες. (Παρίσης, 2001)

Εδώ να αναφέρουμε ότι οι συμμετέχουσες χώρες από την αρχή επισήμαναν ότι η πρωτοβουλία αυτή δε θα είχε επιπτώσεις στις υποχρεώσεις τους προς άλλους οργανισμούς. Γι' αυτό το λόγο τον Ιανουάριο του 1993 υπογράφηκε ειδική συμφωνία για τη χρησιμοποίηση του ευρωστρατού στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ με σκοπό να μην υπονομεύεται η αποτελεσματικότητα της ατλαντικής συμμαχίας. (Hunter, 2002)

Κύρια αποστολή του ευρωστρατού είναι η διεξαγωγή των λεγόμενων αποστολών Petersberg οι οποίες περιλαμβάνουν ανθρωπιστικές αποστολές, ειρηνευτικές αποστολές, αποστολές διάσωσης, αποστολές χειρισμού κρίσεων και αποστολές επιβολής της ειρήνης. (Παρίσης, 2001)

1.9.3 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Επόμενη σημαντική Συνθήκη είναι αυτή του Άμστερνταμ τον Ιούνιο του 1997. Όσον αφορά την οικονομική ολοκλήρωση, με την υπογραφή του Συμφώνου Σταθερότητας επιβεβαιώθηκε για κόμη μια φορά η απόφαση των ευρωπαϊκών κρατών να αυξήσουν τις προσπάθειές τους για την επιτυχή εφαρμογή των κριτηρίων του Μάαστριχ για την επίτευξη της ΟΝΕ, καθώς και άνοιγμα στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης με σκοπό την ένταξή τους. (Hunter, 2002)

Όσον αφορά την ΚΕΠΠΑ αποφασίστηκαν τα εξής:

- Σύσταση του ύπατου εκπροσώπου του ΚΕΠΠΑ. Τη θέση αυτή ανέλαβε ο γενικός γραμματέας του ευρωπαϊκού συμβουλίου με κύρια αρμοδιότητα να εκπροσωπεί την κοινότητα διεθνώς ώστε να καταστεί εμφανές ότι για τα θέματα ΚΕΠΠΑ στην ΕΕ δεν εκπροσωπούσε ο κάθε αρχηγός κράτους- μέλους ξεχωριστά αλλά μια κοινά αποδεκτή προσωπικότητα. Πρώτος ύπατος εκπρόσωπος για την ΚΕΠΠΑ ορίστηκε ο Ισπανός Σολάνα.
- Σύσταση μονάδας σχεδιασμού και έγκαιρης προειδοποίησης υπό την ευθύνη του γενικού γραμματέα του ευρωπαϊκού συμβουλίου που απαρτίζεται από προσωπικό που διαθέτουν η γενική γραμματεία, τα κράτη- μέλη, η ευρωπαϊκή επιτροπή και η ΔΕΕ. Σκοπός της μονάδας ήταν η παρακολούθηση, η ανάλυση και αξιολόγηση των εξελίξεων της ΚΕΠΠΑ, η έγκαιρη προειδοποίηση για πιθανά γεγονότα ή καταστάσεις

που μπορούν να επηρεάσουν την ΚΕΠΠΑ και τέλος, η κατάρτιση εγγράφων με προτάσεις για εναλλακτικές πολιτικές προς το ευρωπαϊκό συμβούλιο.

- Η εισαγωγή του θεσμού της «εποικοδομητικής αποχής» που επιτρέπει σε ορισμένα κράτη- μέλη να μη συμμετέχουν σε κοινή δράση, διευκολύνοντας έτσι την υιοθέτηση πρωτοβουλιών, που υποστηρίζονται από τα περισσότερα κράτη- μέλη (τα 2/3 της ειδικής πλειοψηφίας). Σε αυτή την περίπτωση παρόλο που δεν υποχρεούται να εφαρμόσει την απόφαση, αποδέχεται ότι η απόφαση αυτή δεσμεύει την ένωση. (Μούσης, 2008)
- Ένταξη των ανθρωπιστικών αποστολών τύπου Petersberg ως δράσης της ΚΕΠΠΑ, που είχε αποφασιστεί από τον Ιούνιο του 1992 (Παρίσης, 2001)

Η συνθήκη του Άμστερνταμ δημιούργησε μεγάλες προσδοκίες στους ευρωπαίους όσον αφορά τη διαδικασία ολοκλήρωσης της ΚΕΠΠΑ, μετά την αποτυχία τους στη διαχείριση της γιουγκοσλαβικής κρίσης που κατέδειξε τις αδυναμίες τους έναντι των Αμερικανών. (Anderson and Seitz, 2006)

1.9.4 Η Διακήρυξη St. Malo

Όπως προαναφέραμε η γιουγκοσλαβική κρίση κατέδειξε ότι τα ευρωπαϊκά κράτη δεν ήταν σε θέση να στηρίζουν τις οικονομικές και διπλωματικές επιδόσεις τους με στρατιωτικά μέσα. Με σκοπό την προώθηση της δυνατότητας της Ευρώπης να παίξει έναν περισσότερο αποτελεσματικό ρόλο για την ασφάλειά της, οι ηγέτες της Γαλλίας και της Μ. Βρετανίας υπέγραψαν τον Δεκέμβριο του 1998 τη διακήρυξη του St. Malo

Στη διακήρυξη που υπέγραψαν τα δύο κράτη αναγνώρισαν τις αλλαγές που έχουν επέλθει στο νέο περιβάλλον ασφάλειας και συμφώνησαν στην ανάγκη η Ευρώπη να προχωρήσει στην ανάπτυξη της δυνατότητας αυτόνομης δράσης καθώς και των μέσων που απαιτούνται για τον σκοπό αυτό. Επίσης, οι ηγέτες των δύο κρατών κάλεσαν τους άλλους Ευρωπαίους εταίρους να συμβάλλουν και αυτοί στην ενδυνάμωση της ΚΕΠΠΑ και επισήμαναν την ανάγκη ισχυροποίησης των ενόπλων δυνάμεων «να αντιδρούν ταχέως έναντι των νέων κινδύνων». (Παρίσης, 2001)

Άποψή μας, είναι ότι η συμφωνία του St. Mallo ήταν μεγάλης σημασίας για την περαιτέρω προώθηση της διαδικασίας ολοκλήρωσης της ΚΕΠΠΑ, που είχε αποφασιστεί το 1997 κατά τη διάσκεψη του Άμστερνταμ, καθώς δύο απ' τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές

δυνάμεις με αντικρουόμενες πολιτικές ως προς τα ζητήματα της ευρωπαϊκής ασφάλειας, φάνηκε να συμφωνούνε προς μία κοινή ευρωπαϊκή κατεύθυνση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ΗΠΑ θορυβημένες από τις τάσεις αυτονομίας των ευρωπαίων, με τη διακήρυξη του St. Malo, φρόντισαν στη σύνοδο της Ουάσιγκτον τον Απρίλιο του 1999 για τη συμπλήρωση των πενήντα ετών από την ίδρυση του NATO, να γίνει αποδεκτό ότι η ΚΕΠΠΑ, η ΔΕΕ και ο Ευρωστρατός θα συνέχιζαν να αναπτύσσονται εντός των πλαισίων του NATO, κάτι που θα περιόριζε την αυτονομία τους. (Anderson and Seitz, 2006)

1.9.5 Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE)

Τον Ιανουάριο του 1999 η ONE γίνεται πραγματικότητα. Έντεκα κράτη από τα δεκαπέντε υιοθετούν το ενιαίο νόμισμα, αποτέλεσμα των προσπάθειών τους για οικονομική και νομισματική ένωση που ξεκίνησε τον Ιούλιο του 1990 και προέβλεπε διαρθρωτικά και δημοσιονομικά μέτρα, με στόχο την επίτευξη μιας πιο μεγάλης σύγκλισης μεταξύ των οικονομικών πολιτικών τους.

Επιπλέον, σκοπός των κρατών-μελών είναι η περαιτέρω ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και η συμμετοχή όλων των κρατών-μελών στην ONE. (Μούσης, 2008)

1.9.6 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι

Κατά τη διάρκεια του ευρωπαϊκού συμβουλίου του Ελσίνκι τον Δεκέμβριο του 1999 οι ηγέτες των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με τα θέματα που αναφέρονται στην ΚΕΠΠΑ. Ήταν η πρώτη φορά που διατυπώθηκαν λεπτομερώς συγκεκριμένες ενέργειες προς την κατεύθυνση της αυτόνομης αμυντικής ικανότητας. Αυτές ήταν οι εξής:

- Αποφασίστηκε η δημιουργία Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης η οποία θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα, έως το 2003, να αναπτύσσει εντός εξήντα ημερών και να διατηρεί τουλάχιστον ένα έτος στρατιωτικές δυνάμεις 50.000-60.000 ατόμων ικανές να φέρουν σε πέρας αποστολές τύπου Petersberg. (Παρίσης, 2001) Επίσης, αποφασίστηκε η δημιουργία αντίστοιχης αστυνομικής δύναμης 5.000 ατόμων και ειδικής μονάδας ταχείας αντίδρασης 1.500 ατόμων επιχειρησιακή το αργότερο μέχρι

το 2007 (Hunter, 2002). Στην υλοποίηση αυτής της απόφασης προχώρησαν η Γαλλία, η Γερμανία και το Ην. Βασίλειο το 2004. (Anderson and Seitz, 2006)

- Αποφασίστηκε η δημιουργία νέων πολιτικών και στρατιωτικών δομών, που θα επιτρέπουν στην ΕΕ να διασφαλίζει την απαιτούμενη πολιτική και στρατηγική καθοδήγηση αυτών των επιχειρήσεων.

Τέλος, στο ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι οι ηγέτες των χωρών της ΕΕ προέβλεπαν το συντονισμό των προσπαθειών τους ώστε να καταστούν πιο ικανά στη διαχείριση διεθνών κρίσεων. (Κίντης, 2005)

Ωστόσο, δεν επιτεύχθηκε συμφωνία εάν η Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης θα υπαγόταν στο NATO, όπως επιθυμούσε η Μ. Βρετανία, ή θα αποτελούσε ανεξάρτητη πολιτικοστρατιωτική δύναμη, όπως επιθυμούσε κυρίως η Γαλλία. Είναι προφανές ότι η διαφωνία των δύο χωρών όσον αφορά τις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης φανέρωνε την προσπάθεια των ΗΠΑ να περιορίσουν τον ρόλο της νέας πολιτικοστρατιωτικής δύναμης στα πλαίσια του NATO, μέσω της «ειδικής σχέσης» με τη Μ. Βρετανία. (Childs, 2009)

1.9.7 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας

Με τη συνθήκη της Νίκαιας τροποποιήθηκε η συνθήκη του Μάαστριχ και του Άμστερνταμ και ειδικότερα όσον αφορά την ΚΕΠΠΑ εγκρίθηκε η σύσταση των εξής νέων πολιτικών και στρατιωτικών οργάνων:

- Της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφαλείας (Political and Security Committee).
- Της Στρατιωτικής Επιτροπής της ΕΕ (European Union Military Committee).
- Της Επιτροπής Διαχείρισης Κρίσεων (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management).

Να σημειωθεί ότι η συγκρότηση των παραπάνω οργάνων είχε αποφασιστεί στο ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι το 1999 αλλά τελικά η υλοποίησή τους έγινε στο ευρωπαϊκό συμβούλιο της Νίκαιας. Στις αποφάσεις του συμβουλίου της Νίκαιας, που τέθηκαν σε ισχύ το 2003, περιλαμβάνονταν και ο διορισμός ενός Υπατου Εκπροσώπου κατόπιν πλειοψηφίας. Δεν καταργήθηκε όμως το δικαίωμα του βέτου για τα κράτη-μέλη.

(Alec de Flers, 2008). Επίσης, τέθηκε το ζήτημα συνεργασίας της ΔΕΕ με τα μέλη του ΝΑΤΟ που δεν είναι μέλη της ΕΕ όπως η Ισλανδία, η Νορβηγία και η Τουρκία, όπου διατυπώθηκε ότι τα εν λόγω κράτη θα μπορούσαν να συμμετέχουν αν το ήθελαν στην ΚΕΠΠΑ. (Παρίσης, 2001)

Οι αποφάσεις των ευρωπαϊών ηγετών στο ευρωπαϊκό συμβούλιο της Νίκαιας για την ΚΕΠΠΑ, προβληματίσαν ακόμη περισσότερο τους αμερικάνους πολιτικούς. Οι ΗΠΑ θεώρησαν ότι η σύσταση των νέων αυτών πολιτικών και στρατιωτικών οργάνων αποσκοπούσε στο να καταστήσει την ΚΕΠΠΑ ανταγωνιστική του ΝΑΤΟ. (Hunter, 2002)

Τέλος, όπως και στο συμβούλιο του Ελσίνκι έτσι και στο συμβούλιο της Νίκαιας παρατηρήθηκε και πάλι η διαφωνία της Γαλλίας με τη Μ. Βρετανία όσον αφορά την ΚΕΠΠΑ.

1.9.8 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης

Κατά τη διάρκεια του ευρωπαϊκού συμβουλίου της Σεβίλλης τον Ιούνιο του 2002 οι ευρωπαίοι εταίροι κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο ευρωστρατός ήταν έτοιμος να αναλάβει αποστολές στη Βοσνία- Ερζεγοβίνη από την 1/1/2003 και στην ΠΓΔΜ από την 1/10/2003. Στη Σεβίλλη επίσης επιβεβαιώθηκε η βούληση της ΕΕ να δημιουργηθεί Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης, όπως είχε αποφασιστεί στο ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι.

Τέλος, αποφασίστηκε τα κράτη-μέλη, κατόπιν της απειλής άσκησης βέτου της Ιρλανδίας στη σχεδιαζόμενη συνταγματική συνθήκη για την ΕΕ, να σεβαστούν την πολιτική ουδετερότητα της Ιρλανδίας και ότι οι συμφωνίες για την ΚΕΠΠΑ που θα λαμβάνονταν από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ΕΕ δεν θα ήταν δεσμευτικές για όποιο κράτος-μέλος δεν το επιθυμεί. Η δέσμευση αυτή των κρατών-μελών ικανοποίησε την Ιρλανδική κυβέρνηση, η οποία αποδέχτηκε την συνταγματική συνθήκη για την ΕΕ κατά την σύνοδο της Νίκαιας το 2002. (Alec de Flers, 2008)

1.9.9 Η Συμφωνία του Βερολίνου (Berlin Plus Agreement)

Με τη συμφωνία του Βερολίνου τέθηκαν οι προϋποθέσεις με τις οποίες η ΔΕΕ, λόγω των σημαντικών της ελλείψεων σε κύρια μέσα και δομές, θα μπορεί να κάνει χρήση των υποδομών του ΝΑΤΟ για τη διενέργεια αποστολών τύπου Petersberg. Επίσης αποφασίστηκε

οι υποδομές του NATO να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τη ΔΕΕ ακόμη και όταν οι ΗΠΑ δεν συμμετέχουν σε τέτοιες αποστολές. (Anderson and Seitz, 2006)

Ωστόσο, για την παραχώρηση των υποδομών του NATO στη ΔΕΕ, το NATO απαίτησε οι πολιτικές ΚΕΠΠΑ να πραγματοποιούνται εντός των πλαισίων του, στο οποίο θα ενσωματώνονταν και ο οργανισμός της ΔΕΕ, ενώ οι χώρες του NATO εκτός ΕΕ θα διατηρούσαν το δικαίωμα του βέτο ως προς την χρήση των υποδομών τους από τη ΔΕΕ. Μέτρο που αφορούσε κυρίως τις ΗΠΑ οι οποίες επιθυμούσαν να έχουν τον τελευταίο λόγο ως προς τη χρήση των υποδομών του NATO. (Hunter, 2002)

Επιπλέον, αποφασίστηκε ότι στις δραστηριότητες της ΔΕΕ για την εφαρμογή πολιτικών ΚΕΠΠΑ των ευρωπαίων, θα μπορούσαν να συμμετέχουν και κράτη που δεν είναι μέλη της ΕΕ αλλά αποτελούν μέλη του NATO. Μέτρο που αφορούσε κυρίως την Τουρκία. Τέλος, οι ΗΠΑ απαίτησαν μέσω του NATO την ενσωμάτωση στη ΔΕΕ όλων των κρατών-μελών της ΕΕ που δεν υπάγονταν στη ΔΕΕ. (Hunter, 2002)

Στις συμφωνίες αυτές εναντιώθηκε κυρίως η Γαλλία, κάτι που την οδήγησε σε αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ. Τελικά, τη συμβιβαστική λύση που συμφωνήθηκε ήταν ότι η συμμετοχή των χωρών-μελών του NATO που δεν είναι και κράτη-μέλη της ΕΕ στις δραστηριότητες της ΔΕΕ, θα αποτελούσε δικαίωμα γι' αυτά τα κράτη μόνο που στη περίπτωση η ΔΕΕ έκανε χρήση των υποδομών του NATO. Σε διαφορετική περίπτωση αυτά τα κράτη θα μπορούσαν να συμμετάσχουν μόνο εφόσον έχουν προσκληθούν από τη ΔΕΕ. (Hunter, 2002)

Αξίζει να αναφέρουμε ότι με τη συμφωνία του Βερολίνου οι επιχειρησιακές ικανότητες ενισχύθηκαν σημαντικά ως προς τα ζητήματα διαχείρισης κρίσεων. Μέχρι σήμερα η ΕΕ έχει προβεί σε 19 ειρηνευτικές αποστολές εκ των οποίων οι 11 συνεχίζονται. Αυτό την κατατάσσει δεύτερη σε αριθμό ειρηνευτικών αποστολών στον κόσμο, με πρώτο τον ΟΗΕ και τρίτο το NATO. Καθώς επίσης και τρίτη σε μέγεθος ανεπτυγμένων δυνάμεων, με πρώτο τον ΟΗΕ και δεύτερο το NATO. (Sipri, 2009- European security strategy 2003)

Για την επιτυχή διενέργεια αυτών των αποστολών, η ΕΕ έχει στη διάθεσή της 14 διαφορετικούς στρατιωτικούς σχηματισμούς, οι οποίοι προέρχονται από μέρους των εθνικών ενόπλων δυνάμεων των κρατών-μελών της. Οι κυριότεροι στρατιωτικοί σχηματισμοί που αποτελούν και στρατιωτικά τμήματα υπαγόμενα στη Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης είναι:

Πίνακας 3: Οι κυριότεροι ευρωπαϊκοί στρατιωτικοί σχηματισμοί

	EUROCORPS	EUROFOR	EUROMARFOR	SIAF
ΧΩΡΕΣ- ΜΕΛΗ	ΒΕΛΓΙΟ ΓΑΛΛΙΑ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΙΣΠΑΝΙΑ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	ΓΑΛΛΙΑ ΙΣΠΑΝΙΑ ΙΤΑΛΙΑ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ ΙΣΠΑΝΙΑ ΙΤΑΛΙΑ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ ΙΤΑΛΙΑ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ	Νοέμβριος 1993	Νοέμβριος 1996	Νοέμβριος 1996	Οκτώβριος 1997

Πηγή: Παρίσης, 2001

Τον Νοέμβριο του 2003 οι ευρωπαίοι υπουργοί άμυνας αποφάσισαν την αύξηση της ΕΔΤΑ από 60.000, που είχε αποφασιστεί με το ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι, στις 100.000 προσωπικό, στα 400 πολεμικά αεροσκάφη και στα 100 πολεμικά πλοία. (Παρίσης, 2001) Η αύξηση αυτή ήταν αποτέλεσμα της συμμετοχής και νατοϊκών χωρών όπως, η Τουρκία, η Νορβηγία, η Τσεχία, η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Σλοβακία. (Hunter, 2002) Στον πίνακα 4 παρουσιάζεται η Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης όπως είχε αποφασιστεί από το ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι επιτυχημένες ειρηνευτικές επιχειρήσεις στην ΠΓΔΜ, στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, στο Κονγκό και στο Τσαντ μέσω της EUFOR διέψευσε όλους αυτούς που υποστήριζαν ότι η ΕΕ έχει έναν στρατό μόνο στα χαρτιά. (Forsberg, 2007). Επιπλέον, το γεγονός ότι, στις επιχειρήσεις αυτές δεν έχει εμπλακεί το ΝΑΤΟ, αποδεικνύει τις δυνατότητες των παραπάνω στρατιωτικών σχηματισμών της ΕΕ στην επιτυχή ολοκλήρωση μιας σειράς επιχειρήσεων, όταν υπάρχει ισχυρή πολιτική βούληση από τα κράτη-μέλη. (Angelet and Vrillas, 2008)

Πίνακας 4: Η Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης βάσει του συμβουλίου του Ελσίνκι.

November 20, 2000, EU Force Catalogue (Extracts)	
Nation	Contribution
Germany	13.500 troops, 20 ships, 93 aircraft
France	12.000 troops, 15 ships, Helios observation satellites, 75 aircraft
Spain	6.000 troops, one air-naval group based around an aircraft carrier, 40 aircraft
United Kingdom	12.500 troops, 18 ships, 72 aircraft
Austria	2.000 troops
Sweden	1.500 troops
Greece	3.500 troops
Luxembourg	100 troops
The Netherlands	5.000 troops
Finland	2.000 troops
Ireland	1.000 troops
Italy	6.000 troops
Portugal	1.000 troops
Belgium	1.000 troops, 9 ships, 25 aircraft
Denmark	No contribution by virtue of a derogation from the Amsterdam Treaty in regard to defense
Total	67.100 troops

Πηγή: Hunter, 2002

1.9.10 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης

Στο ευρωπαϊκό συμβούλιο της Θεσσαλονίκης οι ευρωπαίοι, με εξαίρεση τη Δανία η οποία έχει αποφασίσει ότι δεν θα συμμετάσχει στις διαδικασίες που αφορούν την ΚΕΠΠΑ, αποφάσισαν τη δημιουργία ενός νέου οργανισμού, της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Υπηρεσίας (European Defense Agency-EDA).

Σκοπός της EDA είναι, ο καθορισμός των επιχειρησιακών απαιτήσεων που είναι απαραίτητες για την εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ καθώς και τα μέτρα που απαιτούνται για την υλοποίησή τους. Επίσης, η EDA είναι υπεύθυνη για την υποβολή προτάσεων με σκοπό την

ενδυνάμωση της βιομηχανικής υποδομής και της τεχνολογικής προόδου της αμυντικής βιομηχανίας, για τον προσδιορισμό της ενδεδειγμένης ευρωπαϊκής εξοπλιστικής πολιτικής και τέλος, με την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης στο ευρωπαϊκό συμβούλιο σε θέματα που έχουν σχέση με την βελτίωση της αμυντικής ικανότητας της ΕΕ.(Alec de Flers, 2008)

1.9.11 Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Υπηρεσία (EDA)

Με τη δημιουργία της EDA τα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη έδωσαν νέα δυναμική στις διαδικασίες για ΚΕΠΠΑ και δεσμεύτηκαν να καταβάλουν μεγαλύτερες προσπάθειες με σκοπό: (Dunne et al, 2007)

- Την προμήθεια ενιαίου αμυντικού υλικού με στόχο την εξοικονόμηση πόρων.
- Τη συγκέντρωση ενός κοινού ταμείου για έρευνα και ανάπτυξη στρατιωτικών συστημάτων.
- Την ενίσχυση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ στα μέσα και τους τομείς που υστερεί.
- Την αναδιάρθρωση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας με στόχο αποτελεσματικότερη ΚΕΠΠΑ.
- Την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας μέσω της προμήθειας ευρωπαϊκών αμυντικών συστημάτων έναντι κυρίως των ανταγωνιστικών αμερικανικών συστημάτων.

Η τελευταία θέση ενισχύθηκε επιπλέον με το επιχείρημα ότι τα ευρωπαϊκά κράτη θα εξαρτώνται ως προς την ασφάλεια τους από κρίσιμες τεχνολογίες εισαγόμενων αμερικανικών οπλικών συστημάτων, στις οποίες δεν θα έχουν πρόσβαση και για τις οποίες οι ΗΠΑ θα αρνούνται να παραχωρήσουν την σχετική τεχνογνωσία. (Slijper, 2005)

Κοινή διαπίστωση των ευρωπαίων είναι ότι χωρίς τη λήψη ουσιαστικών μέτρων για την στήριξη της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας αυτή δε θα μπορέσει να ανταγωνιστεί αυτή των ΗΠΑ, γιατί αυτή υποστηρίζεται από το αμερικανικό Πεντάγωνο τόσο με τον υψηλό προϋπολογισμό για Ε&Α που είναι μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό όσο και από το μεγάλο μέγεθος παραγγελιών αμυντικών συστημάτων. Επίσης, η αμυντική βιομηχανία των ΗΠΑ επωφελείται και από την αμερικανική νομοθεσία η οποία προστατεύει και ενισχύει την εθνική βιομηχανία έναντι του εξωτερικού ανταγωνισμού με κάθε τρόπο.

Παρόλα αυτά, ο στόχος των ευρωπαίων μέσω της EDA δεν είναι η υιοθέτηση πολιτικής προστατευτισμού της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας έναντι των ΗΠΑ, αλλά η υιοθέτηση κοινών στρατηγικών ώστε η ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία να μπορέσει να ανταγωνιστεί την αντίστοιχη ισχυρότερη αμερικανική. (Slijper, 2005) Η ΕΕ μέσω της EDA, σχεδιάζει να χρηματοδοτήσει με δύο δις ευρώ ετησίως για την περίοδο 2012-2015 την ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία για E&A. Η ΕΕ ήδη από το 1986 είχε δημιουργήσει το Independent European Programme Group (IEPG) όπου οι εκπρόσωποι της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας, οι εκπρόσωποι των κρατών-μελών και μέλη διαφόρων φορέων της ΕΕ, μπορούσαν να ανταλλάσσουν απόψεις με σκοπό την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας καθώς και της συνεργασίας των χωρών της ΕΕ σε αμυντικά θέματα. Εξαιτίας όμως των αντιμαχόμενων συμφερόντων των εθνικών εγχώριων βιομηχανιών, δεν πρόεκυψαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα από αυτήν την προσπάθεια. Το 1992, το IEPG ενσωματώθηκε στη ΔΕΕ (WEU) και μετονομάστηκε σε Western European Armaments Group WEAG. (Παρίσης, 2001)

Στις 12 Νοεμβρίου του 1996 4 χώρες με ισχυρή αμυντική βιομηχανία η Γαλλία, η Γερμανία, η Μ. Βρετανία και η Ιταλία συγκρότησαν τον OCCAR (Organization for Joint Armament Cooperation) που ως κύριο στόχο είχε τη προμήθεια στρατιωτικού υλικού για τις ένοπλες δυνάμεις αυτών των χωρών απ' τις εθνικές αμυντικές βιομηχανίες τους με σκοπό την περαιτέρω ενίσχυσή τους. (Hunter, 2002)

Από τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα, ότι η επιτυχία της EDA θα εξαρτηθεί από την προθυμία των κρατών-μελών της ΕΕ να την στηρίξουν, ακόμη και εις βάρος των εθνικών τους πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων. (Dunne et al, 2007)

1.9.12 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών

Στο ευρωπαϊκό συμβούλιο των Βρυξελλών τον Ιούνιο του 200, οι ευρωπαίοι ηγέτες με τον **Κύριο Στόχο 2010**, δεσμεύτηκαν να έχουν αναπτύξει μέχρι το 2010, εκτός από μια αποτελεσματική ευρωπαϊκή στρατιωτική δύναμη, ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης κρίσεων το οποίο θα περιλαμβάνει όλο το εύρος των ανθρωπιστικών αποστολών υπό την εποπτεία της ΕΕ. (Μαραβέγιας-Τζινιτζιτζέλης,)

1.9.13 Η Συνταγματική Συνθήκη για την ΕΕ

Η συνταγματική συνθήκη, υπογράφηκε στις 29 Οκτωβρίου του 2004 στη Ρώμη από τους εκπροσώπους των 25 κρατών-μελών. Όμως για να τεθεί σε ισχύ έπρεπε να επικυρωθεί και από τα 25 κράτη-μέλη. Στις 12 Ιανουαρίου 2005 επικυρώθηκε από το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο με 500 ψήφους υπέρ, 137 ψήφους κατά και 40 αποχές. Ωστόσο, η απόρριψη της συνθήκης από τους Γάλλους και τους Ολλανδούς ψηφοφόρους τον Ιούνιο του 2005, μετά τη διενέργεια δημοψηφίσματος, το έθεσε σε αμφισβήτηση. (Anderson and Seitz, 2006)

Αυτή η εξέλιξη είχε ως αποτέλεσμα, οι Γερμανοί, οι Φιλανδοί και οι Σλοβάκοι να άρουν την μερική επικύρωσή τους και η διαδικασία να περιέλθει σε αδιέξοδο. Για την άρση αυτού του διεξόδου αποφασίστηκε η αναθεώρηση της συνθήκης και αντικατάστασή της με μία νέα. (Alec de Flers, 2008)

1.9.14 Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Με τη συνθήκη της Λισαβόνας η οποία υπεγράφη στις 13 Δεκεμβρίου του 2007 οι ευρωπαίοι ηγέτες προχώρησαν στην αναθεώρηση της συνταγματικής συνθήκης. Εξαίρεση αποτέλεσε η Ολλανδία οι πολίτες της οποίας την καταψήφισαν μετά τη διενέργεια δημοψηφίσματος που έγινε τον Ιούνιο του 2008. Ο κύριος λόγος της απόρριψης της συνθήκης από τους Ιρλανδούς ήταν ότι η περεταίρω ολοκλήρωση της ΚΕΠΠΑ θα μπορούσε να αμφισβητήσει την πολιτική ουδετερότητας της Ιρλανδίας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής.

Αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος ήταν τελικά η προθήκη ειδικής παραγράφου η οποία θα κάνει ειδική αναφορά στο δικαίωμα ενός κράτους-μέλους να μη συμμετέχει ενεργά στην ΚΕΠΠΑ, ούτε να δεσμεύεται δια υπογραφής από αυτή. Κατόπιν αυτής της τελευταίας τροποποίησης οι Ιρλανδοί ψηφοφόροι με νέο δημοψήφισμα τον Οκτώβριο του 2009 ενέκριναν την συνθήκη της Λισαβόνας. Η αναθεωρημένη συνθήκη της Λισαβόνας επικυρώθηκε και επίσημα από όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ στις 3 Νοεμβρίου του 2009. (Alec de Flers, 2008)

Με τη συνθήκη της Λισαβόνας υιοθετήθηκε όσον αφορά την ΚΕΠΠΑ και ο εναλλακτικός όρος Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας (European Security and Defense Policy). Επίσης, αποφασίστηκε με σκοπό την αύξηση της αποτελεσματικότητας των θεσμικών οργάνων της ΚΕΠΠΑ, η συγχώνευση των αρμοδιοτήτων του Ύπατου Εκπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ και του αρμόδιου Επιτρόπου των Εξωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ. Το νέο

θεσμικό όργανο θα φέρει τον τίτλο του Ύπατου Εκπροσώπου της ΕΕ για την εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy).

Επιπλέον, αποφασίστηκε ο νέος Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ να αναλάβει επίσης και τη θέση του αντιπροέδρου της ΕΕ και για να μην προκύπτει πρόβλημα κατά την ανά εξάμηνη διαδοχή των ευρωπαίων επιτρόπων για τις Εξωτερικές Υποθέσεις, αποφασίστηκε ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ να αποτελεί τον μόνιμο προεδρεύοντα επίτροπο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Εξωτερικών Υποθέσεων. Τον Νοέμβριο του 2009 νέος πρόεδρος της ΕΕ εκλέχτηκε ο Βέλγος Herman Van Rompuy και τη θέση του Ύπατου Εκπροσώπου για την ΕΠΠΑ ανέλαβε η Βρετανίδα Catherine Ashton (Brussels Press Release, 2009)

Επίσης, κατόπιν γερμανικών πρωτοβουλιών, εγκρίθηκε η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας για τις Εξωτερικές Δράσεις (European external action service). Σκοπός της νέας αυτής υπηρεσίας είναι να συνεπικουρεί το έργο του Ύπατου Εκπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ.

Ο νέος θεσμός του Ύπατου Εκπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ είναι ιδιαίτερα σημαντικός και απαιτητικός, διότι θα αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ του ευρωπαϊκού συμβουλίου και της επιτροπής. (Angelet and Vrailas, 2008)

Ακόμη, αποφασίστηκε η Μόνιμη Δομημένη Συνεργασία σύμφωνα με την οποία, τα κράτη-μέλη τα οποία έχουν τη στρατιωτική δυνατότητα να συμμετέχουν σε στρατιωτικές αποστολές για την επιβολή των αποφάσεων της ΕΕ, θα μπορούν να το κάνουν χωρίς να απαιτείται ένας υποχρεωτικός αριθμός συμμετεχόντων για την διενέργεια μιας στρατιωτικής αποστολής. Η απόφασή τους για τη διενέργεια μιας στρατιωτικής αποστολής θα τίθεται και προς αποδοχή από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη με τη μέθοδο της ειδικής πλειοψηφίας. Σκοπός αυτής της απόφασης ήταν, να παρακαμφθεί το δικαίωμα του βέτου ενός κράτους-μέλους με το οποίο μπορούσε να παρακωλυθεί μια απόφαση.

Η απόφαση αυτή προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις κυρίως της Μ. Βρετανίας, διότι θεωρούσαν ότι η μόνιμη δομημένη συνεργασία θα είναι ανταγωνιστική έναντι του ΝΑΤΟ, στο οποίο απέδιδαν ιδιαίτερη σημασία. Τελικά, μετά από διαβεβαιώσεις Γάλλων και Γερμανών ότι η μόνιμη δομημένη συνεργασία δεν θα υπονόμευε το ρόλο του ΝΑΤΟ, η Μ. Βρετανία αποδέχτηκε αυτή την απόφαση. Και τέλος, διατυπώθηκε και σ' αυτή τη διάσκεψη η επιθυμία των κρατών-μελών να αποκτήσει η ΕΕ, σύμφωνα με τον Στόχο 2010, μία αποτελεσματική ευρωπαϊκή στρατιωτική δύναμη. (Alec de Flers, 2008)

Άποψη μας είναι ότι οι νέοι θεσμοί που αποφασίστηκε να συσταθούν με τη συνθήκη της Λισαβόνας είναι σημαντικότεροι, διότι παρέχουν μεγαλύτερη ευελιξία στα θέματα της ΚΕΠΠΑ. Επίσης, υποβαθμίζουν το δικαίωμα του βέτο ενός κράτους-μέλους μέσω του οποίου

μπορούσε να παρακωλύσει οποιαδήποτε απόφαση που αφορούσε την ΚΕΠΠΑ. Πρακτικά, η ειδική πλειοψηφία, αποτέλεσμα των επιδιώξεων της Γαλλίας και της Γερμανίας, συμβάλει ουσιαστικά στην ικανότητα της ΕΕ να λαμβάνει αποφάσεις που αφορούν την ασφάλειά της αυτόνομα.

Αντιθέτως η Μ. Βρετανία διατηρώντας την «ειδική σχέση» του με τις ΗΠΑ και δίδοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στο ρόλο και τις δομές του ΝΑΤΟ, επεδίωξε να υποβαθμίσει τις παραπάνω συμφωνίες με στόχο τη διατήρηση αυτόνομης εξωτερικής πολιτικής. Επίσης, να αναφέρουμε ότι, λόγω των έντονων πιέσεων της Μ. Βρετανίας, ο νέος θεσμός του Υπατου Εκπροσώπου για ΚΕΠΠΑ δεν ονομάστηκε ως Υπατος Εκπρόσωπος για την εξωτερική πολιτική της ΕΕ, για να μη δεσμεύει την εθνική εξωτερική πολιτική της Μ. Βρετανίας καθώς και άλλων κρατών-μελών που συμφώνησαν με την άποψή της. (Alec de Flers, 2008)

ΠΡΩΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση του πρώτου κεφαλαίου καταλήγουμε στα εξής κυρία συμπεράσματα.

Η καταστροφή της Ευρώπης μετά τον Β΄ ΠΠ ήταν τόσο μεγάλη, ώστε η ανοικοδόμησή της απαιτούσε τη συνεισφορά των δυο νέων υπερδυνάμεων, των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ. Ωστόσο η διαίρεση της Ευρώπης σε δυο αντίθετα στρατόπεδα αποδυνάμωσε ακόμη περισσότερο τη θέση της στο νέο παγκόσμιο σύστημα ασφαλείας.

Η Κεντρική και Δυτική Ευρώπη για να ανακάμψει οικονομικά χρειάστηκε τη συνεισφορά των ΗΠΑ, μέσω του Σχεδίου Marshall, ενώ για την άμυνα της δημιουργήθηκε το NATO, στο οποίο οι ΗΠΑ είχαν αδιαμφισβήτητο και ηγεμονικό ρολό. Οι όποιες προσπάθειες των Ευρωπαϊκών κρατών να δημιουργήσουν έναν ικανό πανευρωπαϊκό αμυντικό φορέα, έπεσαν στο κενό.

Η αποτυχία της ΕΑΚ, η υποβάθμιση του ρόλου της ΔΕΕ, που περιορίστηκε υπό το NATO, καθώς και οι φιλόδοξες αλλά άκαρπες προσπάθειες του De Gaulle ώστε η Ευρώπη, με κυρίαρχη δύναμη τη Γαλλία, να ανακτήσει από μόνη της τη χαμένη αίγλη, έπεσαν στο κενό. Ο λόγος ήταν ότι, πολλά ευρωπαϊκά κράτη ικανοποιούνταν με την προστασία που τους παρείχε το NATO και γιατί φάνηκε ότι η Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου υστερούσε κατά πολύ στρατιωτικά έναντι της ΕΣΣΔ και δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει μόνη της ένα πιθανό σοβιετικό κίνδυνο.

Επίσης, αναδείχτηκε ότι, οι όποιες προσπάθειες για ΚΕΠΠΑ την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου ήταν σε σημαντικό βαθμό αποτέλεσμα των οικονομικών συμφωνιών μεταξύ των Ευρωπαϊκών κρατών. Γεγονός που συνεχίστηκε και μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, κυρίως μεταξύ της Γαλλίας και της Γερμανίας επίσης για οικονομικούς λόγους. Αυτές οι προσπάθειες για την ΚΕΠΠΑ αντιμετωπίστηκαν με καχυποψία από τι ΗΠΑ, φοβούμενες ότι θα περιορίσουν τον ρόλο του NATO, μέσα στο οποίο είχαν ηγεμονικό ρολό.

Από την παρουσίαση της διαχρονικής θεσμικής ολοκλήρωσης της ΚΕΠΠΑ την περίοδο 1992-2010, όπου έγιναν σημαντικά βήματα ως προς την δημιουργία ενός ολοκληρωμένου θεσμικού πλαισίου για την ΚΕΠΠΑ, αναδείχθηκαν οι αυξημένες δυνατότητες της ΕΕ να συμμετέχει σε ειρηνευτικές αποστολές ανά τον κόσμο. Επίσης, αναδείχτηκε και η επικράτηση της αμερικανικής και βρετανικής θέσης για την ΚΕΠΠΑ, ώστε να μην λειτουργεί ανεξάρτητα, αλλά εντός των πλαισίων του NATO.

Η παραπάνω εξέλιξη κατά την άποψη μας, απογοήτευσε όσους πίστευαν ότι η ΕΕ θα μπορούσε εκτός από οικονομική δύναμη που είναι, να καταστεί σε βάθος χρόνου και σε ανεξάρτητη πολιτική και στρατιωτική δύναμη.

Στον παρακάτω πίνακα 5, παρουσιάζεται η διαχρονική σχέση μεταξύ των οικονομικών και αμυντικών πολιτικών της ΕΕ.

Πίνακας 5: Χρονική συσχέτιση οικονομικών και αμυντικών συνθηκών

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
1947	Σχέδιο Marshall	1948	Συνθήκη των
1948	Bretton-Woods	1949	Βρυξελλών (ΔΕΕ)
	ΟΟΣΑ		NATO
1951	EKAX	1951	EAK
1957	ΕΟΚ	1958-1969	Πολιτική De Gaulle
	EKAΕ	1968	ΕΠΣ
1970	Κοινό νόμισμα το ECU	1971	Σύσταση της ΕΠΣ, προγόνου της ΚΕΠΠΑ
1985	Απόφαση για ONE	1985	Απόφαση για ΚΕΠΠΑ ΕΕΠ Επαναδραστηριοποίηση της ΔΕΕ
1992	Συνθήκη Μάαστριχτ	1992	Πυλώνες για πρόοδο: 1. Οικονομικός 2. Πολιτικός 3. Θεσμικός Υπαγωγή της ΔΕΕ ως στρατιωτικό σκέλος της ΕΕ
		1993	Ευρωστρατός

1997	Συνθήκη Άμστερνταμ Σύμφωνο Σταθερότητας	1997	Σύσταση Ύπατου εκπροσώπου ΚΕΠΠΑ
1999	ONE	1999	Ελσίνκι: Σύσταση Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης
1999-2009	Διαρθρωτικές πολιτικές με στόχο την ONE	2003	Σύσταση Ευρωπαϊκής Διαστημικής Υπηρεσίας
		2004	Κύριος στόχος 2010
		2009	Σύσταση Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας για τις Εξωτερικές Δράσεις
Σημείωση: Ιδία επεξεργασία			

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΠΑ

2.1 Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1945-1991

Όπως αναφέραμε, μετά τη λήξη του Β'ΠΠ αναδείχθηκαν δύο νέες μεγάλες υπερδυνάμεις οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ, οι οποίες προσπάθησαν να δημιουργήσουν τις δικές τους σφαίρες επιρροής και να εξάγουν σ' αυτές το δικό τους πολιτικοοικονομικό μοντέλο ανάπτυξης με σκοπό την ευρύτερη γεωπολιτική κυριαρχία τους.

Αντιθέτως οι ευρωπαϊκές χώρες, εξαιτίας της ολοκληρωτικής τους καταστροφής, τόσο σε οικονομικό, όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο, ήταν αδύναμες να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις ασφαλείας, που δεν προέρχονταν πλέον από τη ναζιστική Γερμανία, αλλά από τον σοβιετικό επεκτατισμό (European Security Strategy 2003)

Απ' την σκοπιά των συντελεστών ισχύος θα ανέμενε κανείς ότι οι ΗΠΑ έχοντας στη διάθεσή τους την ισχυρότερη βιομηχανική βάση στον κόσμο, που ταχύτατα αξιοποίησαν για την δημιουργία των εντυπωσιακών δυνάμεων του Β'ΠΠ καθώς και την ατομική βόμβα τα καταστρεπτικά αποτελέσματα της οποίας διαπιστώθηκαν εις διπλούν στην Ιαπωνία τον Αύγουστο του 1945 και με προηγούμενο τον αμερικανικό απομονωτισμό κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου με αποτέλεσμα την αναδιάταξη της ισορροπίας δυνάμεων στην ευρωπαϊκή ήπειρο, που οδήγησε στον Β'ΠΠ θα επιδίωκαν την εμπλοκή τους στις διεθνείς πολιτικές εξελίξεις. Ωστόσο η αμερικανική κοινωνία ήταν αντίθετη στις προπολεμικές γεωπολιτικές αντιλήψεις και απέρριπτε τις έννοιες της ισορροπίας των δυνάμεων και των σφαιρών επιρροής. (Παπασωτηρίου 2002)

Αυτή η τάση άρχισε σταδιακά να μεταβάλετε εξαιτίας του συνεχώς μεταβαλλόμενου τεχνολογικά κόσμου. Η απόκτηση της ατομικής βόμβας η ΕΣΣΔ έντεκα χρόνια νωρίτερα από τις εκτιμήσεις των αμερικανών επιστημόνων, όπως επίσης και οι βαλλιστικοί γερμανικοί πύραυλοι V1 και V2, τα καταστρεπτικά αποτελέσματα των οποίων διαπιστώθηκαν με τον βομβαρδισμό της Μ. Βρετανίας το 1944 καθώς και τα βομβαρδιστικά μεγάλου βεληνεκούς ανέδειξαν τις νέες μεγάλες απειλές που εμφανιζόταν στο νέο γεωπολιτικό περιβάλλον για τις ΗΠΑ. (Kennedy, 1988)

Έτσι οι ΗΠΑ οδηγήθηκαν στην εγκατάλειψη του δόγματος Μονρόε και την γεωπολιτική τους δραστηριότητα αποκλειστικά στην αμερικανική ήπειρο και την υιοθέτηση

του Δόγματος Τρούμαν με την εμπλοκή τους στις διεθνείς πολιτικές εξελίξεις. (Ηφαιστος, 1995)

2.2 ΤΟ ΤΙΜΗΜΑ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΗΓΕΝΟΝΙΑΣ

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ σε στρατιωτικό επίπεδο διήρκησε από το 1945 έως και τη διάλυση της σοβιετικής ένωσης το 1991. Οι ΗΠΑ παρακολουθούσαν με μεγάλη προσοχή την αύξηση των σοβιετικών ικανοτήτων σε νέες στρατιωτικές τεχνολογίες. Η απόκτηση της ατομικής βόμβας το 1949, έντεκα χρόνια νωρίτερα από τις εκτιμήσεις αμερικανών επιστημόνων, στρατηγικών βομβαρδιστικών το 1953 για να τις μεταφέρουν και η ικανότητα ανάπτυξης διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων (ICBM) με την εκτόξευση του Σπούτνικ το 1957 απέδειξαν τις νέες στρατιωτικές δυνατότητες της σοβιετικής ένωσης και την απειλή που αποτελούσαν αυτές για τις ΗΠΑ. Επιπλέον, μια σειρά από γεωπολιτικές δραστηριότητες της σοβιετικής ένωσης, όπως η εισβολή στην Τσεχοσλοβακία το 1948 και στην Ουγγαρία το 1956 φανέρωσαν τις επεκτατικές επιδιώξεις της. (Brito and Intriligator, 1995)

Όσον αφορά τις ΗΠΑ με τη υιοθέτηση του δόγματος Τρούμαν, με σκοπό την ανάσχεση της κομμουνιστικής εξάπλωσης σε Ελλάδα και Τουρκία, τη σύσταση του ΝΑΤΟ το 1949, με σκοπό τη προστασία της Δυτικής Ευρώπης από τη σοβιετική απειλή, την ανάπτυξη τη δεκαετία του 1950 και την εμπλοκή τους ενεργά στις διεθνείς πολιτικές εξελίξεις με τη συμμετοχή τους στον πόλεμο της Κορέας το 1950, αύξησε περεταίρω το στρατιωτικό ανταγωνισμό των δύο υπερδυνάμεων με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός τεράστιου οπλοστασίου συμβατικών και μη συμβατικών όπλων.

Αυτός ο στρατιωτικός ανταγωνισμός που οδήγησε στη δημιουργία τεράστιων οπλοστασίων, οδήγησε τις δύο υπερδυνάμεις σε συνεννόηση με σκοπό τον έλεγχο τόσο των συμβατικών εξοπλισμών όσο και των μη συμβατικών, όπως είναι τα χημικά και πυρηνικά όπλα. Έτσι, υπογράφηκαν μια σειρά από συμφωνίες όπως αυτή για τη Μη Διάδοση και των Περιορισμό των Πυρηνικών Όπλων (Treaty On The Non-Proliferation of Nuclear Weapons- NPT) το 1968, τις συμφωνίες Strategic Arms Limitation Treaties (SALT) το 1972 και το 1979, την Αντιβαλλιστική Συνθήκη (Anti-Ballistic Missiles-ABM) το 1972 σκοπός της οποίας ήταν ο περιορισμός εγκατάστασης πυρηνικών όπλων και τέλος τη συμφωνία για τον Περιορισμό των Πυρηνικών όπλων Μέσου Βεληνεκούς (Intermediate Nuclear Forces Treaty- INF) (Brito and Intriligator, 1995)

Οι ΗΠΑ για τη στρατιωτική επικράτησή τους κατά τον Β'ΠΠ αλλά και για τους πολέμους σε Κορέα, Βιετνάμ και πρώτο πόλεμο του Ιράκ δαπάνησαν μεγάλα ποσά από τον κρατικό προϋπολογισμό σε σταθερές τιμές του 2002, όπως φαίνεται από τον πίνακα 6, για την περίοδο 1941-1991.

Πίνακας 6: Πολεμικές Δαπάνες ΗΠΑ την περίοδο 1941-1991

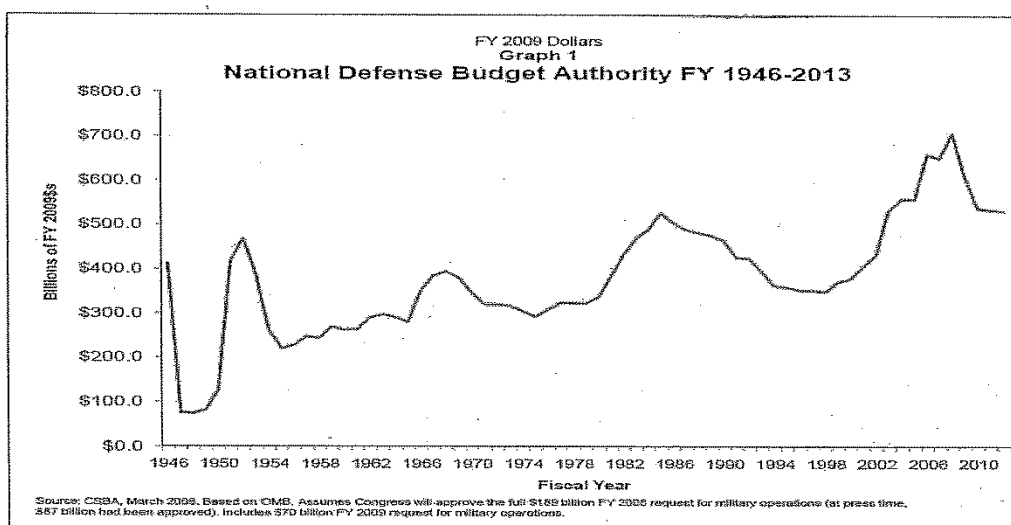
Β'ΠΠ	2896,3
Κορέα	355,9
Βιετνάμ	494,3
Α Πόλεμος στο Ιράκ	79,9

Πηγή: Hartley (2006)

Επίσης, οι ΗΠΑ δαπάνησαν και τεράστια ποσά ως οικονομική και στρατιωτική βοήθεια προς τα συμμαχικά κράτη. Μέσω του σχεδίου Marshall διέθεσαν 12,4 δις δολάρια, ενώ για την ενίσχυση του ΝΑΤΟ διέθεσαν 22,3 δις δολάρια. Συνολικά οι ΗΠΑ για την περίοδο 1946-1947 διέθεσε περισσότερα από 382 δις δολάρια. (Patterson, 1992)

Είναι προφανές ότι το οικονομικό τίμημα για την στρατιωτική επικράτηση των ΗΠΑ και την επίτευξη των γεωπολιτικών της στόχων ήταν ιδιαίτερα βαρύ, σύμφωνα με το διάγραμμα 1, το οποίο παρουσιάζει τις αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ, σε δις δολάρια, την περίοδο 1946-2013

Διάγραμμα 1: Οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ, σε δις δολάρια, την περίοδο 1946- 2010

Πηγή : CSBA

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε και ένα σημαντικό στοιχείο που αφορά την πολιτική των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και είναι αναλογικά οι μεγαλύτερες αμυντικές δαπάνες τους σε σχέση με τους ευρωπαίους συμμάχους τους.

Πίνακας 7 : Οι αμυντικές δαπάνες των χωρών-μελών του NATO την περίοδο 1985-1989 και το έτος 1992

NATO's defense budgets				
Country	Defense as GDP percentage of		% equipment expenditure ^a in	
	Average, 1985-1989	1992	Average, 1985-1989	1992
Belgium	2.9	1.9	12.1	8.2
Canada	2.1	1.9	19.7	18.6
Denmark	2.1	2.0	14.0	17.8
France	3.8	3.4	n.a.	n.a.
Germany	3.0	2.2	19.6	13.3
Greece	6.2	5.6	18.2	23.4
Italy	2.3	2.0	19.7	15.0
Luxembourg	1.1	1.2	3.5	4.6
Netherlands	2.9	2.5	19.8	14.2
Norway	3.2	3.4	21.7	24.4
Portugal	3.2	3.0	7.6	2.2
Spain	2.2	1.6	n.a.	10.9
Turkey	3.3	3.9	18.2	24.8
UK	4.6	3.8	24.8	18.1
USA	6.3	5.2	25.6	22.9
NATO Europe	3.3	2.7		
NATO total	4.7	3.7		
^a <i>Equipment expenditure include R&D</i>				

Πηγή: Dunne (1995)

Πιο συγκεκριμένα την τελευταία περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, τα έτη 1985-1989 οι ΗΠΑ, όπως παρατηρούμε στον πίνακα 7 δαπανούσαν κατά μέσο όρο για την άμυνα το 6,3% του ΑΕΠ τους, ποσοστό πολύ υψηλότερο από το αντίστοιχο της Μ. Βρετανίας, της Γερμανίας και της Γαλλίας. Από τον πίνακα 7 παρατηρούμε επίσης τη μεγάλη διαφορά των ΗΠΑ σε σχέση με τη Γαλλία και τη Γερμανία όσον αφορά το ποσοστό των αμυντικών δαπανών επί των κρατικών δαπανών που προορίζονται για την άμυνα τις ίδιες περιόδους. Παρατηρούμε ότι ο αμερικανικός προϋπολογισμός επιβαρύνονταν σε ποσοστό 25,6% για αμυντικές δαπάνες, ποσοστό συγκριτικά μεγαλύτερο από το γερμανικό. (Dunne, 1995)

Από τα παραπάνω στοιχεία μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το NATO είναι μία προνομιούχα αμυντική συμμαχία για τα μικρότερα μέλη του, διότι επιβαρύνονται σε μικρότερο ποσοστό του ΑΕΠ τους αναλογικά με τα μεγαλύτερα μέλη της συμμαχίας αναφορικά με τις αμυντικές δαπάνες.

2.3 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1945-1991

Μετά τη λήξη του Β'ΠΠ και την καταστροφή που επέφερε αυτός στις οικονομίες των ευρωπαϊκών χωρών εκφράστηκαν φόβοι ότι και η αμερικανική οικονομία θα βυθιζόταν σε βαθιά ύφεση, με άγνωστες συνέπειες ακόμη και για το υπάρχον πολιτικό σύστημά της.

Έτσι οι ΗΠΑ δεν μπορούσαν να αρκεστούν μόνο στη ανάπτυξη της αμερικανικής οικονομίας, αλλά να συνεισφέρουν και στην οικονομική ανάπτυξη των κατεστραμμένων ευρωπαϊκών χωρών, με σκοπό τη δημιουργία ενός σταθερού διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος και την αποφυγή ένταξης της δυτικής Ευρώπης στη σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ. Γι' αυτόν τον λόγο, ήδη από το 1944 με τη συμφωνία του Bretton- Woods, η οποία καθιέρωσε το σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, ιδρύθηκε το ΔΝΤ και η παγκόσμια τράπεζα για την παροχή οικονομικής βοήθειας στον υπόλοιπο κόσμο. Ωστόσο οι αμερικανικές τράπεζες δεν ήταν διατεθειμένες να επενδύσουν στην Ευρώπη για την ανοικοδόμησή της, φοβούμενες ότι θα χάσουν τα χρήματά τους. (Ηφαιστος, 2000)

Στην αντίπερα όχθη, η Σοβιετική Ένωση υποστήριζε ότι η ανοικοδόμηση της Ευρώπης θα αποδείκνυε την ανωτερότητα του συγκεντρωτικού κρατικού σχεδιασμού έναντι της ελεύθερης οικονομίας που βασιζόνταν στην οργάνωση της αγοράς και τα δικαιώματα ιδιοκτησίας. (De Long and Eichengreen, 1991).

2.3.1 Το πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας των ΗΠΑ προς την ΕΥΡΩΠΗ

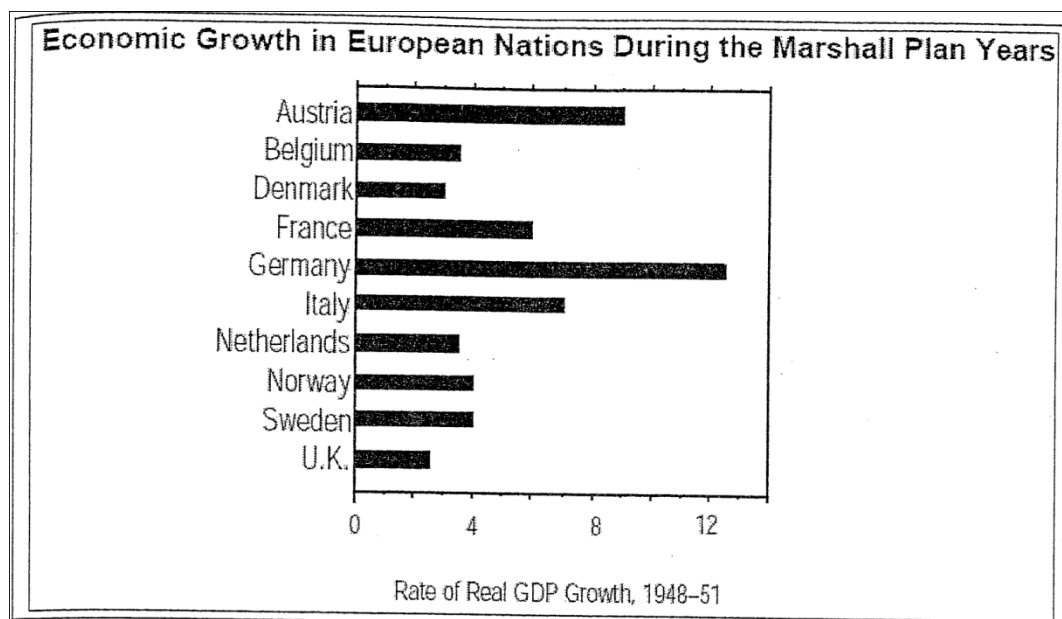
Στο πλαίσιο αυτό, οι ΗΠΑ ενέκριναν τη μεταφορά μεγάλων κονδυλίων, τόσο μέσω της United Nations Relief and Rehabilitation Administration UNRRA, υπηρεσίας του ΟΗΕ, όσο και μέσω του Σχεδίου Marshall για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης. Η οικονομική βοήθεια σε συνδυασμό με το σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και των κενυσιανών μοντέλων ανάπτυξης συνέβαλλαν ουσιαστικά στην ανάπτυξη των ευρωπαϊκών χωρών.

Μέσω της UNRRA τα δύο πρώτα έτη οι ευρωπαίοι λάμβαναν περίπου 4 δις ετησίως ενώ την περίοδο 1948-1951 μέσω του Σχεδίου Marshall οι ευρωπαίοι έλαβαν περίπου 13,2 δις δολάρια, εκ των οποίων τα 3,2 δις η Μ. Βρετανία, τα 2,7 δις η Γαλλία, το 1,5 δις η Ιταλία και το 1,4 η Δυτική Γερμανία. (De Long and Eichengreen, 1991).

Εξαιτίας του Σχεδίου Marshall η ανοικοδόμηση της Ευρώπης απέκτησε νέα δυναμική, αφού στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη σημειώθηκε ραγδαία οικονομική ανάπτυξη η οποία είχε διακοπεί απότομα εξαιτίας του πολέμου. Πραγματοποιήθηκε η χρηματοδότηση των δημόσιων υποδομών για νέα έργα που ήταν αδύνατον να χρηματοδοτηθούν από τη φορολόγηση των εξαθλιωμένων ευρωπαίων και έδωσε τη δυνατότητα στα ευρωπαϊκά κράτη να αυξήσουν τις εισαγωγές τους από τις ΗΠΑ για να βοηθήσουν την περεταίρω οικονομική τους ανάπτυξη. Επίσης, κατέστη δυνατό να συγκρατηθεί ο πληθωρισμός και να επιτευχθεί ο εξορθολογισμός των κρατικών προϋπολογισμών. Να καταπολεμηθεί η φτώχεια και να ενισχυθεί η βαριά βιομηχανία άνθρακα και χάλυβα καθώς και το εμπόριο. Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω ήταν ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των ευρωπαίων το 1951 ήταν κατά 10% υψηλότερο από το αντίστοιχο προπολεμικό. (De Long and Eichengreen, 1991).

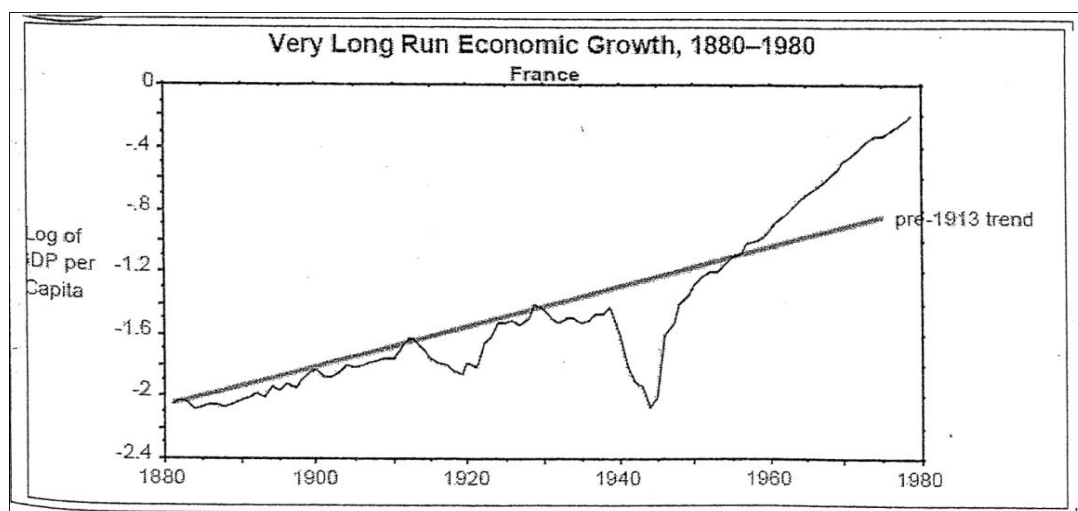
Στα παρακάτω διαγράμματα παρουσιάζονται οι ρυθμοί ανάπτυξης των δέκα κυριότερων κρατών της Δυτικής Ευρώπης από το 1948-1951 καθώς και των ρυθμών ανάπτυξης της Γαλλίας και της Γερμανίας οι οποίες αποτελούν τις μεγαλύτερες οικονομικά και στρατιωτικά χώρες της Κεντρικής Ευρώπης.

Διάγραμμα 2: Η οικονομική ανάπτυξη των Ευρωπαϊκών κρατών κατά την εφαρμογή του σχεδίου Marshall.

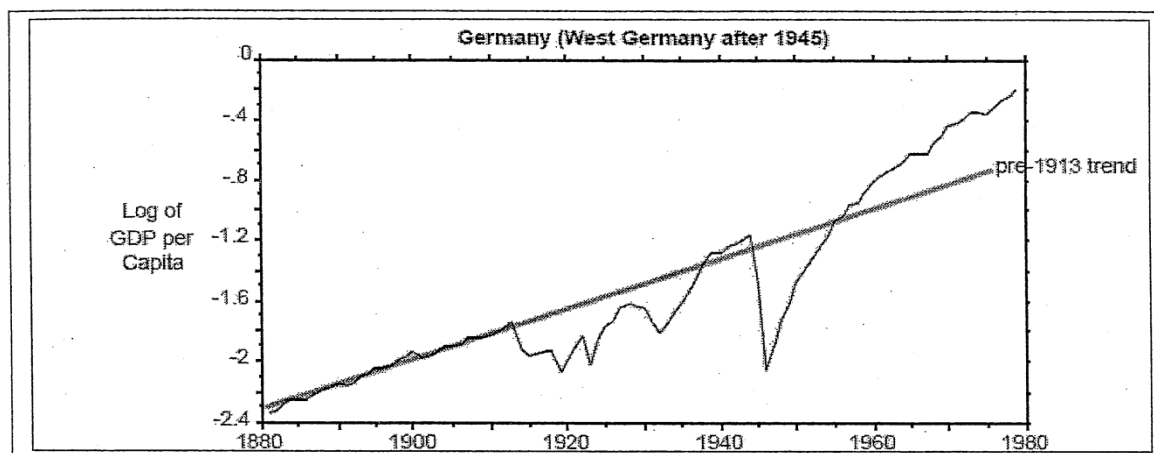
Πηγή: De Long and Eichengreen, (1991)

Διάγραμμα 3: Η μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη της Γαλλίας την περίοδο 1880-1980.

Πηγή: De Long and Eichengreen, (1991)

Διάγραμμα 4: Η μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη της Γερμανίας την περίοδο 1880-1980

Πηγή: De Long and Eichengreen, (1991)

2.4 Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1991-2010

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, οι ΗΠΑ παρέμειναν η μοναδική υπερδύναμη στον κόσμο. Όπως μπορούμε να δούμε και στο διάγραμμα 1, οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ, για την περίοδο 1985-1998, παρουσίασαν μια συνεχή μείωση. Την ίδια πτωτική τάση, ακλούθησε και ο αριθμός του προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ, ο οποίος για το έτος 1995 είχε περιοριστεί στα περίπου 2 εκατομμύρια άτομα. (Warner and Asch, 1995)

Ο παρακάτω πίνακας 8, παρουσιάζει το προσωπικό των ΕΔ των ΗΠΑ και των κυριότερων συμμάχων τους, όπου παρατηρούμε την τεράστια διάφορα μεταξύ τους.

Στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι, τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα μπορούν εύκολα να αμφισβητηθούν λόγω της διαφορετικής δομής των ΕΔ των ανωτέρω χωρών. Πιο συγκεκριμένα, μόνο η Γερμανία εξακολουθούσε να διατηρεί ένα σύστημα μερικής υποχρεωτικής στρατολόγησης κληρωτών. Αντιθέτως, στις ΗΠΑ, στο Ην. Βασίλειο, στον Καναδά και στην Αυστραλία ίσχυε η εθελοντική στράτευση. (Warner and Asch, 1995)

Πίνακας 8 : Το προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ και των κυριότερων συμμάχων τους, το 1995

Force levels for USA and major allies ^a					
Country	Ground forces	Naval force	Air force	Active total	Reserve force
USA	884	558	502	1944	1806
Germany	287	31	90	408	697
UK	216	59	7	175	349
Canada	20	12	21	78	37
Australia	29	15	19	63	29
^a Numbers given in thousands					

Πηγή: Warner and Asch(1995)

Τέλος, να σημειώσουμε ότι, η μείωση του αριθμού του προσωπικού των ΕΔ παγκοσμίως, συνεχίστηκε και για την περίοδο 1995-2004. Χαρακτηριστικά, το προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων στις ΗΠΑ μειώθηκε από τα περίπου 2 εκ. στα 1.4 εκ άτομα, στη Γερμανία από τις 495.000 χιλ. στις 252.000 χιλ. άτομα και στη Γαλλία από τις 560.000 χιλ. στις 357,000 χιλ. άτομα. (Sandler and Hartley, 2007).

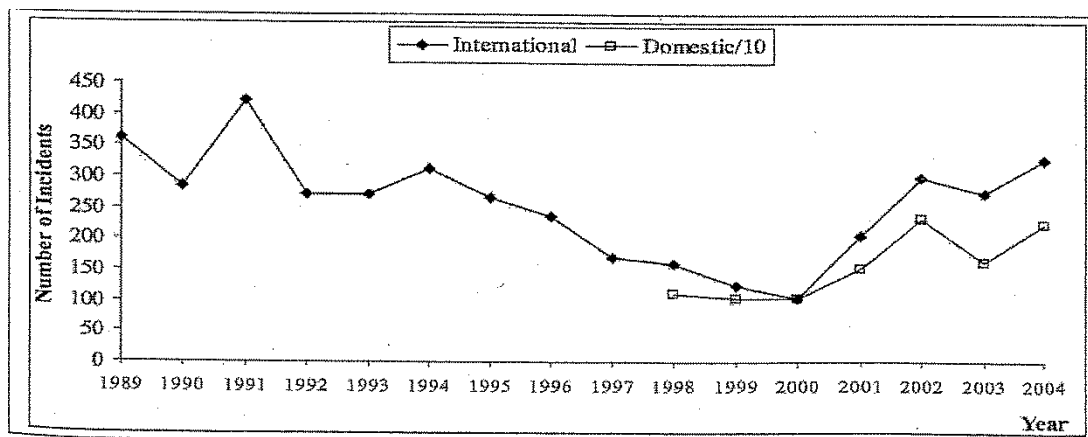
2.5 Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2001-2010

Η σταδιακή μείωση των αμερικανικών στρατιωτικών δαπανών την περίοδο 1985-1998 ανακόπηκε απότομα το 1999 ύστερα από τρομοκρατικό χτύπημα που σημειώθηκε στους δίδυμους πύργους του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου στη Νέα Υόρκη Στις 11 Σεπτεμβρίου του 2001 και στοίχισε τη ζωή σε περίπου 3000 αθώους πολίτες. Η οικονομική ζημιά που επέφερε στην οικονομία των ΗΠΑ το τρομοκρατικό χτύπημα δεν είναι καθόλου αμελητέα, ανερχόμενη συνολικά στα 28,7 δις δολάρια (Enders, 2007).

Με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου και πιο συγκεκριμένα για την περίοδο 1989-2001 παρατηρήθηκε μια πτωτική τάση όσον αφορά τις τρομοκρατικές επιθέσεις, τόσο σε εθνικό

όσο και σε διεθνές επίπεδο, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 5. Ωστόσο, από το εν λόγω διάγραμμα παρατηρείται η πλήρης μεταστροφή της τάσης αυτής μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου με την έξαρση της τρομοκρατίας όχι μόνο στις ΗΠΑ αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο (Anderton and Carter, 2007).

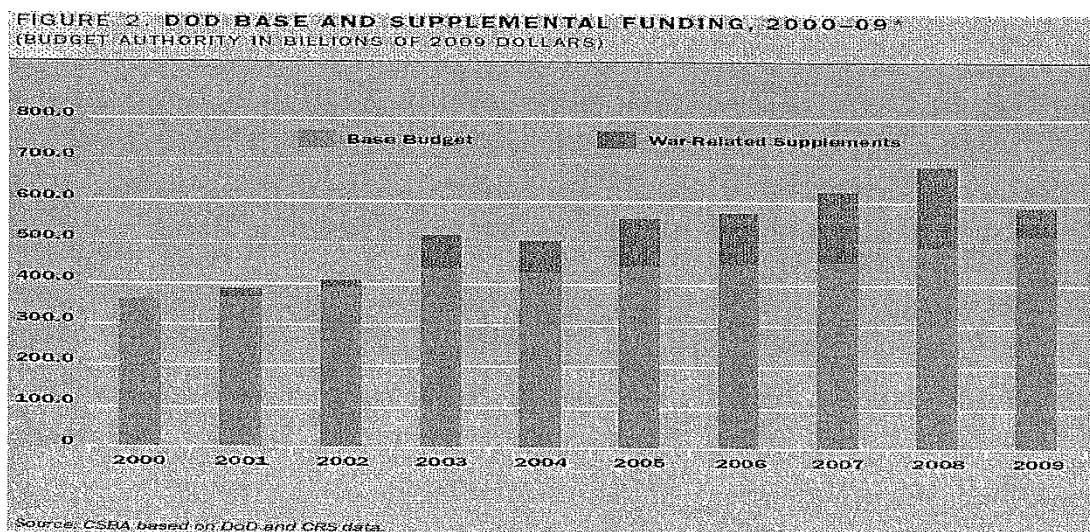
Διάγραμμα 5: Αριθμός τρομοκρατικών χτυπημάτων στις ΗΠΑ και παγκοσμίως

Πηγή: Anderton and Carter (2007)

Οι ΗΠΑ ξεκινώντας έναν “παγκόσμιο πόλεμο” κατά της τρομοκρατίας προέβησαν σε αλματώδη αύξηση του αμυντικού τους προϋπολογισμού, όπως φαίνεται από το διάγραμμα 6, το οποίο παρουσιάζει το μέγεθος, των αμερικανικών αμυντικών δαπανών σε δις δολάρια από το 2000 και έπειτα.

Διάγραμμα 6: Οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ, σε δις δολάρια, την περίοδο 2000-2009.

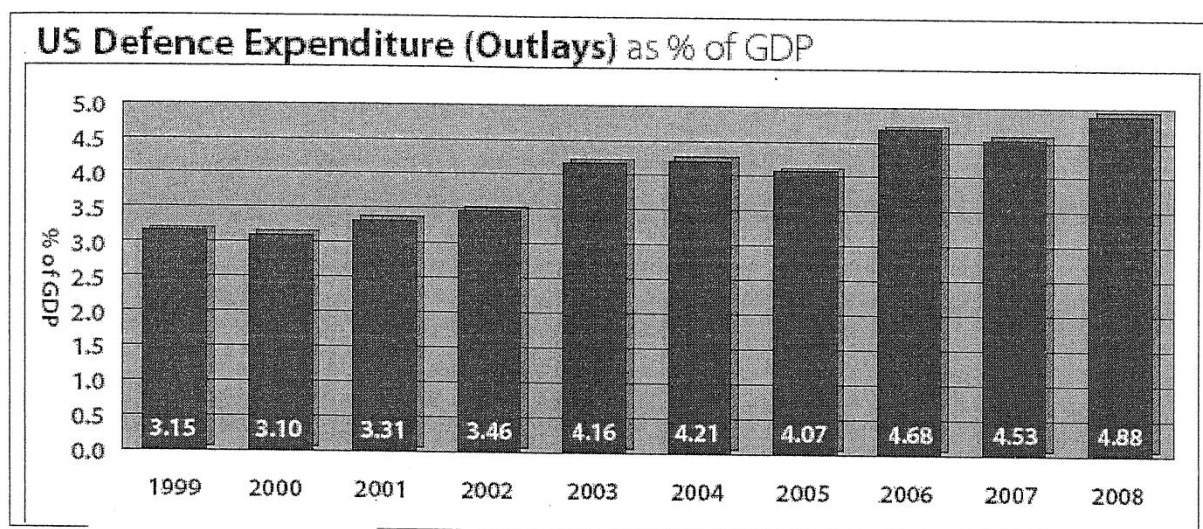

Πηγή: CSBA

Στο διάγραμμα 6 παρατηρείται ότι, οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ παρουσιάζουν μια σταδιακή αύξηση, με κορύφωση το έτος 2008. Αλλά και ως ποσοστό του ετησίου αμερικανικού προϋπολογισμού για το έτος 2008, οι αμυντικές δαπάνες ύψους 605 δισεκατομμυρίων δολαρίων, αναλογούν σε ποσοστό 21% επί του κρατικού προϋπολογισμού και μαζί με τις δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης ύψους 612 δισεκατομμυρίων δολαρίων, αποτελούν μακράν τα υψηλότερα μεγέθη δαπανών ως ποσοστά του προϋπολογισμού (Budget of the United States Government, 2007).

Αντίστοιχα με το διάγραμμα 6, το διάγραμμα 7 παρουσιάζει το μέγεθος των αμερικανικών αμυντικών δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 1999-2008, το οποίο επιβεβαιώνει την εν λόγω αύξηση, καθώς για την εν λόγω περίοδο οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ αυξήθηκαν από 3,15% σε 4,88% (The Military Balance, 2010).

Διάγραμμα 7: Οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ, ως ποσοστό του ΑΕΠ, την περίοδο 1999-2008

Πηγή: The Military Balance (2010)

Για την καταστολή της παγκόσμιας τρομοκρατία, οι ΗΠΑ χρειάστηκε να επέμβουν στο Αφγανιστάν το 2001 και στο Ιράκ το 2003. Ωστόσο, η παρουσία των αμερικανικών δυνάμεων στις δύο χώρες ήταν ιδιαίτερα δαπανηρή και επιβάρυνε τον αμερικανικό κρατικό προϋπολογισμό την περίοδο 2001-2006 με επιπλέον 400δισ δολάρια (Sandler and Hartley, 2007).

Οι Stiglitz and Bilmes (2008) αναφέρουν ότι μεταξύ 2001 και 2007 οι ΗΠΑ ξόδεψαν για τον πόλεμο του Ιράκ συνολικά περίπου 540 δισ δολάρια, ποσό που αναλογεί, σε ποσοστό

άνω του 1% του ετήσιου αμερικανικού ΑΕΠ και έκαναν την εκτίμηση ότι οι αμερικανικές πολεμικές δαπάνες θα ξεπεράσουν το 1 τρις δολάρια.

Σύμφωνα με το **Congressional Budget Office** CBO (2008), οι επιπλέον πολεμικές δαπάνες των ΗΠΑ για την επόμενη δεκαετία θα κυμανθούν μεταξύ 440 δις δολαρίων, αν ο αριθμός των τμημάτων που εμπλέκονται σε πολεμικές επιχειρήσεις κατέλθει στις 30.000 άνδρες έως το 2010 ή στα 865 τρις δολάρια, αν ο αριθμός αυτός μειωθεί λιγότερο στις 75.000 μέχρι το 2013. Έτσι, με βάση αυτές τις εκτιμήσεις, το συνολικό κόστος του πολέμου κατά της τρομοκρατίας σε Ιράκ και Αφγανιστάν θα κυμανθεί μεταξύ του αστρονομικού ποσού των 1,3 - 1,8 τρις δολαρίων (The Military Balance, 2010).

Για να καταστεί πιο σαφής η αριθμητική εικόνα του αμερικανικού στρατού στο Ιράκ, αρκεί να αναφέρουμε ότι το 2003, έτος επίθεσης στο Ιράκ, οι ΗΠΑ ανέπτυξαν περίπου 150000 στρατιώτες. Αν μάλιστα συνυπολογιστεί και το γεγονός ότι η στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στις εν λόγω χώρες χρηματοδοτείται κυρίως από δημόσιο δανεισμό τότε η συνολική επιβάρυνση τους θα αυξηθεί κατά 700 δις δολάρια τα οποία αποτελούν το κόστος δανεισμού του χρήματος από το αμερικανικό δημόσιο. (The Military Balance, 2009).

Στον πίνακα 9 παρουσιάζονται οι αμερικανικές δαπάνες για τον πόλεμο σε Ιράκ και Αφγανιστάν, για την περίοδο 2001-2009.

Πίνακας 9: Συνολικό κόστος των πολέμων σε Ιράκ και Αφγανιστάν

Iraq	US\$bn
DoD	620.6
Foreign Aid and Diplomatic Ops	34.2
VA Medical	2.5
Total	657.3
Afghanistan	
DoD	160.1
Foreign Aid and Diplomatic Ops	12.4
VA Medical	0.4
Total	172.9
Enhanced Security	28.3
DoD Unallocated	5.5
TOTAL	864

Πηγή: The Military Balance (2009)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΕ: ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

3.1 ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΑΠΡΟΘΥΜΟΙ ΝΑ ΔΑΠΑΝΗΣΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥΣ

Κατά την περίοδο του Ψυχρού πολέμου, τα ευρωπαϊκά κράτη δαπανούσαν για την άμυνα τους ποσά που αναλογούσαν, κατά μέσο όρο, στο 3,5% του ετήσιου ΑΕΠ τους και οι αναπτυσσόμενες χώρες αντίστοιχα, ποσά που αναλογούσαν στο 4,5% του ετήσιου ΑΕΠ τους, με τις παγκόσμιες αμυντικές δαπάνες να ξεπερνούν το 1 τρις δολάρια.

Επιπλέον, την περίοδο 1987-1991 αμυντικές δαπάνες σε παγκόσμιο επίπεδο μειώνονται κατά 3,7% ετησίως. Σχεδόν 10 χρόνια αργότερα, οι αμυντικές δαπάνες σε παγκόσμιο επίπεδο είχαν υποχωρήσει στο 2,5% (Saddler and Hartley, 2007). Με την αποκλιμάκωση του Ψυχρού Πολέμου από τα μέσα της δεκαετίας του '80 και πιο συγκεκριμένα την περίοδο 1986-1999, το ποσοστό των παγκόσμιων αμυντικών δαπανών υποχώρησε κατά 34%, η προμήθεια νέου αμυντικού υλικού περιορίστηκε στο μισό, η απασχόληση στην αμυντική βιομηχανία μειώθηκε από 17 σε λιγότερο από 9 εκατομμύρια άτομα παγκοσμίως και ο αριθμός του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολούνταν στις 1998 οι αμυντικές δαπάνες των χωρών του ΝΑΤΟ μειώθηκαν σε πραγματικούς όρους κατά 26% από 601 δις δολάρια στα 443 δις (Brzoska, 2007).

Επίσης εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η πτωτική τάση των αμυντικών δαπανών των ΗΠΑ μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, τερματίστηκε το 2001 μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους. Αντιθέτως, τα ευρωπαϊκά κράτη επαναπαυόμενα στην προστασία που τους παρείχε το ΝΑΤΟ μείωσαν δραστικά τις αμυντικές τους δαπάνες. Οι αμυντικές δαπάνες των ευρωπαϊκών κρατών μειώθηκαν για την εν λόγω περίοδο κατά 12,4%, από τα 209 δις στα 183 δις δολάρια. (Anderson and Seitz, 2006)

Ο πίνακας 10 δείχνει το μέγεθος των παγκοσμίων αμυντικών δαπανών την περίοδο 1987-2002 και επιβεβαιώνουν την παραπάνω θέση όπου γίνεται αντιληπτό ότι για την εν λόγω περίοδο, οι αμυντικές δαπάνες μειώθηκαν αισθητά, τόσο για τις δύο υπερδυνάμεις, όσο και για την χώρες της ΕΕ ως σύνολο.

Πίνακας 10: Οι αμυντικές δαπάνες σε παγκόσμιο επίπεδο την περίοδο 1987-2002

Global military spending, 1987-2002 (military spending in billion US \$, prices of 1999)				
	1987	1992	1997	2002
World	1109	844	723	802
United States	417	357	287	321
Soviet Union	217	35	18	20
EU members	204	190	168	172
OPEC members	53	62	36	52
China	14	19	27	40
ASEAN members	13	13	15	14

Πηγή: Brzoska (2007)

Ο πίνακας 11 επίσης αποδεικνύει την παγκόσμια τάση μείωση του προσωπικού των Ένοπλων Δυνάμεων, εξαιτίας της αποκλιμάκωσης του Ψυχρού Πολέμου.

Πίνακας 11: Το μέγεθος του προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων σε παγκόσμιο επίπεδο την περίοδο 1987-2002

Armed forces personnel, 1987-2002 (million soldiers)				
	1987	1992	1997	2002
World	28.8	25.8	22.1	20.5
Asia except China and India	7.4	7.8	7.2	7.2
China	4.0	3.2	2.8	2.3
Africa	2.2	2.1	2.0	2.2
EU members	2.9	2.6	2.2	1.9
Soviet Union	3.9	3.6	2.0	1.5
United States	2.3	1.9	1.5	1.5
India	1.3	1.3	1.2	1.2
America, South	1.2	0.9	1.0	0.9
Europe, East, except USSR	1.5	1.1	0.8	0.5

Πηγή: Brzoska (2007)

Από την παραπάνω ανάλυση, προκύπτει το συμπέρασμα, ότι την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου οι Ευρωπαίοι σύμμαχοι των ΗΠΑ αρκέστηκαν στην ασφάλεια που τους παρείχε το NATO επιλέγοντας τη στρατηγική του «ελεύθερου επιβάτη» (*free rider*) εις βάρος των ΗΠΑ,

οι οποίες ανέλαβαν το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης για την προστασία της Ευρώπης από τον σοβιετικό επεκτατισμό και τις νέες μεταψυχροπολεμικές απειλές (Mc Guire, 2007).

Ωστόσο, κατά την άποψη μας, αν η ΕΕ θέλει να διαδραματίσει έναν πιο ισχυρό ρόλο στις παγκόσμιες εξελίξεις, θα πρέπει να αυξήσει τις αμυντικές της δαπάνες ως σύνολο, για να αντιμετωπίσει τις ελλείψεις της σε κύριους τομείς του αμυντικού της σχεδιασμού, αλλά και να καταβάλει μεγαλύτερη προσπάθεια στον τεχνολογικό και βιομηχανικό τομέα, ώστε να μειώσει την εξάρτηση της από ξένες πηγές σε στρατηγικές τεχνολογίες.

3.2 ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

3.2.1 Η αναποτελεσματικότητα των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων

Η δομή της άμυνας στην Ευρώπη παρουσιάζει διαρθρωτικές αδυναμίες οι οποίες υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα της σε σχέση με τις ΗΠΑ. Τα κράτη-μέλη της ΕΕ έχουν ανομοιογενείς ένοπλες όσον αφορά τα στρατιωτικά τους μέσα και μόνο μικρή συνεισφορά στην άμυνα της ΕΕ μπορούν να προσφέρουν, από εξωτερικές απειλές. Η πολυτυπία σε μέσα δημιουργεί **αρνητικές οικονομίες κλίμακας**, αναποτελεσματικότητες και κατασπατάληση πόρων που αυξάνουν το μέσο κόστος συντήρησης των ευρωπαϊκών στρατευμάτων σε τέτοιο βαθμό ώστε, αν στρατοί των ευρωπαϊκών κρατών-μελών του NATO λειτουργούσαν με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, θα αντιμετώπιζαν το φάσμα της χρεοκοπίας (Hartley 2001). αυτό το πρόβλημα των ευρωπαϊκών κρατών-μελών του NATO δεν είναι σύγχρονο, αλλά κατάλοιπο του Ψυχρού Πολέμου (Kennedy, 1988).

Οι προσπάθειες που έχουν γίνει, όσον αφορά τα κοινά ευρωπαϊκά στρατιωτικά προγράμματα για Έρευνα και Ανάπτυξη, δεν είναι αρκετές, ενώ η ομογενοποίηση των στρατιωτικών μέσων και η βελτιστοποίηση των χρηματικών πόρων που διατίθενται για την άμυνα της Ευρώπης απέχει πολύ από το να αποτελέσει πραγματικότητα. Επιπλέον, η διαφορετικής δομής και σύνθεσης Ένοπλες Δυνάμεις των ευρωπαϊκών κρατών, δεν συνεπάγεται ότι αποτελούν τέλεια υποκατάστατα μεταξύ τους. Για παράδειγμα, οι αεροπορικές δυνάμεις της Γερμανίας συγκρινόμενες με αυτές των ΗΠΑ, αν και ποσοτικά αυξάνουν τις αεροπορικές δυνάμεις του NATO, δεν είναι και αναγκαστικά ισάξιες σε ποιότητα μεταξύ τους (Mc Guire, 1995). Έτσι, από την παραπάνω θέση ανακύπτει πέραν τις

ανομοιομορφίας των ευρωπαϊκών ενόπλων δυνάμεων και το ζήτημα της **επιχειρησιακής αξιολόγησης** τους.

Παρά το γεγονός ότι οι αμυντικές δαπάνες των χωρών-μελών της ΕΕ – 27 ανέρχονται, στα 160-200 δις ευρώ ετησίως και οι χώρες αυτές συντηρούν στρατιωτικό προσωπικό που ανέρχεται σε ύψος 1,7-2 εκατομμυρίων στελεχών – το δεύτερο σε μέγεθος στον κόσμο Hunter (2002), μόνο για τις 40-50.000 προσωπικού από αυτό το σύνολο υπάρχει η δυνατότητα άμεσης ανάπτυξης τους σε περίπτωση στρατιωτικών επιχειρήσεων (Lindley and French, 2005).

Επιπλέον, η ΕΕ στερείται ικανών υποδομών σε κρίσιμους τομείς, όπως οι στρατηγικές μεταφορές, ο εναέριος ανεφοδιασμός και η ύπαρξη ενός ικανού συστήματος διοίκησης και έλεγχου, αν και τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει αρκετά αξιόλογες προσπάθειες ως προς αυτούς τους τομείς. (Angelet and Vrailas, 2008)

Οι βασικές ελλείψεις σε μέσα υλοποίησης αποτελεσματικών στρατιωτικών επιχειρήσεων σε ένα σύγχρονο πεδίο μάχης και η προαιρετική συμμετοχή των ευρωπαϊκών χωρών σε υπερεθνικούς στρατιωτικούς μηχανισμούς δυσχεραίνουν το έργο της ΕΕ να επιτύχει τους πολιτικούς της στόχους μέσα από τη χρήση των ενόπλων της δυνάμεων. Οι αμυντικές δαπάνες των ευρωπαϊκών κρατών αναλογούν περίπου στο 60% των αντίστοιχων αμερικανικών. Από τις οποίες, το 55% αφορά στην συντήρηση του προσωπικού ενώ το αντίστοιχο αμερικανικό ποσοστό δεν υπερβαίνει το 21,6% (Angelet and Vrailas, 2008).

Τα παραπάνω στοιχεία καταδεικνύουν το αυξημένο λειτουργικό κόστος των ΕΔ των ευρωπαϊκών κρατών, έναντι των αντίστοιχων αμερικανικών.

Εκτός όμως του αυξημένου λειτουργικού κόστους, οι ΗΠΑ κατηγορούν τους Ευρωπαίους συμμάχους τους και για **αλόγιστη και άσκοπη κατασπατάληση πόρων** (*wasteful duplication*) για Έρευνα και Ανάπτυξη οπλικών συστημάτων έναντι της επιλογής ήδη δοκιμασμένων επιχειρησιακά οπλικών συστημάτων που παρέχει η αμυντική βιομηχανία των ΗΠΑ σε πολύ ικανοποιητικότερες τιμές (Hunter, 2002). Βέβαια, οι Ευρωπαίοι εταίροι υποστηρίζουν ότι οι δαπάνες σε Έρευνα και Ανάπτυξη για οπλικά συστήματα που θα μπορούσαν να προμηθευτούν και από τις ΗΠΑ γίνεται με σκοπό την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας (Forsberg, 2007).

Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι η **επιχειρησιακή** αξία των ευρωπαϊκών ΕΔ κρίνεται υποδεέστερη των αντίστοιχων αμερικανικών. Δηλαδή, η προστασία που παρέχουν οι διάσπαρτες και κατακερματισμένες ΕΔ των ευρωπαϊκών κρατών στην ήπειρο, είναι κατώτερη των αντίστοιχων αμερικανικών. Η παραπάνω θέση ίσως και να δικαιολογεί

την άποψη, ότι το NATO ίσως δεν αποτέλεσε ποτέ ένα αποτελεσματικό στρατιωτικό οργανισμό σε οικονομικούς και στρατιωτικούς όρους (Sandler and Hartley, 1999).

3.2.2 Ο ρόλος του μεγέθους των αμυντικών προμηθειών ως προς την υποβοήθηση της αμυντικής βιομηχανίας.

Η Ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία χαρακτηρίζεται από την αλόγιστη και άσκοπη κατασπατάληση πόρων για Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) πολλών διαφορετικών οπλικών συστημάτων τα οποία όμως είναι υποκατάστατα μεταξύ τους και είναι προσαρμοσμένη κυρίως, στο να ικανοποιεί τις ένοπλες δυνάμεις των κρατών – μελών σε εθνικό επίπεδο. Το υψηλό κόστος παραγωγής για έρευνα και ανάπτυξη σε συνδυασμό με την μικρή εσωτερική αγορά των ευρωπαϊκών κρατών, κάνουν τα ευρωπαϊκά οπικά συστήματα λιγότερο ανταγωνιστικά σε σχέση με τα αντίστοιχα αμερικανικά.

Υπολογίζοντας και το γεγονός ότι τα σύγχρονα οπικά συστήματα τεχνολογικά πιο πολύπλοκα, παρατηρείται μια συνεχής αύξηση του κόστους Έρευνας και Ανάπτυξης, για την απόσβεση του οποίου θα πρέπει να προκύψει ικανός αριθμός παραγγελιών με σκοπό την επίτευξη **οικονομιών κλίμακας** (Hartley 1995, 2003).

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζεται χαρακτηριστικά η διαφορά οικονομικής και λειτουργικής αποτελεσματικότητας μεταξύ των ΕΔ των ΗΠΑ και των αντίστοιχων ευρωπαϊκών. Στον Πίνακα 12 παρατηρούμε το χαμηλό επίπεδο λειτουργικής αποτελεσματικότητας των ευρωπαϊκών ΕΔ λόγω της εκτεταμένης πολυτυπίας τους σε στρατιωτικά μέσα.

Πίνακας 12: Η πολυτυπία σε στρατιωτικά μέσα των ΕΔ της ΕΕ και των ΗΠΑ

Duplication		
Equipment	Number of types	
	Europe	USA
1 Tanks	4	1
2 Armored combat vehicles	12	3
3 Fighter-bomber aircraft	7	5
4 Ground-attack-trainer-aircraft	6	1
5 Anti-tank helicopter	7	3
6 Frigates	11	1

Πηγή: Hartley (1995)

Ενώ, στον Πίνακα 13 παρατηρούμε τη χαμηλή οικονομική αποτελεσματικότητα των ευρωπαϊκών οπλικών συστημάτων έναντι των αμερικανικών, λόγω του μικρού μεγέθους των παραγγελιών τους από τα κράτη – μέλη.

Πίνακας 13: Μέγεθος παραγγελιών ευρωπαϊκών και αμερικανικών πολεμικών αεροσκαφών

Output of combat aircraft		
Country	Orders for national forces	Total orders
France		
Mirage 2000	325	542
Rafale	312	312
UK		
Hawk	176	746
Sea Harrier	75	98
Sweden		
Gripen	300	300
International collaboration		
AMX (Italy-Brazil)	192	192
Alpha Jet (France-Germany)	351	503
Tornado (UK- Germany- Italy)	872	992
EF 2000 (UK- Germany- Italy-Spain)	602	602
Harrier AV8B (UK-USA)	405	439
USA		
F-15	1103	1251
F-16	2222	3989
F-18	>979	>1410
F-22	442	442

Πηγή: Hartley (1995)

Τέλος, στον Πίνακα 14 παρουσιάζονται οι δαπάνες για R&D όσο αφορά τον κλάδο κατασκευής μαχητικών αεροσκαφών, καθώς και το συνολικό αριθμό των μονάδων παραγωγής που αναλογούν τόσο για την κάλυψη των εγχώριων αναγκών των Εθνικών

Ενόπλων Δυνάμεων όσο και των εξαγωγών. Από τα στοιχεία αυτού του πίνακα παρατηρούμε ότι η αμερικανική αμυντική βιομηχανία μπορεί να αποσβέσει το κόστος R&D και παράλληλα να είναι κερδοφόρα, λόγω της μεγάλης εσωτερικής τους αγοράς, η οποία επιπρόσθετα προστατεύεται από τον εξωτερικό ανταγωνισμό μέσω της αμερικανικής νομοθεσίας. (Hartley, 2003).

Στο σημείο αυτό να σημειώσουμε, ότι στόχος των δύο αυτών πινάκων είναι, να επιβεβαιώσουν την θεωρία των οικονομιών κλίμακας και όχι να εστιάσουν στις ενδεχόμενες αλλαγές των παραγγελιών των κυριότερων μαχητικών αεροσκαφών, οι οποίες εν έτη 2010 έχουν ανατραπεί οριακά σε σχέση με τα στοιχεία του πίνακα 14.

Πιο συγκεκριμένα το σουηδικό Gripen έχει συνολικές παραγγελίες 235 μονάδων, το ευρωπαϊκό Eurofighter έχει συνολικές παραγγελίες 471 μονάδων, το αμερικανικό JSF έχει συνολικές παραγγελίες 3254 μονάδες, εκ των οποίων οι 2443 αφορούν τις ΗΠΑ και τα επίσης αμερικανικά, F-22 με συνολικές παραγγελίες 195 μονάδων και F-18 με συνολικές παραγγελίες 1480 μονάδων.

Πίνακας 14: Το κόστος R&D και το μέγεθος παραγγελιών των κυριότερων μαχητικών αεροσκαφών ευρωπαϊκής και αμερικανικής προέλευσης

Aircraft	R&D Costs	National Output	Exports	Total Number
Gripen	1.3	204	42	246
Rafale	6.1	294		294
Typhoon	13.8	620	90(?)	710
JSF	13.7	3002 (ink 150 for UK)	2000(?)	5000(?)
F-16	N/A	2250	1750	4000+
F-18	4.0	1363	401	1764
F-22	15.2+	295		295

Πηγή: Hartley (2003)

Αντιθέτως, οι ευρωπαϊκές αμυντικές βιομηχανίες δεν μπορούν να αποσβέσουν το κόστος του R&D και να είναι κερδοφόρες, λόγω των μικρών παραγγελιών από τα ευρωπαϊκά κράτη-παραγωγούς. Το γεγονός αυτό, καθιστά τα ευρωπαϊκά μαχητικά πιο ακριβά και λιγότερο ανταγωνιστικά σε σχέση με τα αντίστοιχα αμερικανικά στις διεθνείς αγορές οπλικών συστημάτων. Από τα ανωτέρω καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι το κύριο

πλεονέκτημα των αμερικανικών αμυντικών βιομηχανιών έναντι των αντίστοιχων ευρωπαϊκών ανταγωνιστικών τους, είναι η δυνατότητας επίτευξης **οικονομιών κλίμακας** λόγω του μεγάλου μεγέθους παραγγελιών που απαιτούν οι αμερικανικές ΕΔ .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

4.1 Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1945-2000

4.1.1 Η αμυντική βιομηχανία την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου

Κύριο χαρακτηριστικό της βιομηχανίας κατά την διάρκεια του Β΄ ΠΠ ήταν η πλήρης στρατιωτικοποίηση της. Μετά την λήξη του όμως και την πλήρη καταστροφή της δομής των περισσότερων κρατών, η τάση που επικράτησε ήταν η ανασύσταση της βιομηχανικής βάσης, για την παραγωγή προϊόντων, για ειρηνικούς σκοπούς. Μόνον οι ΗΠΑ, η Μ. Βρετανία και η Σουηδία κατάφεραν μετά το Β΄ ΠΠ να διατηρήσουν ανέπαφες τις βιομηχανικές τους υποδομές, ικανές να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις και απαιτήσεις του Ψυχρού Πολέμου (Dunne, 1995).

Ένας τομέας που σημείωσε ραγδαία ανάπτυξη, ήταν η αεροδιαστημική βιομηχανία τόσο στον πολιτικό όσο και τον στρατιωτικό κλάδο, καθώς η σημασία των αεροσκαφών υπήρξε κεφαλαιώδης για την τελική του Β΄ ΠΠ, τις πολεμικές συγκρούσεις τοπικού χαρακτήρα κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αλλά και για την ανάπτυξη του σύγχρονου κόσμου (Κυριαζής, 1997).

Επίσης, οι νέες στρατιωτικές τεχνολογίες, όπως οι πύραυλοι, προκάλεσαν αναπροσαρμογές στην δομή των αμυντικών βιομηχανιών, ενώ κατά τη δεκαετία του 1960 η αμυντική βιομηχανία εισήλθε στην εποχή της τεχνολογίας των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Επιπλέον, η αμυντική βιομηχανία χαρακτηρίστηκε από την τάση, οι επιχειρήσεις να εσωτερικεύουν τις τεχνολογικές καινοτομίες που επιτύγχαναν, με στόχο την προστασία τους από τον ανταγωνισμό. (Dunne, 1995).

Στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι, από τη δεκαετία του 1960 κι έπειτα επικράτησε μια τάση συνεργασίας των αμυντικών βιομηχανιών των ευρωπαϊκών κρατών και κυρίως του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας και της Γερμανίας. Όμως οι διαφορές που εμφανίζονταν, τόσο ως προς τον τελικό καθορισμό των βιομηχανικών στρατηγικών όσο και προς την ανάπτυξη των νέων στρατιωτικών τεχνολογιών για την κάλυψη των εθνικών αναγκών, περιόρισαν κατά πολύ αυτή την δυναμική για πανευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανική

συνεργασία (Hartley, 1995). Να αναφέρουμε επίσης, ότι ούτε στις μέρες μας φαίνεται τα ανωτέρω προβλήματα να έχουν επιλυθεί επαρκώς (Hartley, 2007).

Αντιθέτως, οι ΗΠΑ ενθάρρυναν την Έρευνα και Ανάπτυξη νέων στρατιωτικών τεχνολογιών μέσω της χρηματοδότησης που παρείχε στις εταιρίες το Υπουργείο Άμυνας. Επιπλέον, θεσπίστηκαν εμπόδια εισόδου στην αγορά, με σκοπό την προστασία της αμυντικής βιομηχανίας από τον εξωτερικό ανταγωνισμό. Οι συγχωνεύσεις και έξοδοι από τον αμυντικό κλάδο που παρατηρήθηκαν στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1960 απεδείχθησαν λιγότερες σε σύγκριση με άλλους κλάδους της οικονομίας. (Dunne, 1995).

Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 οι συνολικές πωλήσεις οπλικών συστημάτων των 100 πρώτων ευρωπαϊκών εταιριών, αναλογούσαν στις πωλήσεις των 10 πρώτων αμερικανικών εταιριών. Συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία το 1991, η BAE, κατατάσσονταν μόλις 7^η στη σχετική παγκόσμια κατάταξη. Ο λόγος που συνέβαινε αυτό, ήταν ότι οι ευρωπαϊκές εταιρίες είναι μικρότερες σε μέγεθος συγκριτικά με τις αντίστοιχες αμερικανικές εταιρίες.

Στον πίνακα 15 παρατηρούμε, για το έτος 1991, οι αμερικανικές και δυτικοευρωπαϊκές αμυντικές βιομηχανίες κυριαρχούσαν στην κατάταξη με τους μεγαλύτερους παραγωγούς οπλικών συστημάτων. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 15, 47 αμερικανικές εταιρίες ευθύνονταν για το 61% των συνολικών παγκόσμιων πωλήσεων αμυντικού υλικού, 40 ευρωπαϊκές εταιρίες για το 32,8%, ενώ οι υπόλοιπες εταιρίες που προέρχονταν από τις αναπτυσσόμενες χώρες και τις χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ, περιορίζονται μόνο στις 13 κι ευθύνονται μόνο για το 6,3% των παγκόσμιων πωλήσεων αμυντικού υλικού.

Επίσης στον πίνακα 15 παρατηρούμε ότι, αν και η Μ. Βρετανία είχε περισσότερες εταιρίες στην κατάταξη σε σχέση με τη Γαλλία (13 έναντι 11) πάραυτα, το μερίδιο των εταιριών της Μ. Βρετανίας, όσον αφορά τις συνολικές παγκόσμιες πωλήσεις αμυντικού υλικού ήταν μικρότερο από το αντίστοιχο γαλλικό (10,3% έναντι 11,9%). Τέλος στον πίνακα 15 παρατηρούμε ότι, η Γερμανία βρίσκονταν σταθερά στην τρίτη θέση, τόσο σε αριθμό εταιριών (8), όσο και σε μερίδιο στις συνολικές παγκόσμιες πωλήσεις αμυντικού υλικού (4,9). Η κύρια κατεύθυνση των παραγγελιών αμυντικού υλικού αφορούσε, την αεροδιαστημική βιομηχανία, και του κλάδους των ηλεκτρονικών υποσυστημάτων, πυρομαχικών και ναυπηγείων (Dunne, 1995).

Πίνακας 15: Οι 100 μεγαλύτερες σε πωλήσεις ,εταιρείες παραγωγής οπλικών συστημάτων, το 1991

Regional/national shares for 100 largest arms producers 1991			
#	Region/Country	Arms sales	
		(billion US\$)	Percentage of total
47	USA	108.9	60.9
40	Western European OECD	58.6	32.8
7	Other OECD	6.7	3.8
6	Developing countries	4.6	2.5
100	Total	178.8	100.0
Breakdown of OECD			
#	Country	Arms sales	
		(billion US\$)	Percentage of total
13	UK	18.4	10.3
11	France	21.4	11.9
8	Germany	8.7	4.9
5	Japan	5.5	3.1
3	Italy	5.6	3.1
2	Switzerland	1.9	1.0
2	Sweden	1.4	0.8
2	Canada	1.2	0.7
1	Spain	1.3	0.8

Πηγή: Dunne (1995)

4.1.2 Οι μεταψυχροπολεμικές τάσεις στην αμυντική βιομηχανία

Τα κύρια χαρακτηριστικά της αμυντικής βιομηχανίας στην μεταψυχροπολεμική εποχή ήταν, η μειωμένη ζήτηση για οπλικά συστήματα και η αναγκαιότητα για μεταρρυθμίσεις σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από έντονο διεθνή ανταγωνισμό, διεθνή βιομηχανική συνεργασία, συγχωνεύσεις και εξαγορές εταιριών και αλλαγή των σχέσεων των εταιριών με τις εγχώριες κυβερνήσεις (Dunne, 1995)

Η ύπαρξη εθνικής αμυντικής βιομηχανίας θεωρούνταν στρατηγικής σημασίας για την εθνική ασφάλεια κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Κύριο μέλημα των κυβερνήσεων εξακολουθούσε να είναι προστασία των εθνικών αμυντικών βιομηχανιών από το διεθνή ανταγωνισμό, μέσω της πολιτικής προτίμησης εγχώριων προμηθειών, της δημιουργίας εμποδίων εισόδου και του περιορισμού στη μεταφορά τεχνογνωσίας στο εξωτερικό (Hartley 1995, 2001). Ωστόσο, οι κοσμογονικές αλλαγές μετά το τέλος αυτού, άρχισαν να μεταβάλλουν σταδιακά τις αντιλήψεις των κυβερνήσεων.

Στη νέα εποχή της παγκοσμιοποίησης ο προσδιορισμός των απειλών για ένα κράτος δεν είναι εύκολος και το κόστος συντήρησης των εθνικών αμυντικών βιομηχανιών αυξάνεται συνεχώς. Επίσης, η παγκόσμια μείωση των αμυντικών δαπανών λόγω της λήξης του Ψυχρού Πολέμου οδήγησε σε λιγότερα προγράμματα R&D για νέα οπικά συστήματα και εξανάγκασε τις αμυντικές βιομηχανίες να αναπροσαρμόσουν τις δομές τους αναζητώντας νέες αγορές λόγω των μειωμένων παραγγελιών των εγχώριων ενόπλων δυνάμεων. Αυτό, έδωσε το έναυσμα την περίοδο 1990 – 1998 ακόμη και τα παραδοσιακά βιομηχανικά κράτη να γίνουν πιο δεκτικά στην εισαγωγή οπλικών συστημάτων από εξωτερικές πηγές (Garcia και Alonso, 2007).

Οι λεγόμενοι *‘‘εθνικοί πρωταθλητές’’* που κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αποτελούσαν προνομιούχες εταιρίες λόγω της προστασίας που του παρείχε το κράτος από τον εξωτερικό ανταγωνισμό, υποχρεώθηκαν να γίνουν πιο εξωστρεφείς, διεκδικώντας μερίδιο στην παγκόσμια. (Garcia και Alonso, 2007).

Τέλος, όσον αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς των εταιριών της αμυντικής βιομηχανίας, την περίοδο 1999-2000 παρατηρείται μια σταδιακή μεταβολή.). Χαρακτηριστική περίπτωση ήταν εξαγορά της GEC-Marconi από την British Aerospace BAE το 1999 και η συγχώνευση αυτής με την Aerospatiale Matra S.A. (Γαλλία), την Construcciones Aeron/Nauticas S.A. (Ισπανία), και τη Daimler Chrysler Aerospace AG (Γερμανία), το 2000, συστήνοντας τον πανευρωπαϊκό κολοσσό της EADS. Στις ΗΠΑ, όλη η διαδικασία παραγωγής αμυντικού υλικού μετά τον Β΄ ΠΠ ανήκει στην ιδιωτική πρωτοβουλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο ξεκίνησε η ιδιωτικοποίηση της αμυντικής βιομηχανίας στις αρχές της δεκαετίας του ’80, ενώ αντιθέτως στη Γαλλία μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του ’90 ο δημόσιος χαρακτήρας της αμυντικής βιομηχανίας παρέμεινε ισχυρός.

Στην Ευρώπη η πρόοδος ως προς την ανάπτυξης της εθνικής αμυντικής βιομηχανίας δεν είναι η ίδια για όλα τα κράτη. Τα παραδοσιακά βιομηχανικά κράτη, όπως η Γαλλία, η Γερμανία και το Ην. Βασίλειο και σε μικρότερο βαθμό η Ιταλία, η Ισπανία, η Αυστρία και η Ολλανδία, διατηρούν το τεχνολογικό προβάδισμα και η στρατηγική των αμυντικών τους

βιομηχανιών, πέραν της ικανοποίησης των εγχώριων ΕΔ, είναι η αναζήτηση νέων αγορών με στόχο την αύξηση των πωλήσεων τους. Αντίθετα, άλλα κράτη, όπως η Ελλάδα και η Πορτογαλία έχουν, πολύ μικρή συμμετοχή στην παραγωγή των οπλικών συστημάτων που επιλέγουν, καθώς οι εθνικές αμυντικές βιομηχανίες τους είναι περιορισμένων δυνατοτήτων και βασίζονται στις εισαγωγές οπλικών συστημάτων για την ικανοποίηση των αναγκών των Ενόπλων Δυνάμεων τους (Kollias, 2008).

4.2 Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ

4.2.1 Η δομή της αμυντικής βιομηχανίας σε παγκόσμιο επίπεδο

Κύριο χαρακτηριστικό της αμυντικής βιομηχανίας του 21^{ου} αιώνα, είναι η κυριαρχία σε παγκόσμιο επίπεδο των μεγάλων αμερικανικών βιομηχανικών κολλοσών, όπως η Lockheed-Martin, η Boeing και η Northrop Grumman. Ο πίνακας 16, παρουσιάζει τις 10 πρώτες εταιρείες σε έσοδα παγκοσμίως, όπου παρατηρείται το γεγονός ότι οι 6 στις 10 εταιρείες είναι αμερικανικές.

Πίνακας 16: Οι 10 πρώτες, σε παγκόσμια κατάταξη εσόδων, εταιρείες το έτος 2003

Top 10 arms producing companies in the world		
Company	Defense revenues	% of total revenues
Lockheed Martin	30,097	94.6
Boeing	22,033	54.2
Northrop Grumman	18,700	71.4
BAE System	17,159	76.7
Raytheon	16,896	93.3
General Dynamics	12,782	76.9
Thales	8,476	63.7
EADS	8,037	21.3
Finmeccanica	5,900	54.3
United technologies	5,300	17.1

Πηγή: Slijper (2005)

Σημαντικά συμπεράσματα επίσης προκύπτουν κι από τον πίνακα 17, ο οποίος παρουσιάζει την ανακατάταξη των 10 πρώτων σε παγκόσμιες πωλήσεις εταιριών για το έτος 2003, σε σύγκριση με την αντίστοιχη κατάταξη για το 1990. Από τα στοιχεία του πίνακα 17 παρατηρούμε ότι,, η ανακατάταξη αφορούσε, τόσο συγχωνεύσεις, όπως της Lockheed με την Martin-Marietta, όσο και εξαγορές, όπως αυτής των McDonnell Douglas και Rockwell από την Boeing, οι οποίες συνετέλεσαν στη δημιουργία μεγαλύτερου μεγέθους εταιρειών και στη συγκέντρωση των εταιριών του αμυντικού κλάδου. Αντίστοιχα στην Ευρώπη δημιουργήθηκε ο αεροδιαστημικό κολοσσός της EADS, όπως αναφέραμε και παραπάνω. Να σημειώσαμε εδώ και την είσοδο στην κατάταξη των δέκα πρώτων εταιρειών σε πωλήσεις παγκοσμίως το 2003 και νέων εταιρειών όπως της ιταλικής Finmeccanica και της πανευρωπαϊκή EADS, καθώς και ότι το 2003, οι 5 πρώτες σε πωλήσεις εταιρίες της αμυντικής βιομηχανίας κατείχαν το 44% της παγκόσμιας αγοράς (Dunne et al, 2007).

Πίνακας 17: Οι 10μεγαλύτερες εταιρείες πώλησης οπλικών συστημάτων για τα έτη, 1990 και 2003

Top 10 arms companies(sales in US\$ millions at current prices and exchange rates)							
Company	1990			Company	2003		
	Sector	Arms sales	Arms share in total sales(%)		Sector	Arms sales	Arms share in total sales(%)
McDonnell-Douglas	Ac; El; Mi	9890	55	Lockheed Martin	Ac; El; Mi; Sp	24910	78
General Dynamics	Ac; El; MI; Mv; Sh	8300	82	Boeing	Ac; El; Mi; Sp	24370	48
British Aerospace (UK)	Ac; A; El; Mi; SA/O	7520	40	Northrop Grumman	Ac; El; Mi; Sh; SA/A	22720	87
Lockheed	Ac	7500	75	BAE System (UK)	A; Ac; El; Mi; Sh;SA/A	15760	77
General Motors	Ac; Eng; El; Mi	7380	6	Raytheon	El; Mi	15450	85
General Electric	Eng	6450	11	General Dynamics	A; El; Mv; Sh	13100	79

Raytheon	El; Mi	5500	57	Thales (F)	El; Mi; SA/A	8350	70
Thomson- CSF(F)	El; Mi	5250	77	United technologies	El;Eng	6210	20
Boeing	Ac; El; Mi	5100	18	EADS (EU)	Ac; El; Mi; Sp	8010	24
Northrop	Ac	4930	86	Finmeccanica (It)	A; Ac; El; Mv; Mi; SA/A	5290	57
<p><i>Notes:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> (i) EU=Europe; F=France; It=Italy; UK=United Kingdom; all the other companies are USA companies (ii) 1990 data are based on top 100 arms companies in OECD and developing countries; 2003 data are based on top 100 arms companies excluding China (iii) A=artillery; Ac=aircraft; El=electronics; Eng=engines; Mi=missiles; Mv=military Vehicles; SA/O=small arms/ordnance; Sh=ships; Sp=Space; (iv) If this list were extended to include the top 12 firms, then in 2003 the 12th rank would be Halliburton(a military service company, not listed in the top firms in 1990) 							

Πηγή: Hartley (2007)

Επίσης ένα ακόμα συμπέρασμα από τα στοιχεία του πίνακα 17, είναι ο διπλασιασμός των πωλήσεων των ευρωπαϊκών εταιριών, από 20% σε 40% και η πτώση των αμερικανικών εταιρειών, από 80% σε 60%. (Hartley, 2007)

Επιπλέον, μεταξύ των 10 αυτών εταιριών δεν υπάρχει πλέον καμία που να συμμετέχει μόνο σε ένα κλάδο παραγωγής, όπως οι αμερικανικές Lockheed και Northrop το 1990 που εξειδικεύονταν μόνο στην παραγωγή μαχητικών αεροσκαφών. Πλέον όλες συμμετέχουν στην παραγωγή περισσότερων οπλικών συστημάτων που αφορούν την ικανοποίηση των απαιτήσεων όλων των κλάδων των ενόπλων δυνάμεων. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, το 70% των εν λόγω 10 εταιριών, το 1990 υιοθετούσαν νέες τεχνολογίες, αφού διέθεταν κλάδο κατασκευής ηλεκτρονικών υποσυστημάτων (Hartley, 2007).

Στον πίνακα 18 παρουσιάζονται οι χώρες με τις μεγαλύτερες συμφωνίες προμήθειας οπλικών συστημάτων για το έτος 2004.

Πίνακας 18: Οι κορυφαίες χώρες στον κόσμο, με τις μεγαλύτερες συμφωνίες προμήθειας οπλικών συστημάτων για το έτος 2004

2004 top worldwide suppliers arms transfer agreements (millions of constant 2004 US\$)		
Suppliers	Worldwide agreements (value 2004)	Developing world (% of total)
United States	12,391	55.5
Russia	6,100	96.7
United Kingdom	5,500	58.2
France	4,800	20.8
China	600	100
Italy	600	100
Germany	20	0
All other European	4,300	30.2
All others	2,500	92
TOTAL	36,991	58.9

Πηγή: Garcia-Alonso and Levine (2007)

Να αναφέρουμε στο σημείο αυτό ότι οι τιμές που παρουσιάζονται στον πίνακα 18 είναι κατά προσέγγιση. Ο λόγος είναι, ότι οι αγορές οπλικών συστημάτων από τα κράτη δεν συνοδεύονται πάντα με ακριβή ενημέρωση για το είδος της συμφωνίας και την τιμή ανά οπλικό σύστημα και σε πολλές περιπτώσεις είναι διαβαθμισμένες και γνωστές μόνο στους άμεσα ενδιαφερόμενους.

Επιπλέον, ένα μέρος στρατιωτικού υλικού μπορεί να μεταφερθεί δωρεάν από τη μια χώρα στην άλλη, στα πλαίσια μιας συμμαχίας ενώ και τα ίδια τα συμβόλαια μπορεί να γίνουν εξαιρετικά περίπλοκα από τη στιγμή που εκτός του οπλικού συστήματος περιλαμβάνουν και άλλους τομείς μιας αγοράς στρατιωτικού υλικού, όπως πυρομαχικά, ανταλλακτικά, εκπαίδευση του εγχώριου προσωπικού και αντισταθμιστικά οφέλη. (Garcia-Alonso and Levine, 2007).

Οι πωλήσεις οπλικών συστημάτων εξαρτώνται και από πολλές άλλες παραμέτρους, οι οποίες καθορίζουν το τελικό μέγεθος τους, όπως το εμπάργκο όπλων που μπορεί να επιβληθεί από κυβερνήσεις σε κάποιες χώρες, η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τυχόν χρήση οπλικών συστημάτων εις βάρος τους, ο περιορισμός στην πώληση στρατηγικών οπλικών συστημάτων υψηλής τεχνολογίας κλπ (Levine et al, 2000).

Τέλος, άλλο ένα χαρακτηριστικό που παρατηρείται στη δομή της παγκόσμιας αμυντικής βιομηχανίας του 21^{ου} αιώνα, είναι οι διαφοροποιήσεις των εταιρειών ως προς την παραγωγική τους βάση. Κάποιες από αυτές δραστηριοποιούνται και στην παραγωγή μη στρατιωτικών προϊόντων, άλλες συμμετέχουν στην παραγωγή οπλικών συστημάτων για χρήση στη ξηρά, τη θάλασσα και τον αέρα, ενώ άλλες παράγουν οπλικά συστήματα για χρήση μόνο από ένα κλάδο ενόπλων δυνάμεων. Ακόμη, κάποιες εταιρίες συμμετέχουν σε όλα τα στάδια της παραγωγής ενός οπλικού συστήματος, ενώ κάποιες άλλες αποκλειστικά σε ένα συγκεκριμένο στάδιο παραγωγής, όπως η αμερικανική Pratt and Whitney που εξειδικεύεται μόνο στην παραγωγή κινητήρων για αεροσκάφη. Επίσης, την εμφάνιση τους έχουν κάνει και ιδιωτικές εταιρίες, οι οποίες δεν παράγουν οπλικά συστήματα, αλλά υπηρεσίες, κυρίως στις ΗΠΑ και σε κάποια κράτη της Ευρώπης, όπως το Ην. Βασίλειο, με πιο γνωστές τις αμερικανικές KBR/Halliburton. Τέλος, υπάρχουν και κάποιες εταιρείες που συμμετέχουν στην παραγωγή πυρηνικών όπλων (Hartley, 2007).

4.2.2 Η αμυντική βιομηχανία και ο ρόλος της στην απασχόληση εργατικού δυναμικού

Μια άλλη παράμετρος της αμυντικής βιομηχανίας είναι και το εργατικό δυναμικό που απασχολείται σ' αυτή. Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 19, ο αριθμός των εργαζομένων στην αμυντική βιομηχανία σημείωσε ραγδαία πτώση μετά τη λήξη του Ψυχρού πολέμου. Ενώ το 1990 ο αριθμός των εργαζομένων ανέρχονταν σε 16,23 εκ ανθρώπους, το 2003 είχε συρρικνωθεί στα 7,47, με το 60% αυτού να απασχολείται στα εκβιομηχανισμένα κράτη.

Επίσης ένα άλλο γεγονός που παρατηρούμε από τον πίνακα 19 είναι ότι αν και το φαινόμενο της μείωσης προσωπικού αφορούσε όλες τις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες, οι μεγαλύτερες περικοπές σε εργατικό δυναμικό σημειώθηκαν στις χώρες της πρώην Σοβ. Ένωση, τη Ρωσία και την Ουκρανία και στην Γερμανία. Ενώ, στις ΗΠΑ διατηρήθηκε, μειωμένο όμως, το εργατικό δυναμικό της ψυχροπολεμικής περιόδου και αυτό λόγω της εξωστρεφούς πολιτικής που οι ΗΠΑ ακλούθησαν ως η μοναδική παγκόσμια υπερδύναμη.

Πίνακας 19: Η απασχόληση στην αμυντική βιομηχανία σε παγκόσμιο επίπεδο

Employment in world's arms industries			
Nation/region	Index 1990 (2003=100)	Numbers 1990 (000s)	Numbers 2003(000s)
World total	217	16230	7479
Developing	181	5012	2769
Industrialized	239	11257	4710
Ten leading nations:			
USA	115	3105	2700
China	191	4011	2100
Russia	326	2543	780
France	160	384	240
UK	220	440	200
Ukraine	666	1199	180
India	147	250	170
North Korea	83	100	120
Germany	300	240	80
Japan	121	97	80
<i>Note: Ukraine index is for 1992; figures for China are unreliable</i>			

Πηγή: Hartley (2007)

Μια άλλη σημαντική αιτία της μικρής μείωσης του εργατικού δυναμικού της αμερικανικής αμυντικής βιομηχανίας, είναι οι πιέσεις που ασκεί το λεγόμενο ‘στρατιωτικό και βιομηχανικό σύμπλεγμα’, αποτελούμενο από εν ενεργεία στρατιωτικούς, την στρατιωτική γραφειοκρατία κι εκπροσώπους της αμυντικής βιομηχανίας, που έχει οικονομικό συμφέρον από την συνέχιση της παραγωγής νέων οπλικών συστημάτων και το οποίο διαθέτει μεγάλη επιρροή, στις αμερικανικές κυβερνήσεις, για την επίτευξη του σκοπού αυτού. (Hartley, 2007)

Τέλος, ο πίνακας 20 παρουσιάζει τα δέκα πρώτα κράτη σε πωλήσεις αμυντικού υλικού για την περίοδο 2000-2004, από τον οποίο παρατηρούμαι ότι, οι ΗΠΑ και η Ρωσία συμμετέχουν με ποσοστό άνω του 60% στις παγκόσμιες πωλήσεις οπλικών συστημάτων, ενώ όλα τα ευρωπαϊκά κράτη που διαθέτουν αμυντική βιομηχανία συμμετείχαν, ως σύνολο, με ποσοστό 20% στις παγκόσμιας πωλήσεις (Hartley, 2007).

Πίνακας 20: Οι 10 πρώτες χώρες προμήθειας αμυντικού υλικού για την 5ετία, 2000-2004

Suppliers of major conventional weapons (US\$ millions at 1990 prices)			
Supplier	2000	2004	Total: 2000-2004
Russia	4016	6197	26 925
USA	6400	5453	25 930
France	717	2122	6358
Germany	1195	1091	4878
UK	1121	985	4450
Ukraine	326	452	2118
Canada	124	543	1692
China	157	125	1436
Sweden	280	260	1290
Israel	272	283	1258
WORLD TOTAL	15 840	19 162	84 490

Πηγή: Hartley (2007)

4.2.3 Οι αρνητικές πτυχές της αμυντικής βιομηχανίας

Κάποιες από τις αρνητικές πτυχές που παρατηρούνται στην αμυντική βιομηχανία τον 21^ο αιώνα, είναι οι υπερβάσεις του κόστους των οπλικών συστημάτων, οι καθυστερήσεις στις παραδόσεις αυτών και η μειωμένη απόδοση τους σε σχέση με τις αρχικές προδιαγραφές. Επίσης, έχουν καταγραφεί περιπτώσεις που οι εταιρίες παραγωγής αμυντικού υλικού έχουν κατηγορηθεί για υπερβολική κοστολόγηση των οπλικών συστημάτων που προσφέρουν, με σκοπό την επίτευξη υψηλών κερδών. Άλλες αρνητικές πτυχές της αμυντικής βιομηχανίας είναι ότι, η πώληση στρατιωτικού υλικού μπορεί να αυξήσει την ένταση μεταξύ των κρατών στην ίδια γεωγραφική περιοχή, με συνέπεια τον ανταγωνισμό εξοπλισμών, που οδηγεί στην αύξηση του δημόσιου χρέους των χωρών αυτών και περιορίζει τη δυνατότητα αντιμετώπισης του φαινομένου της φτώχειας, κυρίως όσον αφορά τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Τέλος, έχουν αποκαλυφθεί στοιχεία που αποδεικνύουν την προσπάθεια διαφόρων εταιριών να προωθήσουν τα οπλικά τους συστήματα μέσω της δωροδοκίας κρατικών και μη λειτουργών, οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν υπέρ τους, την αγορά οπλικών συστημάτων από τα κράτη τους (Hartley, 2007).

4.3 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ R&D ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

4.3.1 Η διαδικασία της κρατικής χρηματοδότησης του R&D της αμυντικής βιομηχανίας

Όπως προαναφέραμε, τα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης R&D που αναπτύσσουν οι βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες, είναι σημαντικά για την περαιτέρω εξέλιξη των εγχώριων αμυντικών τους βιομηχανιών. Στο σημείο αυτό να σημειώσουμε ότι, λόγω της ομοιότητας των διαδικασιών που ακολουθούνται στις προμήθειες οπλικών συστημάτων, τόσο στις ΗΠΑ, όσο και στα ευρωπαϊκά κράτη, τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι παραπλήσια και για το λόγο αυτό, όταν θα αναφερόμαστε στην διαδικασία προμηθειών και R&D θα θεωρούμε ότι δεσμεύει όλα τα αναφερόμενα κράτη (Rogerson, 1995).

Τα προγράμματα για R&D αναπτύσσονται συνήθως από κοινού από τις αμυντικές βιομηχανίες και τις κρατικές αρχές οι οποίες επιδοτούν το R&D. Αυτό συμβαίνει όταν η κυβέρνηση διεξάγει έναν διαγωνισμό με σκοπό την ανάπτυξη και την παραγωγή ενός νέου οπλικού συστήματος εκδίδοντας μια «Αίτηση για Προτάσεις» (Request for Proposals), βάσει της οποίας περιγράφονται τα τεχνικά χαρακτηριστικά του οπλικού συστήματος που απαιτούν οι εγχώριες ΕΔ του κράτους.

Έπειτα, οι ενδιαφερόμενες εταιρίες υποβάλλουν αναλυτικές προτάσεις στο Υπουργείο Άμυνας της εκάστοτε χώρας με τις τεχνικές λεπτομέρειες για την ανάπτυξη του οπλικού συστήματος. Στη συνέχεια, το Υπουργείο Άμυνας επιλέγει δυο υποψήφιους αναδόχους, οι οποίοι και επιδοτούνται από το κράτος με σκοπό την κατασκευή κάποιων πρωτοτύπων οπλικών συστημάτων προς αξιολόγηση από το Υπουργείο Άμυνας και τέλος ακόλουθη η διαδικασία της τελικής αξιολόγησης, για την επιλογή της τελικής ανάδοχου εταιρίας του προγράμματος (Lichtenberg, 1995)

Ο λόγος που το κράτος χρηματοδοτεί τα προγράμματα R&D νέων οπλικών συστημάτων, είναι η μείωση του οριακού κόστους που πιθανόν θα προκύψει για την ανάδοχο εταιρεία του προγράμματος κατά την φάση ανάπτυξης του.

Ένα νέο οπλικό σύστημα μπορεί μέχρι την ολοκλήρωση του προγράμματος R&D του να ενσωματώνει συνεχώς νέες τεχνολογίες, οι οποίες δεν είχαν προβλεφθεί εξ αρχής και οι οποίες οδηγούν στην αύξηση του κόστους του όλου προγράμματος. Επιπλέον, είναι πιθανόν

να απαιτηθεί πρόσθετη χρηματοδότηση για πιθανά προβλήματα που θα προκύψουν κατά την διαδικασία της έρευνας και ανάπτυξης του οπλικού συστήματος. Σ' αυτήν την περίπτωση, είναι πιθανό η ανάδοχος εταιρία του προγράμματος να μην μπορέσει να απορροφήσει το επιπρόσθετο κόστος του προγράμματος R&D (Rogerson, 1995).

Επίσης, παρατηρείται ότι όταν ένα πρόγραμμα R&D πλησιάζει προς την ολοκλήρωση του με επιτυχία, τότε η ανάδοχος εταιρία του προγράμματος είναι πρόθυμη να χρηματοδοτήσει επιπλέον R&D για την επιτυχή ολοκλήρωση της τελικής φάσης τον προγράμματος. Το αντίθετο συμβαίνει όταν η ανάδοχος εταιρία του προγράμματος διαπιστώνει ότι αυτό θα καταστεί χρονοβόρο και πιο περίπλοκο τεχνικά, που θα οδηγήσει σε υπέρβαση του αρχικού κόστους, με αποτέλεσμα είτε τη μείωση του χρηματοδοτούμενου R&D, είτε την οριστική εγκατάλειψη του προγράμματος. Για τον λόγο αυτό, το Υπουργείο Άμυνας ορίζει εξ αρχής το τελικό ποσό της χρηματοδότησης ενός προγράμματος, γιατί κατά την διάρκεια της έρευνας και ανάπτυξης του προγράμματος το κόστος πιθανόν να αυξηθεί, κάτι που συνήθως συμβαίνει. (Lichtenberg, 1995).

Τέλος, να επισημάνουμε το θέμα της αξιοπιστίας που τίθεται για τις κυβερνήσεις όσον αφορά την τήρηση της συμφωνίας αγοράς του οπλικού συστήματος, ώστε η ανάδοχος εταιρία του προγράμματος να μπορέσει να απορροφήσει το κόστος R&D μέσω της παραγωγής των συμφωνηθέντων ποσοτήτων του οπλικού συστήματος, ιδίως όταν ένα πρόγραμμα απαιτεί υψηλό κόστος R&D. (Rogerson, 1995).

4.3.2 Οι δαπάνες για R&D την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου

Στο πρώτο μέρος του πίνακα 21, παρουσιάζονται οι δαπάνες σε εκ. βρετανικές λίρες του R&D, των έξι πρώτων χωρών στην παγκόσμια κατάταξη το 1990.

Από τα στοιχεία του πίνακα παρατηρείται η τεράστια διαφορά σε απόλυτους αριθμούς μεταξύ των ΗΠΑ και των υπόλοιπων πέντε χωρών του Ην. Βασίλειο, της Γερμανία, της Γαλλία, της Ιαπωνία και της Ιταλία, ενώ σε ποσοστιαία κλίμακα, οι ετήσιες δαπάνες των κυβερνήσεων για R&D προς την αμυντική βιομηχανία, για τις ΗΠΑ ανέρχονταν στο 62%, και ακολουθούν το Ην. Βασίλειο με 44% και η Γαλλία με 40%.

Οι υπόλοιπες τρεις χώρες, η Γερμανία, η Ιαπωνία και η Ιταλία δαπανούσαν λιγότερους πόρους προς την αμυντική τους βιομηχανία και ανέρχονταν αντίστοιχα σε 13,5%, 5,4% και 6,1%. Στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι, κάποιες μελέτες υποστηρίζουν το

ενδεχόμενο το ποσοστό της Γερμανίας για R&D για στρατιωτικούς σκοπούς να είναι μεγαλύτερο και να συγκαλύπτεται σε άλλες κατηγορίες R&D.

Πίνακας 21: Δαπάνες R&D προς την αμυντική βιομηχανία το έτος 1990

Research and Development					
Military R&D in 1990					
Country	R&D expenditure (millions of £)			Percentage of total government R&D	
USA	24294			62.6	
Japan	324			5.4	
France	3145			40.0	
Germany	991			13.5	
Italy	255			6.1	
UK	2183			44.0	
R&D as percentage of GDP					
Country	1967	1975	1985	1988	1990
<i>Defense R&D</i>					
USA	1.01	0.63	0.85	0.83	0.74
Japan	0.01	0.01	0.02	n.a.	0.02
France	0.54	0.35	0.46	0.52	0.57
Germany	0.21	0.14	0.14	0.13	0.14
Italy	0.02	0.01	0.08	0.08	0.05
UK	0.60	0.64	0.67	0.51	0.40
<i>Industry financed R&D</i>					
USA	1.01	1.01	1.35	1.38	
Japan	0.83	1.12	1.84	1.95	
France	0.61	0.69	0.94	0.96	
Germany	0.94	1.12	1.58	1.78	
Italy	0.35	0.47	0.58	0.54	
UK	1.00	0.80	0.96	1.06	

Πηγή: Dunne (1995)

Επίσης, από τα στοιχεία του πίνακα παρατηρείται η αναλογική σχέση μεταξύ των κρατικών δαπανών και των ιδιωτικών δαπανών για τις ΗΠΑ, τη Μ. Βρετανία και τη Γαλλία.

Το αντίθετο συμβαίνει για την Γερμανία, την Ιταλία και την Ιαπωνία, όπου οι ιδιωτικές δαπάνες κάλυψαν το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης του μεταπολεμικού R&D για στρατιωτικούς σκοπούς (Dunne, 1995).

Στο δεύτερο μέρος του πίνακα 21 παρουσιάζεται το ποσοστό για R&D που δαπανούσαν τόσο το κράτος, όσο και οι ίδιες εταιρίες, επί του ετήσιου ΑΕΠ, προς την αμυντική βιομηχανία για την περίοδο 1967-1990. Επίσης ένα άλλο συμπέρασμα που προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα 21, είναι ότι, καθώς ο Ψυχρός Πόλεμος όδευε προς λήξη του, παρατηρήθηκε μια αύξηση των ιδιωτικών δαπανών, και μια παράλληλη μείωση των κρατικών δαπανών για R&D για στρατιωτικούς σκοπούς.

Τέλος, στον πίνακα 22 παρουσιάζονται τα ποσοστά R&D για τις χώρες των επτά πιο ισχυρών βιομηχανοποιημένων οικονομιών του κόσμου, των λεγόμενων και G-7, σε δις δολάρια σε σταθερές τιμές 1987, από τα οποία προκύπτει και εδώ η ηγεμονική θέση των ΗΠΑ. Το 1991 τα κράτη G-7 δαπανούσαν σε R&D για στρατιωτικούς σκοπούς περί τα 43 δις δολάρια εκ των οποίων, τα 33 δις δολάρια οφείλονταν στις ΗΠΑ. Στο νούμερο αυτό δεν συμπεριλαμβάνονται οι ιδιωτικές δαπάνες R&D, αλλά μόνο οι κρατικές δαπάνες. (Lichtenberg, 1995).

Πίνακας 22: Δαπάνες R&D προς την αμυντική βιομηχανία, για τις χώρες του G-7, το έτος 1990

Defense R&D expenditure ^a in 1991 of G-7 countries				
Country	Defense R&D	Total R&D	Defense R&D as % of total R&D	Defense R&D as % of GNP
USA	33	123	26.8	0.7
Japan	1	61	1.6	0.0
Germany	2	30	6.7	0.1
France	4	21	19.0	0.5
UK	3	16	18.8	0.4
Italy	0	11	0.0	0.1
Canada	0	6	0.0	0.0
^a Billions of 1987 dollars				

Πηγή: Lichtenberg (1995)

4.3.3 Οι ΗΠΑ πρώτες σε επενδύσεις για R&D και πρώτες σε συνολικές πωλήσεις οπλικών συστημάτων.

Ο Πίνακας 23, παρουσιάζει τις κρατικές δαπάνες για R&D για την περίοδο 1981-2004, με τιμές αναπροσαρμοσμένες ως προς το έτος 2001 με τη μέθοδο Purchasing Power Parity-PPP.

Από τα στοιχεία του πίνακα 23 παρατηρούμε ότι, για την περίοδο 1981-1991, τις μεγαλύτερες δαπάνες για R&D παγκοσμίως πραγματοποιούσε η Σοβ. Ένωση. Αυτή όμως η κατάσταση ανατράπηκε πλήρως μετά την κατάρρευση της το 1991. Ως διάδοχή πολιτική κατάσταση της ΕΣΣΔ, η Ρωσία δαπάνησε για R&D το 2004 ένα ποσοστό μικρότερο από το 1/11 του αντίστοιχου σοβιετικού του 1991, αφήνοντας τις ΗΠΑ μόνη πρώτη παγκοσμίως και ως προς τον παράγοντα R&D. Το 2004 στις ΗΠΑ αναλογούσε σχεδόν το 70% των δαπανών για R&D για στρατιωτικούς σκοπούς παγκοσμίως (Hartley, 2007).

Επίσης παρατηρούμε ότι κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο οι δαπάνες των ΗΠΑ για R&D, αυξηθήκαν εντυπωσιακά και από τα 34,75 δις δολάρια το 1981, έφτασαν στα 67,46 δις δολάρια το 2004.

Τέλος, από τα στοιχεία του πίνακα 23 προκύπτει ότι οι ΗΠΑ διατηρούν την πρωτοκαθεδρία και ως προς το ποσοστό του R&D για αμυντικούς σκοπούς επί του αμυντικού προϋπολογισμού με 14.6%, με τη Ρωσία να καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση με 11,5%, ενώ το ποσοστό της Ευρωπαϊκή Ένωση για R&D για αμυντικούς σκοπούς, ανέρχεται στο 7% επί του αμυντικού τους προϋπολογισμού, το οποίο είναι αναλογικά λιγότερο από το μισό αμερικανικό. Εξαίρεση, μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, αποτελεί η Ισπανία η οποία με το εντυπωσιακό 31% για R&D επί του αμυντικού της προϋπολογισμού, επιδιώκει την αναμόρφωση της αμυντικής της βιομηχανίας (Hartley, 2007).

Πίνακας 23: Δαπάνες R&D προς την αμυντική βιομηχανία, υπολογισμένες με τη μέθοδο PPP, για την περίοδο 1981-2004

Defense R&D, 1981-2004 (2001 prices and 2001 PPP rates: \$ millions)						
Nation	1981	1991	2001	2004	Defense industry employment 2003 (000s)	Defense R&D Share of defense Budget, 2001 (%)
USA	34 751	51 105	46 210	67 464	2700	14.6
Russia	64 100	68 500	4800	6100	780	11.5
UK	6465	4593	3267	4681	200	9.1
France	4936	6899	3708	4061	240	11.1
Germany	1258	2030	1231	1410	80	4.6
Japan	272	807	996	1148	80	2.2
Italy	334	748	407	Na	26	1.8
Spain	28	519	2215	Na	20	31.2
Sweden	269	636	295	667	25	6.8
Total EU	13 290	15 425	11 123	13 441	645	6.9
Total (All above)	112 413	135 837	63 129	88 153	4151	9.1
<p><i>Notes:</i></p> <p>(i) <i>Defense R&D data from SIPRI Yearbooks. Russian/USSR data from Chris Davis (Oxford)</i></p> <p>(ii) <i>Defense industry employment data from BICC (2005)</i></p> <p>(iii) <i>Column 2004 shows latest data from OECD (2004); US data for 2004; Germany, Japan, Sweden and UK latest data are for 2003; France is for 2002; Italy and Spain are for 2001</i></p> <p>(iv) <i>Defense R&D shares for EU and All Nations are based on medians</i></p>						

Πηγή: Hartley (2007)

Από τα ανωτέρω, συμπεραίνουμε ότι, η διαφορά των ΗΠΑ σε σχέση με τους Ευρωπαίους συμμάχους τους ως προς τις δαπάνες σε R&D για αμυντικούς σκοπούς είναι

τεράστια, κι αυτό εξηγεί τον λόγο που οι αμερικανικές εταιρείες καταλαμβάνουν τα υψηλότερα μερίδια αγοράς, όσον αφορά τις πωλήσεις, παγκοσμίως. Επίσης παρατηρείται ότι, τα μικρότερα κράτη δεν μπορούν να προβούν σε υψηλές δαπάνες για R & D με σκοπό την ανάπτυξη εγχώριων οπλικών συστημάτων, με αποτέλεσμα να καταφεύγουν στις εισαγωγές αυτών, από τις ισχυρές βιομηχανίες των μεγάλων χωρών, όπως οι ΗΠΑ για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των Ενόπλων Δυνάμεων τους. (Dunne et al, 2007).

Στον πίνακα 24 παρουσιάζονται οι δέκα πρώτες εταιρίες της αμυντικής βιομηχανίας, με τα υψηλότερα έσοδα παγκοσμίως, για το 2008. Παρατηρούμε ότι οι 7 από τις 10 είναι αμερικανικών συμφερόντων (Lockheed Martin, Boeing, Northrop Grumman, General Dynamics, Raytheon, L-3 Communications, United Technologies) με τις υπολοιπες 3 να είναι δυτικοευρωπαϊκών συμφερόντων. Η βρετανική BAE Systems, στην 3^η θέση, η πανευρωπαϊκή EADS (Ην. Βασίλειο, Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία) στην 6^η θέση και τέλος, η ιταλική, Finmeccanica στην 9^η θέση στον σχετικό πίνακα.

Πίνακας 24: Οι δέκα πρώτες εταιρίες της αμυντικής βιομηχανίας, με τα υψηλότερα έσοδα παγκοσμίως, το έτος 2008

Rank	Company	Country	Defense revenue
1	Lockheed Martin	USA	39550
2	Boeing	USA	32667
3	BAE System	UK	31082
4	Northrop Grumman	USA	26579
5	General Dynamics	USA	22854
6	Raytheon	USA	21551
7	EADS	EU	16206
8	L-3 Communication	USA	12159
9	Finmeccanica	Italy	10219
10	United technologies	USA	9975

Πηγή: Defense System Top 100

Τέλος, όπως προαναφέραμε, η δομή της αμυντικής βιομηχανίας μετά το 1991, άλλαξε. Ενώ πριν, υπήρχαν εταιρίες παραγωγής αμυντικού υλικού που εξειδικεύονταν σε ένα κλάδο παραγωγής, στην μεταψυχροπολεμική εποχή, πλέον όλες συμμετέχουν στην ανάπτυξη και παραγωγή οπλικών συστημάτων για όλους τους κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων. Στον

πίνακα 25, παρουσιάζονται συνοπτικά οι τομείς βιομηχανικής δραστηριότητας των 10 μεγαλύτερων αμυντικών βιομηχανιών.

Πίνακας 25: Οι τομείς βιομηχανικής δραστηριότητας των 10 μεγαλύτερων αμυντικών βιομηχανιών το έτος 2008.

#	Company	Sector
1	Lockheed Martin	Ac; El; Mi; Sp
2	Boeing	Ac; El; Mi; Sp
3	BAE System (UK)	Ac; El; Mi; Sp; Sh; Mv
4	Northrop Grumman	Ac; El; Mi; Sp; Sh
5	General Dynamics	El; Sp; Mv
6	Raytheon	El; Mi;
7	EADS (EU)	Ac; El; Mi; Sp
8	L-3 Communication	Ac; El;
9	Finmeccanica (It)	Ac; El; Mi; Sp; Sh; Mv
10	United technologies	El; Sp; Eng
<i>Notes:</i> (i) <i>Ac=aircraft; El=electronics; Eng=engines; Mi=missiles; Mv=military Vehicles; Sh=ships; Sp=Space;</i> (ii) <i>Ιδία επεξεργασία</i>		

Πηγή: Lockheed Martin, Boeing, BAE System, Northrop Grumman, General Dynamics, Raytheon, EADS, L-3 Communication, Finmeccanica, United technologies

Συμπερασματικά, αν και η αμερικανική αγορά οπλικών συστημάτων χαρακτηρίζεται από τον κρατικό προστατευτισμό, από τον εξωτερικό ανταγωνισμό, από τους παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι, οι αμερικανικοί βιομηχανικοί κολλοσοί, λόγω της εξωστρεφούς πολιτικής και της διεθνοποιημένης δομής τους, καταφέρνουν να διατηρήσουν την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία τους, παρά τον σκληρό ανταγωνισμό από τις ευρωπαϊκές εταιρείες παραγωγής αμυντικού υλικού.

4.4 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΝΕΩΝ ΜΑΧΗΤΙΚΩΝ ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ

Ωστόσο, για να ολοκληρωθεί η εικόνα της αμυντικής βιομηχανίας κρίνουμε απαραίτητο να αναφερθούμε στο ζήτημα της επιλογής νέων μαχητικών αεροσκαφών από τις χώρες-μέλη του NATO. Ο λόγος που επιλέξαμε τον κλάδο της αεροναυπηγικής βιομηχανίας είναι ότι αποτελεί, κατά την άποψη μας, έναν από τους σημαντικότερους κλάδους, που επηρεάζει τις μελλοντικές εξελίξεις της αμυντικής βιομηχανίας.

Οι ΗΠΑ και τα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη του NATO θα πρέπει να αντικαταστήσουν στην επόμενη δεκαετία 2010-2020 ένα μεγάλο μέρος των μαχητικών τους αεροσκαφών λόγω παλαιότητας, με νέου τύπου μαχητικά 5ης γενιάς. Τα μαχητικά αεροσκάφη που προσφέρονται από την ευρωπαϊκή και αμερικανική αμυντική βιομηχανία, είναι τα αμερικανικά **JSF F35** και **F16 Block 50+60** της Lockheed-Martin, το επίσης αμερικανικό **F18E Super Hornet** της Boeing και τα ευρωπαϊκά **EF-2000** της EADS, το **Ráfale F3** της γαλλικής Dassault και το **JAS 39 Gripen** της σουηδικής SAAB με συμμετοχή της **BAE System** κατά 20%.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 14 της 3.2.2 παραγράφου το JSF F35 της LM, έχει ήδη συγκεντρώσει έναν προσυμφωνημένο αριθμό παραγγελιών, ύψους 3002 μονάδων, από την αμερικανική και βρετανική πολεμική αεροπορία, καθιστώντας το εξ αρχής εμπορικά επιτυχημένο. Στον αριθμό αυτό δεν συμπεριλαμβάνονται οι ενδεχόμενες παραγγελίες από άλλες χώρες-μέλη του NATO και άλλες συμμαχικές προς τις ΗΠΑ χώρες οι οποίες εκτιμάται ότι θα προσθέσουν 500-600 επιπλέον μονάδες στον αρχικό προσυμφωνημένο αριθμό παραγγελιών. (Hartley, 2001).

Να αναφέρουμε εδώ, ότι η παραγωγή ενός μαχητικού αεροσκάφους σε μεγάλους αριθμούς, αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα για το κόστος του R&D που απαιτείται, διότι αυτό επιμερίζεται σε μεγαλύτερο αριθμό μονάδων τελικής παραγωγής, με αποτέλεσμα μικρότερο κόστος ανά μονάδα προϊόντος. (Κυριαζής και Σωμάκος, 1999)

Αντιθέτως, το EF-2000, εκτός από τις πολεμικές αεροπορίες, της Αυστρίας με 18 μονάδες και της Σαουδικής Αραβίας 72 μονάδες, δεν έχει επιλεγεί από καμία άλλη πολεμική αεροπορία. Ο κύριος λόγος είναι το υψηλό του κόστος αγοράς και σύμφωνα με τη θεωρία των οικονομιών κλίμακας, αναμένεται το κόστος αγοράς ανά μονάδα για κάθε επιπλέον F35 Lighting να είναι μικρότερο έναντι του EF-2000 Typhoon, καθώς το πρώτο εμφανίζεται να έχει προσυμφωνημένες πωλήσεις για περίπου 3500 αεροσκάφη ενώ το δεύτερο μόνο για 620.

Πάραυτα, σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 26, ο οποίος παρουσιάζει το κόστος R&D και το κόστος ανά μονάδα πώλησης, των προσφερόμενων αμερικανικών και ευρωπαϊκών μαχητικών αεροσκαφών, προκύπτει ότι τα EE-2000 και F35 προσφέρονται σχεδόν στη ίδια τιμή, περίπου 102-118 εκ. ανά μονάδα, με την τιμή του F35, να αυξάνεται συνεχώς λόγω σχεδιαστικών αναπροσαρμογών, ώστε να επιτευχθεί η ικανότητα απόκρυψης ίχνους (stealth) με παράλληλη χρήση οπλικού φορτίου, οι οποίες αύξησαν το αρχικό κόστος R & D. Έτσι, ενώ η εταιρεία εκτιμούσε αρχικά την τιμή ανά μονάδας περίπου στα 60 εκ δολάρια, ελαφρώς υψηλότερη του F-16 Block 60, του πλέον ικανότερου F-16 μέχρι σήμερα, με βάση τις τελευταίες εξελίξεις, η τελική τιμή ανά μονάδα θα υπερδιπλασιαστεί φτάνοντας τα 120 εκ δολάρια.

Πίνακας 26: Κόστος R&D και κόστος ανά μονάδα πώλησης , ευρωπαϊκών και αμερικανικών, μαχητικών αεροσκαφών

Aircraft Type	Unit Procurement Costs	Program Unit Costs	Comments
Rafale C	(EUR 51.8) \$ 62.1	(EUR 113.2) \$ 135.8	Air force single-seat (inc VAT)
Rafale M	(EUR 56.6) \$ 67.9	(EUR 121.4) \$ 145.7	Naval version (inc VAT)
JAS-39C Gripen	(Poland bid) \$ 68.9	(SEK 552.9) \$ 76.07	Swedish version (inc VAT)
F-18 Super Hornet	\$ 78.4	\$ 95.3	MYP II contract
Eurofighter Typhoon(Germany)	(EUR 85.7 \$ 102.8	(EUR 118.3) \$ 141.9	Tranche 2, Dec. 2003 prices
F-15E Strike Eagle	\$ 108.2	Not significant	FY06 order
F-35 Joint Strike Fighter	\$ 115.0	\$ 112.5	LRIP aircraft (estimates)
Eurofighter Typhoon (UK)	(GBP 64.8) \$ 118.6	(GBP 78.6) \$ 143.8	Tranche 2, July 2004 prices
Eurofighter Typhoon (Spain)	Not available	(EUR 105.6) \$ 126.7	Tranche 2, mid 2005 prices
F-22A Raptor	\$ 177.6	\$ 338.8	FY06 contract
Notes: (in millions of currency units) (prices first in local currency, then converted to \$ at current exchange rates)			

Πηγή: Defense Aerospace (2006)

Το παραπάνω γεγονός οδήγησε την πολεμική αεροπορία των ΗΠΑ, να περιορίσει τον αρχικό προσυμφωνημένο αριθμό παραγγελιών, από τα τις 2852 μονάδες στις 2443.(www.defense-net.gr)

Επιπλέον, εκτός από την μείωση της αμερικανικής παραγγελίας μια ακόμη αρνητική εξέλιξη για το F35 είναι, η πρόθεση της πολεμικής αεροπορίας της Ολλανδίας να αποχωρήσει από το πρόγραμμα, λόγω υπέρβασης του αρχικού κόστους (www.defense-point.gr), ενδεχόμενο που εξετάζει σοβαρά και η πολεμική αεροπορία της Δανίας, επίσης λόγω υπέρβασης του αρχικού κόστους κατά 50-60% και της καθυστέρησης παράδοσης των αεροσκαφών πολύ αργότερα από τις αρχικές δεσμεύσεις της Lockheed-Martin.(www.defense-net.gr)

Αν οι παραπάνω εξελίξεις γίνουν πράξη στο μέλλον, τότε σε πρώτη φάση δεν θα επιβεβαιωθεί η θεωρία των οικονομιών κλίμακας για το αμερικανικό μαχητικό F35. Ωστόσο όμως, κατά την άποψη μας, καθώς θα αρχίσουν οι παραδόσεις του αεροσκάφους μετά το 2015, η εταιρία κατασκευής του, η Lockheed Martin, θα αρχίζει να παρουσιάζει κέρδη και το κόστος ανά μονάδα του F35 για τους νέους πελάτες, θα είναι μικρότερο από ότι το σημερινό.

Όσον αφορά τα άλλα δυο μαχητικά αεροσκάφη, το Rafale της γαλλικής Dassault, έχει επιλεγεί από την πολεμική αεροπορία της Ινδίας, σε μια συμφωνία ύψους 126 μονάδων, συνολικού κόστους 20 δις δολαρίων. Η παραπάνω συμφωνία δημιούργησε νέες προοπτικές, ως προς την μελλοντική εξέλιξη και εμπορική προώθηση του αεροσκάφους, με την Γαλλία να βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο διαπραγματεύσεων με τα Η.Α.Ε., για να επιλεγεί από την πολεμική του αεροπορία. (Aboulafia, 2005).

Τέλος, το Gripen της σουηδικής SAAB, κατάφερε να αποσπάσει κάποιες μικρές παραγγελίες από τις πολεμικές αεροπορίες τρίτων χωρών, όπως της Ν Αφρικής (24), της Ουγγαρίας (14) και της Τσεχίας (14), οι οποίες όμως, κατά την άποψη μας κρίνονται περιορισμένες και σχετίζονται με τη χαμηλή τιμή του. Υπολογίζεται ότι το κόστος του ανά μονάδα είναι περίπου 50-60 εκ ευρώ, συγκριτικά πιο προσιτή έναντι του Rafale με τιμή ανά μονάδα περίπου 70 εκ ευρώ και των Eurofighter Typhoon και F35 με τιμές ανά μονάδα περίπου 100-120 εκ. ευρώ.

Ωστόσο, τα στοιχεία του ανωτέρω πίνακα αμφισβητούνται από τις τιμές που δίνουν οι ίδιες οι εταιρίες για το ανά μονάδα κόστος των μαχητικών τους. Ο ακριβής υπολογισμός του κόστους ανά μονάδας ενός μαχητικού αεροσκάφους προκύπτει μόνο μέσω εκτιμήσεων για τις πραγματικές τους τιμές και εφόσον έχει γίνει η απαραίτητη διάκριση μεταξύ κόστους ανά μονάδα (fly away cost) και λειτουργικού κόστους (operational cost) που σε ορισμένες

περιπτώσεις ανεβάζει κατά πολύ το συνολικό κόστος ενός μαχητικού αεροσκάφους σε βάθος χρόνου (Κυριαζής και Σωμάκος, 1999).

Επίσης από τον πίνακα 26, παρατηρούμε ότι οι πιο οικονομικές επιλογές, όσον αφορά το κόστος αγοράς των αεροσκαφών είναι, το σουηδικό Gripen με 68.9 εκ δολλάρια, το γαλλικό Rafale με 67.9 εκ δολάρια και το αμερικανικό Boeing F18E Super Hornet με 78.4 εκ δολάρια. Το κόστος απόκτησης, είναι σημαντικός παράγοντας καθορισμού της απόφασης αγοράς ενός μαχητικού αεροσκάφους από τις κυβερνήσεις, ειδικά μετά την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και τον περιορισμό των αμυντικών προϋπολογισμών που αυτή απέφερε. (Defense Aerospace, 2006).

Ωστόσο, η επιλογή ενός μαχητικού αεροσκάφους από μια χώρα, δεν πρέπει να περιλαμβάνει μόνο τον παράγοντα του κόστους απόκτησης του, αλλά και τον παράγοντα των επιχειρησιακών ικανοτήτων του, που θα ωφελήσει την αποτρεπτική ικανότητα της χώρας.

Ένα σημαντικό εργαλείο που μπορεί να μας οδηγήσει στις πιο συμφέρουσες οικονομικά λύσεις για την άμυνα, συνδυάζοντας το ελάχιστο δυνατό κόστος απόκτησης οπλικών συστημάτων με τη μέγιστη δυνατή ωφέλεια από τη χρήση τους είναι ο Δείκτης Κόστους Αποτελεσματικότητας (ΔΚΑ). Ο εν λόγω δείκτης αποτελείται από ένα κλάσμα όπου στον αριθμητή υπολογίζονται οι συνολικές μονάδες αποτελεσματικότητας για κάποιο οπλικό σύστημα με βάση τις τεχνικές προδιαγραφές του, τις επιχειρησιακές του ικανότητες, κλπ και στον παρονομαστή το κόστος αγοράς του οπλικού συστήματος. Το μειονέκτημα που παρουσιάζει ο εν λόγω δείκτης είναι, η υποκειμενική αποτίμηση των επιχειρησιακών ικανοτήτων του οπλικού συστήματος. (Κυριαζής και Σωμάκος, 1999)

Τέλος, ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας καθορισμού της απόφασης αγοράς ενός μαχητικού αεροσκάφους από τις κυβερνήσεις, είναι και τα πολιτικά οφέλη που πιθανόν να προκύψουν από το διεθνές παράγοντα. Συνήθως, οι κυβερνήσεις των χωρών-εισαγωγής ενός οπλικού συστήματος, επιδιώκουν πολιτικά ανταλλάγματα από τις αντίστοιχες των χωρών-εξαγωγής. Εφόσον η κυβέρνηση του κράτους-εξαγωγέα του οπλικού συστήματος υποστηρίξει τις θέσεις του κράτους-εισαγωγέα σε μια σειρά ζητημάτων, όπως τα εθνικά της δίκαια, αυτό θα επηρεάσει σημαντικά την τελική απόφαση για την επιλογή του οπλικού συστήματος. (Κυριαζής και Σωμάκος, 1999).

Το συμπέρασμα από την παραπάνω ανάλυση είναι ότι, το κόστος απόκτησης ενός μαχητικού αεροσκάφους και γενικότερα ενός οπλικού συστήματος συνεχώς μεταβάλλεται, ανάλογα με τις εκάστοτε απαιτήσεις, τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές, του κράτους-λήπτη του οπλικού συστήματος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στόχος της παρούσης μελέτης είναι να αναδείξει όλες εκείνες τις πτυχές που συνθέτουν την Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας της ΕΕ και των ΗΠΑ. Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι εντός του συνεχώς μεταβαλλόμενου και διεθνοποιημένου περιβάλλοντος, τα κράτη-μέλη της ΕΕ και οι ΗΠΑ εξακολουθούν να ασκούν την Πολιτική Ασφάλεια τους σε εθνικό επίπεδο. Όμως πολλές από τις τελικές αποφάσεις τους επηρεάζονται από ευρύτερους οικονομικούς, πολιτικούς, και στρατιωτικούς συνασπισμούς ή οργανισμούς, στους οποίους συμμετέχουν, περισσότερο ή λιγότερο ενεργά, ως μέλη. Τη θέση αυτή συμμερίζονται και οι Echevarria (2007) και Moussis (2008).

Στο πρώτο και δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν οι οικονομικοί, πολιτικοί και στρατιωτικοί οργανισμοί και θεσμοί που δημιουργήθηκαν μετά το Β΄ΠΠ και καθόρισαν τη μεταπολεμική πολιτική ασφάλειας των ευρωπαϊκών κρατών και των ΗΠΑ.

Όσον αφορά το οικονομικό σκέλος, διαπιστώθηκε η συμβολή μιας σειράς μέτρων, όπως η συμφωνία για τη σύσταση του Bretton-Wood, του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας, καθώς επίσης και του σχεδίου Marshall στην ανάκαμψη της κατεστραμμένης Ευρώπης, δίνοντας ελπίδες για ένα καλύτερο μέλλον στα κράτη που τα υιοθέτησαν. Οι συμφωνίες για τη σύσταση της ΕΟΚ, της ΕΚΑΧ, της ΕΚΑΕ, του ΟΟΣΑ και τέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτέλεσαν “σημεία σταθμούς” στην μεταπολεμική ανάκαμψη των ευρωπαϊκών οικονομιών και κατ’ επέκταση της ευημερίας των ευρωπαίων πολιτών.

Όσον αφορά το πολιτικοστρατιωτικό σκέλος, η σύσταση του ΝΑΤΟ και της ΔΕΕ και στη συνέχεια της Νατοϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης, του Ευρωστρατού και της EUFOR, εξασφάλισαν την σταθερότητα και την ειρήνη στην Ευρώπη, επιτρέποντας στους ευρωπαϊκούς λαούς να οραματίζονται ένα καλύτερο μέλλον.

Στο τρίτο κεφάλαιο, επιχειρήσαμε τη συγκριτική ανάλυση της Πολιτικής Ασφάλειας μεταξύ της ΕΕ και των ΗΠΑ, με σκοπό να εντοπίσουμε εκείνα τα σημεία, στα οποία η ΕΕ υστερεί έναντι των ΗΠΑ. Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάσαμε τις σημαντικότερες, κατά την άποψη μας, παραμέτρους της αμυντικής βιομηχανίας σε παγκόσμιο επίπεδο, ως κύριας συνιστώσα της Πολιτικής Ασφάλειας.

ΟΙ ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΚΕΠΠΑ

Οι μέχρι τώρα προσπάθειες για ΚΕΠΠΑ, όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι αποτέλεσμα σκληρών διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών-μελών της Ένωσης, τα οποία εξακολουθούν να λαμβάνουν αποφάσεις στη βάση του εθνικού τους συμφέροντος. Οι όποιες προσπάθειες για ΚΕΠΠΑ έχουν γίνει, βασίζονται κυρίως στην επιτυχία των διαπραγματεύσεων μεταξύ των τριών ισχυρότερων χωρών της ΕΕ της Μ. Βρετανίας, της Γερμανίας, και της Γαλλίας. Την άποψη αυτή συμμερίζονται και οι Τσακαλόγιαννης (2000α, 2000β), Anderson and Seitz (2006), Hunter (2002).

Από την ανάλυση των τριών πρώτων κεφαλαίων, αποδεικνύεται ότι η ΕΕ δεν έχει καταφέρει μέχρι σήμερα να διαδραματίσει, ως σύνολο, έναν ιδιαίτερο ρόλο στις παγκόσμιες εξελίξεις, γιατί υστερεί κυρίως έναντι των ΗΠΑ όσον αφορά τις Ένοπλες Δυνάμεις της. Την άποψη αυτή επιβεβαιώνουν και οι Forsberg (2007), Kennedy (1998), McGuire (1995), Sandler and Hartley (1999). Γι' αυτό το λόγο, η ΕΕ εξακολουθεί να στηρίζεται για την ασφάλεια της στο ΝΑΤΟ, στο οποίο οι ΗΠΑ έχουν ηγεμονικό ρόλο.

Ωστόσο, από το 1985 και έπειτα έχουν γίνει αξιόλογες προσπάθειες σε θεσμικό επίπεδο, ώστε η ΕΕ να προχωρήσει στη λήψη αποτελεσματικότερων μέτρων για την ασφάλεια της έναντι των εξωτερικών απειλών, άποψη με την οποία συμφωνούν και οι Anderson and Seitz (2006), Lindley and French (2005), Μούσης (2008), Κίντης (2005). Πάραυτα, οι θεσμοί που έχουν δημιουργηθεί δεν έχουν αποκτήσει το απαραίτητο κύρος ώστε η ΕΕ να αντιμετωπίζεται διεθνώς εκτός από μεγάλη οικονομική δύναμη και ως πολιτικοστρατιωτική.

Επιπλέον, η σύσταση των θεσμικών οργάνων, του **Υπατου Εκπρόσωπου για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας**, και της **ΕΔΑ** είναι σημαντικά βήματα ως προς την κατεύθυνση της θεσμικής ολοκλήρωσης της ΚΕΠΠΑ.

Επίσης, η θέσπιση των μέτρων της **ειδικής πλειοψηφίας** και της **εποικοδομητικής αποχής** που έγιναν δεκτά από τα κράτη-μέλη της ΕΕ, κατόπιν παρεμβάσεων της Γαλλίας και της Γερμανίας, καταστεί την εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ πιο άμεση και αποτελεσματική μέσω των πανευρωπαϊκών στρατιωτικών σχηματισμών, με κυριότερους τον **Ευρωστρατό** και τη **ΕUFOR** που υπάγονται στην **Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης**, θέση με την οποία συμφωνούν και οι Alecu de Flers (2008), Angelet and Vrillas (2008).

Επιπλέον, αξίζει να σημειώσουμε τη σημαντική συνεισφορά της ευρωπαϊκής ΚΕΠΠΑ, μέσω του Ευρωστρατού και της EUFOR, ως προς τη διαχείριση ανθρωπιστικών αποστολών διάσωσης, αφοπλισμού και επιβολής της ειρήνης. Η επιτυχής διαχείριση αυτών των αποστολών, έχουν αποδείξει την ικανότητα της ΕΕ να συνεισφέρει σημαντικά στην παγκόσμια ειρήνη. Εντούτοις, για τη διεξαγωγή αυτών των αποστολών, η ΕΕ εξακολουθεί να παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις σε κρίσιμους τομείς, όπως οι στρατηγικές μεταφορές, τα αεροσκάφη εναέριου ανεφοδιασμού και η ύπαρξη ικανών συστημάτων Διοίκησης και Ελέγχου (C4I).

Το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχεία Αντίδρασης δραστηριοποιείται υπό το ΝΑΤΟ, όπως και όλα τα θεσμικά και στρατιωτικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποδεικνύει ότι η ΚΕΠΠΑ δεν είναι ανεξάρτητη από το ΝΑΤΟ, και ότι η δραστηριότητα της καθορίζεται από τις ΗΠΑ μέσω αυτού.

Επίσης προκύπτει ότι στην ΕΕ έχουν διαμορφωθεί δύο πολιτικές τάσεις. Η μια εκφράζεται από τον λεγόμενο “γαλλογερμανικό άξονα” και προωθεί μια πολιτική σταδιακής αυτονόμησης από τις ΗΠΑ, μέσω μιας ανεξάρτητης ΚΕΠΠΑ, ενώ η δεύτερη εκφράζεται από το Ην. Βασίλειο και προωθεί τη συνέχιση της παραδοσιακής “ειδικής σχέσης” του με τις ΗΠΑ.

Η προοπτική μιας ανεξάρτητης ΚΕΠΠΑ ή η υπαγωγής της στο ΝΑΤΟ, ήταν η σημαντικότερη αιτία αντιπαράθεσης, για δύο από τις μεγαλύτερες δυνάμεις της Ευρώπης, τη Γαλλία και το Ην. Βασίλειο. Η Γαλλία υποστήριζε μια ανεξάρτητη ΚΕΠΠΑ και Άμυνα, ενώ το Ην. Βασίλειο υποστήριζε την παραδοσιακή φιλοαμερικανική του θέση, για υπαγωγή στο ΝΑΤΟ όλων των θεσμικών και στρατιωτικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.. Η διαμάχη αυτή συμπαρέσυρε και τα μικρότερα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα οποία αντιμετωπίζουν το δίλημμα της επιλογής στρατοπέδου.

Επίσης, από την ανάλυση των τριών πρώτων κεφαλαίων, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, τα ευρωπαϊκά κράτη έχουν συμβιβαστεί με την ιδέα της υπαγωγής της ΚΕΠΠΑ και της Ευρωπαϊκής Άμυνας εντός του ευρύτερου σχεδιασμού του ΝΑΤΟ, κυρίως λόγω των περιορισμένων στρατιωτικών δυνατοτήτων τους, οι οποίες μειώνουν την αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής άμυνας σε σχέση με αυτή που τους παρέχουν οι ΗΠΑ.

Τα κύρια χαρακτηριστικά των Ενόπλων Δυνάμεων των Ευρωπαϊκών κρατών, είναι το μικρό τους μέγεθος, η ανομοιογένεια και η πολυτυπία ως προς τη χρήση οπλικών συστημάτων, που δημιουργούν αρνητικές οικονομίες κλίμακας και αναποτελεσματικότητες, με αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους συντήρησής τους. Από αυτά τα χαρακτηριστικά των ΕΔ των Ευρωπαϊκών κρατών κρίνουμε ότι, η επιχειρησιακή τους αξία είναι υποδεέστερη των

αντίστοιχων αμερικανικών, άποψη που υποστηρίζεται και από τους Hartley (2002), McGuire (1995), Sandler and Hartley (1999).

Τέλος, τα κράτη-μέλη της Ένωσης εμφανίζονται εξαιρετικά απρόθυμα να δαπανήσουν περισσότερους πόρους για την άμυνά τους, κυρίως μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, λόγω των αυστηρών δεσμεύσεων που απαιτεί η εφαρμογή του Συμφώνου Σταθερότητας, του δημογραφικού προβλήματος, που απαιτεί τη διοχέτευση πόρων σε άλλους κοινωνικούς φορείς, την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και κυρίως, λόγω της δυνατότητας που τους “παρέχει” το NATO, να επιλέγουν τη στρατηγική του ελεύθερου επιβάτη (*free rider*), επαναπαυόμενα στην προστασία που τους παρέχουν οι ΗΠΑ μέσω αυτού.

H ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Στο δεύτερο κεφάλαιο διαπιστώσαμε ότι, η ανάδειξη των ΗΠΑ σε παγκόσμια υπερδύναμη είχε ιδιαίτερα βαρύ οικονομικό τίμημα, άποψη που υποστηρίζεται και από τους Kennedy (1988), Paterson (1992), Warner and Asch (1995).

Στο τρίτο κεφάλαιο διαπιστώσαμε τη διαφορά στρατιωτικής ισχύος μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ. Το συμπέρασμα μας είναι ότι, οι ΗΠΑ δαπανώντας τεράστια ποσά για τις Ένοπλες Δυνάμεις τους, υπερέχουν κατά πολύ έναντι των Ευρωπαίων συμμάχων τους σε στρατιωτικές δυνατότητες άποψη που επιβεβαιώνεται και από το: *The Military Balance* (2010).

Στο τέταρτο κεφάλαιο διαπιστώσαμε ότι η αμερικανική αμυντική βιομηχανία παρουσιάζει πλεονεκτήματα έναντι της αντίστοιχης ευρωπαϊκής, λόγω του προστατευτισμού από τον εξωτερικό ανταγωνισμό, ο οποίος στις ΗΠΑ είναι θεσμικά κατοχυρωμένος, της μεγάλης εσωτερικής αγοράς και του μεγάλου αριθμού παραγγελιών για νέα οπικά συστήματα από τις αμερικανικές ΕΔ, εξαιτίας των οποίων η αμερικανική αμυντική βιομηχανία μπορεί να αποσβένει το κόστος R&D. Επίσης, εκτός της επίτευξης οικονομιών κλίμακας μέσω του μεγάλου μεγέθους των αμερικανικών παραγγελιών, ένας σημαντικός λόγος που η αμερικανική αμυντική βιομηχανία είναι πρώτη σε πωλήσεις αμυντικού υλικού παγκοσμίως, είναι γιατί σε αυτήν παρατηρούνται οι μεγαλύτερες επενδύσεις σε R&D, εν αντιθέσει, με την ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία που χαρακτηρίζεται από την αλόγιστη κατασπατάληση πόρων για R&D πολλών διαφορετικών οπλικών συστημάτων, τα οποία όμως είναι υποκατάστατα μεταξύ τους και είναι προσανατολισμένη στην ικανοποίηση των

ένοπλων δυνάμεων των κρατών-μελών σε εθνικό επίπεδο, θέσεις που αποδέχονται και οι Κυριαζής (1997), Κυριαζής και Σωμάκος (1999), Dunne (1995), Dunne et al, (2007), Lichtenberg (1995). Έτσι, το υψηλό κόστος για έρευνα και ανάπτυξη καθιστά τα ευρωπαϊκά οπλικά συστήματα λιγότερο ανταγωνιστικά έναντι των αντίστοιχων αμερικανικών.

Επιπλέον, ένα ακόμη πλεονέκτημα της αμερικανικής αμυντικής βιομηχανίας είναι, η “πολιτική επιρροή” των ΗΠΑ παγκοσμίως, που οδηγεί πολλές χώρες στην επιλογή οπλικών συστημάτων που παράγει η εθνική τους αμυντική βιομηχανία με σκοπό να προωθήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα, θέση που υποστηρίζεται και από τους Κυριαζή και Σωμάκος (1999). Όσον αφορά την πολιτική πτυχή της αγοράς οπλικών συστημάτων έγινε αναφορά στην ενότητα 4.4

Τέλος να αναφέρουμε ότι η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και ο πόλεμος στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, με το συνολικό κόστος των επιχειρήσεων να ανέρχεται στο δυσθεώρητο ποσό των 1,3-1,7 τρις δολάρια, έχει ως αποτέλεσμα την διόγκωση του αμερικανικού δημοσίου χρέους με αρνητικές συνέπειες στην αμερικανική οικονομία μακροπρόθεσμα άποψη που επιβεβαιώνεται και από το: The Military Balance (2010).

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΔΙΕΘΝΩΣ

Όπως προαναφέραμε, στο τεταρτο κεφάλαιο διαπιστώθηκε η πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ όσον αφορά την R&D και την παράγωγή τεχνολογικά προηγμένων οπλικών συστημάτων.

Μετά το 1991 δημιουργήθηκαν, μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων, οι αμερικανικοί βιομηχανικοί κολοσσοί που κυριαρχούν στη διεθνή αγορά οπλικών συστημάτων. Όμως, η πολιτική των συγχωνεύσεων και των εξαγορών δεν πραγματοποιήθηκε μόνο στις ΗΠΑ, αλλά σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς αυτό απαιτούσαν οι συνθήκες στο νέο παγκοσμιοποιημένο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον, θέση που υποστηρίζουν και οι Dunne (1995), Garcia-Alonso and Levine (2007), Hartley (1995, 2007)

Επιπλέον, οι προστατευόμενες από τα κράτη εθνικές αμυντικές βιομηχανίες, θα έπρεπε να αναπροσαρμόσουν τις υποδομές τους και την στρατηγική τους για να συνεχίσουν να είναι ανταγωνιστικές στο νέο διεθνοποιημένο περιβάλλον.

Την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου η αμυντική βιομηχανία των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, παρήγαγε το 60% των οπλικών συστημάτων διεθνώς, ενώ η ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία

το 20%. Κύρια χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου, ήταν η προστασία των εθνικών βιομηχανιών από τον εξωτερικό ανταγωνισμό μέσω της πολιτικής των κυβερνήσεων, προτίμησης αμυντικού υλικού από εγχώριες εταιρίες, δημιουργίας εμποδίων εισόδου για τις εταιρίες στην αγορά, καθώς και απαγόρευση μεταφοράς τεχνογνωσίας στο εξωτερικό.

Στην Ευρώπη μετά τον Β΄ ΠΠ αναπτύχθηκαν μια σειρά από βιομηχανικές συνεργασίες μέσω των οποίων τα κράτη ανέπτυξαν από κοινού μια σειρά οπλικών συστημάτων. Η βιομηχανική συνεργασία στον αμυντικό τομέα σημαίνει επιμερισμό του κόστους για R&D και του ρίσκου σε περίπτωση που τελικά το πρόγραμμα αποτύχει. Ωστόσο, στην περίπτωση των ευρωπαϊκών βιομηχανικών συνεργασιών παρατηρούνται αναποτελεσματικότητες ως προς τον τελικό καθορισμό των βιομηχανικών στρατηγικών.

Τέλος, διαπιστώθηκε ότι ο κλάδος της αεροναυπηγικής βιομηχανίας αποτελεί έναν από τους πλέον σημαντικούς κλάδους της αμυντικής βιομηχανίας, που καθορίζει γενικά την μελλοντική εξέλιξη αυτής, καθώς σ' αυτόν τον κλάδο συνάπτονται τα μεγαλύτερα συμβόλαια από άποψη ποσοτικών και οικονομικών μεγεθών.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, θεωρούμε ότι τα ευρωπαϊκά κράτη πρέπει να καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια τόσο στον πολιτικό, όσο και στον οικονομικό τομέα της άμυνας. Είναι απαραίτητο οι πολυεθνικοί στρατιωτικοί σχηματισμοί της ΕΕ να ισχυροποιηθούν ώστε τα ευρωπαϊκά κράτη, εκτός των εθνικών ενόπλων της δυνάμεων, να αποκτήσουν μακροπρόθεσμα κι έναν συλλογικό υπερεθνικό φορέα που θα εγγυάται την ασφάλεια τους ως σύνολο, όπως για παράδειγμα, η εξέλιξη του Ευρωστρατού σε **Πανευρωπαϊκό Στρατιωτικό Σχηματισμό Άμυνας**.

Τα τελευταία χρόνια οι Ευρωπαίοι έχουν κάνει σημαντικά βήματα ως προς τη μείωση του τεχνολογικού χάσματος της αμυντικής τους από την αντίστοιχη των ΗΠΑ. Απαιτείται όμως, ισχυρότερη πολιτική βούληση από τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών της ΕΕ, ώστε σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση της αμυντικής βιομηχανίας, να επέλθει και η ομογενοποίηση του στόλου των ευρωπαϊκών στρατιωτικών σχηματισμών, μέσω της χρήσης κοινών οπλικών συστημάτων, με κύρια επιδίωξη τη μείωση του λειτουργικού κόστους αυτών και την επίτευξη αυξουσών αποδόσεων κλίμακας.

Μια σειρά μέτρων για την αύξησης της αποτελεσματικότητας της άμυνας της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη και τους περιορισμένους πόρους που διατίθενται γι' αυτήν, κατά την άποψη μας, είναι οι εξής:

- Σταθεροποίηση των αμυντικών δαπανών των κρατών-μελών της ΕΕ, με τη δημιουργία μακροπρόθεσμων προγραμμάτων αμυντικών δαπανών .
- Αντιμετώπιση της πολυτυπίας οπλικών συστημάτων, μέσω της χρήσης κοινού αμυντικού υλικού, καθώς επίσης και κοινή εκπαίδευση των στελεχών των ενόπλων δυνάμεων των κρατών-μελών της ΕΕ.
- Χρήση των υποδομών του NATO στις οποίες η ΕΕ υστερεί σε δικά της μέσα.
- Αύξηση της χρηματοδότησης για έρευνα και ανάπτυξη R&D νέων οπλικών συστημάτων από τα ευρωπαϊκά κράτη.
- Ισχυροποιήσει της Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης.
- Επανασχεδιασμός της δομής των εθνικών ενόπλων δυνάμεων, με σκοπό τον περιορισμό των λειτουργικών δαπανών και την αύξηση της αποτελεσματικότητας τους.
- Ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας με νέες προμήθειες αμυντικού υλικού.
- Αύξηση της ικανότητας των ευρωπαϊκών ΕΔ όσον αφορά τις στρατηγικές αερομεταφορές, τα αεροσκάφη εναέριου ανεφοδιασμού, τη διαλειτουργικότητα μεταξύ των διαφορετικών ενόπλων δυνάμεων και την ύπαρξη ενός ικανού συστήματος διοίκησης και ελέγχου C4I.
- Περαιτέρω ενίσχυση της EDA, για την προμήθεια ενιαίου αμυντικού υλικού με στόχο την εξοικονόμηση πόρων.

Ο Hartley (2001) υποστήριξε ότι υπάρχουν τρία εναλλακτικά σενάρια για την επιλογή οπλικών συστημάτων από τα κράτη-μέλη της ΕΕ με σκοπό την εξοικονόμηση πόρων.

Το πρώτο σενάριο είναι, η επιλογή αμυντικού υλικού να παραμείνει στα Υπουργεία Άμυνας των κρατών-μελών, τα οποία θα επιλέγουν οπλικά συστήματα μέσω του ελεύθερου ανταγωνισμού. Σ' αυτή την περίπτωση, το κόστος θα μειωθεί κατά 9% αν η προμήθεια του αμυντικού υλικού αφορά μόνο εταιρίες παραγωγής από την ΕΕ και κατά 11% αν αφορά όλες τις εταιρείες παράγωγής αμυντικού υλικού παγκοσμίως.

Το δεύτερο σενάριο είναι, η δημιουργία μιας **Κοινή Πανευρωπαϊκή Επιτροπή προμήθειας αμυντικού υλικού (European Procurement Agency)**, όπως η EDA, η οποία θα

αποφασίζει για την προμήθεια αμυντικού υλικού για όλα τα κράτη της ΕΕ. Σ' αυτή την περίπτωση, το κόστος θα μειωθεί κατά 15% αν η προμήθεια του αμυντικού υλικού αφορά μόνο εταιρίες παραγωγής από την ΕΕ και κατά 17% αν αφορά όλες τις εταιρίες παράγωγής αμυντικού υλικού διεθνώς.

Τέλος, το τρίτο σενάριο είναι, μια Μεικτή Λύση των προηγούμενων δυο (**Twin Track Model**), σύμφωνα με την οποία ο ανταγωνισμός θα ισχύσει για τους εξοπλισμούς μικρού και μεσαίου κόστους προγράμματα, ενώ μεγάλου κόστους προγράμματα, θα αναλαμβάνονταν από πανευρωπαϊκές αμυντικές βιομηχανικές συνεργασίες. Σ' αυτή την περίπτωση, το κόστος θα μειωθεί κατά 11% αν η προμήθεια του αμυντικού υλικού αφορά μόνο εταιρίες παραγωγής από την ΕΕ και κατά 14% αν αφορά όλες τις εταιρίες παράγωγής αμυντικού υλικού παγκοσμίως. Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι, το καλύτερο σενάριο είναι, η προμήθεια οπλικών συστημάτων από μια **Κοινή Πανευρωπαϊκή Επιτροπής προμηθειών αμυντικού υλικού** για όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ, στην περίπτωση μας η **EDA**, είτε αφορά μόνο εταιρίες παραγωγής αμυντικού υλικού από την ΕΕ, είτε αφορά όλες τις εταιρίες παράγωγής αμυντικού υλικού διεθνώς.

Επίσης, κατά την άποψή μας, χρειάζεται μεγαλύτερη προσπάθεια για τον εξορθολογισμό της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας, μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών και παραγωγής νέων οπλικών συστημάτων βάσει εμπορικών κριτηρίων, καθώς και συνεργασία των ευρωπαϊκών αμυντικών εταιριών στην έρευνα και ανάπτυξη τεχνολογικά προηγμένων οπλικών συστημάτων, ώστε να μπορέσουν να ανταγωνιστούν αποτελεσματικά τις αντίστοιχες αμερικανικές εταιρίες.

Τέλος, θεωρούμε ότι, η θεσμική εξέλιξη της ΕΕ, όπως αυτή αποφασίστηκε στη Σύνοδο της Λισαβόνας, θα βοηθήσει στην περαιτέρω πολιτική και αμυντική ολοκλήρωση της Ευρώπης. Μια ισχυρότερη θεσμικά και στρατιωτικά ΕΕ θα μπορεί να διαχειριστεί με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα μια σειρά κρίσιμων ζητημάτων, τα οποία επηρεάζουν την ασφάλεια της, όπως η ενεργειακή της αυτάρκεια.

Όσον αφορά τις ΗΠΑ, θεωρούμε ότι, θα πρέπει να αποφύγει την πολεμική εμπλοκή σε νέα μέτωπα ταυτόχρονα με το Ιράκ και το Αφγανιστάν και οι οποίες νέες γεωπολιτικές διαφορές προκύπτουν, κυρίως λόγω της ανάδειξης νέων δυνάμεων, όπως η Κίνα, η Ινδία, η Ρωσία και η Βραζιλία, να επιλυθούν μέσω της συνεργασίας και του διαλόγου και όχι μέσω της στρατιωτικής ισχύς. Κατά την άποψη μας, οι ΗΠΑ θα έχουν περισσότερα οφέλη υιοθετώντας πολιτικές για την οικονομική συνεργασία και την ανάπτυξη του εμπορίου με τις παραπάνω χώρες, εν αντιθέσει με την υιοθέτηση πολιτικών "έντασης" και στρατιωτικής υπονόμευσης.

Εν κατακλείδι, πιστεύουμε ότι, η ΕΕ διαθέτει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που μπορούν να την καταστήσουν παράγοντα σταθερότητας και ευημερίας στο νέο διεθνοποιημένο περιβάλλον. Έχει δημοκρατική διακυβέρνηση, οι πολίτες της διακρίνονται για το υψηλό μορφωτικό τους επίπεδο, διαθέτει ισχυρή οικονομική και βιομηχανική δομή, θέση που υποστηρίζει και το European Security Strategy (2003).

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά της ΕΕ, σε συνδυασμό με την θεσμική της ολοκλήρωση στον πολιτικό τομέα μακροπρόθεσμα, θα καταστήσουν την ΕΕ ικανή να αναλάβει πιο ενεργό ρόλο στις παγκόσμιες εξελίξεις, ώστε να αντιμετωπίσει τις αυξημένες προκλήσεις ασφάλειας του 21^ο αιώνα.

ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Κατά την άποψη μας είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί περαιτέρω ανάλυση της παρούσης μελέτης, όπως:

- Ποσοτική ανάλυση Χρονολογικών Σειρών που θα συσχετίζουν το ΑΕΠ με τις αμυντικές δαπάνες.
- Διερεύνησης της προοπτικής αμφισβήτησης της αμερικανικής κυριαρχίας από τις νέες αναδύμενες δυνάμεις: Κίνα, Ινδία, Ρωσία, Βραζιλία.
- Συγκριτική ανάλυση της Πολιτικής Ασφαλείας της ΕΕ και των ΗΠΑ με τις αντίστοιχες Πολιτικές Ασφαλείας των νέων αναδύμενων δυνάμεων: Κίνα, Ινδία, Ρωσία, Βραζιλία

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Aboufalia R. (2005). Solid growth in the fighter market, *Industry Insights, Aerospace America*, 16 – 18.

Alecu de Flers N. (2008). The provisions on CFSP and CSDP in the Lisbon reform treaty: Stumbling blocks or Milestones? *Institute for European Integration Research*, 1 – 23

Anderson S. and Seitz T. (2006). European Security and Defense Policy Demystified, *Nation – Building and Identity in the European Union, Armed Forces and Society*, **33(1)**, 24 – 42.

Anderton C. and Carter J. (2007). A survey of Peace Economics, *Handbook of Defense Economics*, vol. 2, North Holland: Amsterdam, 2007. pp. 1212 – 1236.

Angelet B. and Vrailas I. (2008). European Defense in the weak of the Lisbon Treaty, *Egmont Paper 21*, Royal Institute for International Relations, 3 – 61

Brauer J. (2002). A Millennial View on Defense and Peace Economics, *Defense and Peace Economics*, Special Issue, 2 - 129.

Briot D. and Intriligator M. (1995). Arms races and proliferation, *Handbook of Defense Economics*, vol. 1. North Holland: Amsterdam, 1995. pp. 110 – 161.

Brzoska M. (2007). Success and Failure in Defense Conversion in the Long Decade of Disarmament, *Handbook of Defense Economics*, vol. 2. North Holland: Amsterdam, 2007. pp. 1178 – 1206.

Brussels Press Release. (2009). *Informal Meeting of EU Heads of State or Government*.

Chlds G. (2009). NATO's Allied Rapid Reaction Corps, 1 – 2.

Congressional Budget Office CBO. (2008). *The Budget and Economic Outlook: Fiscal Years 2008 to 2018*, Congress of the United States, Washington.

Defense Aerospace. (2006). Estimating the Real Cost of Modern Fighter Aircraft, <http://www.defense-aerospace.com>

- De Long B. and Eichengreen B. (1991). The Marshall Plan: History's Most Successful Structural Adjustment Program, *NBER Working Paper No. 3899*.
- Dunne P. (1995). The Defense Industrial Base, *Handbook of Defense Economics*, vol. 1. North Holland: Amsterdam, 1995. pp. 400 – 427.
- Dunne P., Del Carmen M., Alonso g. and Levine P. (2007). Determining the Defense Industrial Base, *Defense and Peace Economics*, **18(3)**, 199 – 221.
- Enders W. (2007). Terrorism: An Empirical Analysis, *Handbook of Defense Economics*, vol. 2. North Holland: Amsterdam, 2007. pp. 816 – 864.
- European Council. (2003). *European Security Strategy. A Secure Europe in a better world*, Brussels.
- Forsberg T. (2007). Explaining the Emergence of the ESDP: Setting the Research Agenda, Department of Political Science, University of Helsinki, **1**, 1 – 25.
- Garcia-Alonso M. and Levine P. (2007). Arms Trade and Arms Races: A strategic Analysis, *Handbook of Defense Economics*, vol. 2. North Holland: Amsterdam, 2007. pp. 942 – 969.
- Hartley K. (1995). Industrial Policies in the Defense Sector, *Handbook of Defense Economics*, vol. 1. North Holland: Amsterdam, 1995. pp. 460 – 487.
- Hartley K. (2001). The Common European Security and Defense Policy: An Economic Perspective, *Centre for Defense Economics*, University of York, 1 – 6.
- Hartley K. (2003). Defense Economics: Its Contribution and new Developments, *Centre for Defense Economics*, University of York, 1 - 14.
- Hartley K. (2007). The arms Industry, Procurement and Industrial Policies, *Handbook of Defense Economics*, vol. 2. North Holland: Amsterdam, 2007. pp. 1140 – 1174.
- Hunter R. (2002). *The European Security and Defense Policy: NATO's Companion or Competitor?* RAND Corporation, RAND Europe, Cambridge.
- Kennedy P. (1988). *The Rise and the Fall of the Great Powers*, Unwin Hyman Limited.

- Kollias C. (2008). A preliminary Investigation of the Burden Sharing Aspects of a European Union Common Defense Policy, *Defense and Peace Economics*, **19**(4), 253 – 263.
- Levine P., Sen S. and Smith R. (2000). Arms Exports, Controls and Production, *Defense and Peace Economics*, **11**, 443 – 444.
- Lindley-French J. (2005). The State and the Development of the European Security and Defense Policy, *The General Sir William Papers, No 2/05*, Royal Canadian Military Institute.
- Lichtenberg F. (1995). Economics of Defense and R&D, *Handbook of Defense Economics*, vol. 1. North Holland: Amsterdam, 1995. pp. 432 – 456.
- McGuire D. (1995). Defense Economics and International Security, *Handbook of Defense Economics*, vol. 1. North Holland: Amsterdam, 1995. pp. 14 – 34.
- McGuire D. (2007). Economics of Defense in a Globalized World, *Handbook of Defense Economics*, vol. 1. North Holland: Amsterdam, 2007. pp. 624 – 641.
- NATO Handbook. (2001). *NATO Office of Information and Press*, Brussels, 1 – 536.
- OECD. (2009). *Annual Report*.
- Patterson T. (1992). *On Every Front: The Making and Unmaking of the Cold War*, W.W. Norton & Company, New York.
- Rogerson W. (1995). Incentive Models of the Defense Procurement Process, *Handbook of Defense Economics*, vol. 1. North Holland: Amsterdam, 1995. pp. 311 – 340.
- Sandler T. and Hartley K. (2007). Defense in a Globalized World: An Introduction, *Handbook of Defense Economics*, vol. 2. North Holland: Amsterdam, 2007. pp. 608 – 620.
- SIPRI Yearbook. (2009).
- Slijper F. (2005). The emerging EU Military-Industrial Complex Arms industry lobbying in Brussels, *TNI Briefing Series, No 2005/1*, Transnational Institute.
- Stiglitz J. and Bilmes L. (2008). *The Three Trillion Dollar War: The True Cost of the Iraq Conflict*, W.W. Norton & Company, New York.

The Military Balanced. (2009). Chapter Nine: Country comparisons – commitments, force levels and economics, IISS, Routledge publications: London, 2009. pp. 425 – 454.

The Military Balanced. (2010). Chapter One: North America, IISS, Routledge publications: London, 2010. pp. 15 – 52.

The Military Balanced. (2010). Chapter Three: Europe, IISS, Routledge publications: London, 2010. pp. 103 – 210.

The Military Balanced. (2010). Chapter Nine: Country comparisons – commitments, force levels and economics, IISS, Routledge publications: London, 2010. pp. 441 – 472.

U.S. Department of Defense. (2007). Focusing on the Nation's Priorities: Waging the Global War on Terror, The Budget for Fiscal Year 2007, Washington.

Warner J. and Asch B. (1995). The economics of military manpower, Handbook of Defense Economics, vol. 1. North Holland: Amsterdam, 1995. pp. 348 – 386.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βοσκόπουλος Γ. (2008). *Η οικοδόμηση της Ευρώπης, ειρήνη, συμφιλίωση, συνεργασία, ολοκλήρωση*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Βοσκόπουλος Γ. (2009). *Ευρωπαϊκή Ένωση, θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί*, εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη

Επιτελείο Υπουργού Εθνικής Άμυνας. (1999). *Ευρωπαϊκή Ασφάλεια & Διεθνής Οργανισμοί*, εκδόσεις Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, Αθήνα.

Ήφαιστος Π. (1995) *Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική, Από την δελεαστική Αθωότητα στο Πεπρωμένο του Έθνους*, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα.

Ήφαιστος Π. (2000). *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων: Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία, Γερμανία*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Ήφαιστος Π. (2001). *Κοσμοθεωρητική ετερότητα και αξιώσεις πολιτικής κυριαρχίας. Ευρωπαϊκή άμυνα, ασφάλεια και πολιτική ενοποίηση*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

- Κουσκουβέλης Η. (1995). *Διπλωματία και Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Κυριαζής Ν. (1997). Για μια νέα ισορροπία δυνάμεων Ελλάδος-Τουρκίας, εκδόσεις Εστία, Αθήνα.
- Κυριαζής Ν. και Σωμάκος Λ. (1999). *Ελλάδα-Τουρκία, Άμυνα και Οικονομία*, εκδόσεις Εστία, Αθήνα.
- Κίντης Α. (2005). Πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας και στο ΝΑΤΟ: Συνέπειες για την Ελλάδα, *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολίτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)*, 1 – 26.
- Μαραβέγιας Ν. και Τσινισιζέλης Μ. (2007). *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση, Οργάνωση και πολιτικές: 50 χρόνια*, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
- Μούσης Ν. (2005). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Ντάλης Σ. (1997). *Από το Μάαστριχτ στο Άμστερνταμ. Αποτίμηση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης και ανάλυση της νέας Συνθήκης της ΕΕ*, εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.
- Παπασωτηρίου Χ. (2002). *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.
- Παρίσης Ι. (2000). *Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην αυγή του 21^{ου} αιώνα*, Θέματα Πολιτικής και Άμυνας, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, **07**, 7 – 80.
- Παρίσης Ι. (2001). *Η αμυντική αυτονομία της Ενωμένης Ευρώπης: Προοπτικές και Προβληματισμοί*, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.
- Τσακαλόγιαννης Π. (2000α). *Ευρώ και Ευρωπαϊκή Πολιτική Ολοκλήρωση*, εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.
- Τσακαλόγιαννης Π. (2000β). *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Τόμος Β΄, εκδόσεις Εστία, Αθήνα.
- Mankiew G. (1999). *Μακροοικονομική Θεωρία*, Τόμοι Α΄ και Β΄, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

www.raytheon.com

www.boeing.com

www.lockheedmartin.com

www.northropgrumman.com

www.baesystems.com

www.l-3com.com

www.utc.com

www.finmeccanica.it

www.eads.com

www.generaldynamics.com

www.iiss.org/

www.defensesystems.com

www.defencenet.gr/defence/index.php?option=com_content&task=view&id=11320&Itemid=46

www.defencenet.gr/defence/o/11293

www.defence-point.gr/news/?p=52686